

Cetatea Moldovei

Revistă lunară de probleme actuale, literatură și critică

Director: GH. A. CUZA

Profesor la Universitatea din Iași

IN MEMORIAM: OCTAVIAN GOGA

S U M A R

† IRINEU, Mitropolit Moldovei	Cum l-am cunoscut pe Octavian Goga
A. C. CUZA	Omul politic Octavian Goga
OCTAVIAN GOGA	Dela noi—Șabăs-Goimul—Cuvântare din 1938
I. M. MARINESCU	Pastel antic (strofă alcaică)
IOAN GH. SAVIN	Octavian Goga și Biserica română
ION OJOG	Versuri
GR. SCORPAN	Valori permanente în poezia lui Goga
GH. N. CÂRTU	Brădățul
D. FLOREA-RARIȘTE	Despre Dabija Vodă—Spre ideal (versuri)
GH. A. CUZA	Cuza-Goga: O înfrățire ideală
C. I. DEMETRESCU-ORHEI	Lied (versuri)
GRIGORE V. COBAN	A. C. Cuza,—vizionar
PETRE STATI	Cântec pentru ochii ei (versuri)
G. D. LOGHIN	Semnificația operei lui Octavian Goga
CONST. N. TOMESCU	Viața la Iași
I. FR. BOTEZ	Cronica externă
GEORGE-MIHAIL DRAGOȘ	Cronica iudaică

ÎNSEMNĂRI: Zece Mai 1941. — Comemorarea lui Nicolae Iorga. — Mitropolitul Nicolae Balan și francmasoneria. — Berliner Börsenzeitung și Iașul. — «Omul cavernelor a biruit». — «Europa nouă» din Berlin. — Cuvinte de dincolo de viață. — Recitind pe Goga. — A. C. Cuza și Lucian Blaga despre specificul românesc. — Patru slove mult grăitoare. — Vizita prof. Fritz Valjavec la Iași. — Actul de naștere și deces al Iuliei Hasdeu. — Cementarea ferului și oțelurilor.

RECENZII. — BIBLIOGRAFIE.

I A Ș I

CETATEA MOLDOVEI

REVISTĂ LUNARĂ DE PROBLEME ACTUALE, LITERATURĂ ȘI CRITICĂ

Inscrisă sub Nr. 1108 din 7 Martie 1941, la Tribunalul Iași, Secția III-a

APARE LA 1 A FIECĂREI LUNI

REDACȚIA :

Iași, str. Codrescu 5,

la D-l Profesor *Gh. A. Cuza*

Telefon Nr. 1664

ADMINISTRAȚIA :

Iași, str. Săulescu 7,

la D-l *M. Gr. Constantinescu*

Telefon Nr. 2309

ABONAMENTE

IN ȚARĂ :

Pe un an lei 500

Pe 6 luni lei 300

Pe 3 luni lei 180

Pentru instituții lei 1000

IN STRĂINĂTATE :

Pe un an lei 1000

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

CETATEA MOLDOVEI

REVISTĂ LUNARĂ DE PROBLEME ACTUALE, LITERATURĂ ȘI CRITICĂ

Director: GH. A. CUZA

Profesor la Universitatea din Iași

CUM L-AM CUNOSCUȚ PE OCTAVIAN GOGA

În anul 1911, pe la sfârșitul lunii Iunie, era mare zarvă printre profesorii și studenții Facultății de Teologie din București. În faimosul proces dintre Mitropolitul primat Atanasie Mironescu și Gherasim Safirin, Episcopul Râmnicului — Noul Severin, care pasiona încă lumea bisericească, era implicat și profesorul și decanul de atunci al acelei facultăți, d-rul C. Chirescu. Profesorii și studenții facultății erau împărțiți, cum se întâmplă în orice proces, în două tabere adverse. Ca să se provoace o diversiune între studenți și, în special, pentru a pololi zelul celor care erau pentru decan și să se evite eventuale turburări, ce s'ar fi putut produce cu prilejul apropiatei dări a sentinței, Ministerul Instrucțiunii și al Cultelor a pus la îndemâna studenților o sumă însemnată de bani pentru facerea unei excursii în Transilvania. S'a ales ca punct central al excursiei Sibiul, iar cu conducerea excursiei am fost însărcinat eu, unul dintre tinerii profesori, cărorora ni se dase numele de Junii Turci ai Facultății de Teologie.

Nu văzusem până atunci Sibiul nici Curtea de Argeș, cu ctitoria lui Neagoe Voevod, a cărei vizitare avea să încheie excursia. Am pornit dar la drum cu aceeași voie bună și entuziasm ca și studenții. Ajunși în Orașul lui Herrmann, entuziasmul nostru a crescut în fața caldei primiri ce ni s'a făcut la hotelul Römischer Kaiser de româncea școlară și bisericească de acolo și de vizitarea așezămintelor culturale românești și din cele germane de renumitul muzeu Bruckenthal. La fiecare vizitare ce am făcut am fost conduși și ni s'au dat explicațiuni, cu o deosebită bunăvoință și cu prisos de amănunte de specialiști, ale căror

nume regret adânc că nu le mai rețin, căci au trecut de atunci exact trei decenii.

Singurul dintre conducătorii de atunci ai studenților și ai mei, al cărui nume nu l-am uitat și nu-l voi uita până mă voi duce acolo unde este el acum, în locașurile dreptilor, este al lui Octavian Goga.

Cunoșteam după nume pe Poetul pătimirii noastre încă dela primele sale manifestări gazetărești, literare și poetice, și la acea dată (1911) numele său era pe buzele tuturor Românilor de dincolo și de dincoace de Carpați, dar personal nu-l cunoșteam. Odată (în 1903), pe când se afla la studii în Buda-Pesta, iar eu mă întorceam dela studii din Germania, l-am căutat în capitala Ungariei, dar nu l-am întâlnit, căci se afla în Berlin sau München, în vizită la colegii săi Lupaș, Gheorghe Rusu și alții.

Acum, în Sibiu, când am vizitat școala de fete a Reuniunii Femeilor Române, am fost conduși de fostul meu coleg dela Universitatea din Leipzig, profesorul și poetul Ion Borcea și de un tânăr grăsuliu, scund, cu fața rotundă și îmbujorată, cu ochi de azur și cu păr bălaiu, tăcut și cu mină foarte serioasă. Nu știam cine este și cum se numește, pentrucă, în mulțimea primelor prezentări, nu-l prinsesem. La ieșirea din minunata școală întreb pe Borcea, cine a fost tânărul care ne condusesese împreună cu el și de care tocmai mă despărțisem.

E Octavian Goga, îmi răspunse el și-l strigă înapoi. Ne-am strâns mâna cu o căldură, care compensa cu prisosință rezerva ce ne stăpânise pe amândoi cât timp eu n'am știut că este el.

Bucuria și mulțămirea mea sufletească că am cunoscut pe Octavian Goga au crescut la nesfârșit în însăși după amiaza aceleleași zile când i-am vizitat casa părintească din Rășinari, plină de neuitate amintiri ale copilăriei și școlarității sale, păstrate cu adevărată evlavie de buna sa mamă.

Deatunci am rămas cei mai buni prieteni, iar eu unul dintre cei mai mari admiratori ai săi.

† IRINEU
MITROPOLITUL MOLDOVEI

OMUL POLITIC OCTAVIAN GOGA

Zlua de 7 Mai 1938 — a morții lui Octavian Goga — putem zice, fără exagerare, că este o zi de *doliu național*.

Poet, el este recunoscut de istoria literaturii noastre și va rămânea ca unul din cele mai alese talente.

Om politic, Octavian Goga a fost un luptător distins, clar-văzător și însuflețit de cele mai sincere sentimente, puse în serviciul cauzei naționale românești.

Octavian Goga nu a fost un ambițios personal, și mai puțin încă un interesat material. El era stăpânit de grija înălțării neamului său. În cel mai deplin înțeles al cuvântului: un idealist.

După ce fusese în două rânduri ministru în guvernele Generalului Averescu, Octavian Goga a părăsit această organizație, fiind apoi ales ca Președinte al *Partidului Național Agrar*. Dar și părăsirea în curând a acestei demnități învederează lipsa lui de ambiție strâmt personală. El este preocupat de perspectiva afirmării unei lupte largi naționaliste. Realizarea acestei directive, Octavian Goga a văzut-o în organizația noastră politică, formată în anul 1928, cu numele „*Liga Apărării Naționale Creștine*” și creiată anume ca *Ligă*, nu ca partid, ca să cuprindă pe toți acei cari întrevedeau o *altă Românie*, decât România de până atunci, a partidelor, luptând pentru interesele lor, de partid, în primul rând.

Cu experiența sa, politică, — în două rânduri ca Ministru și apoi ca Președinte al Partidului Național-Agrar — Octavian Goga a văzut superioritatea punctului de vedere al „*Ligii Apărării Naționale Creștine*”. El s'a hotărât atunci, constituind, împreună cu noi „*Partidul Național Creștin*”.

Actul de Constituire al Partidului Național Creștin, încheiat la Iași, în ziua de 14 Iulie 1935, zice :

„România, pe urma guvernărilor politicianismului lacom al „așa zisei democrații exploatare, ca și pe urma destrucțiunei „metodice îndrumate de elemente străine încuibate în țară, se „găsește astăzi secătuită și bolnavă.

„Ca să fie salvată de prăpastia sufletească și de ruina economică, trebuie să se închege, într'o singură tabără, rândurile „forțelor politice din țară, care au principiul național, cu toate „consecințele, la baza ideologiei lor.

„Trăgând concluzia cuvenită din această stare de spirit care „călăuzește instinctul de viață al poporului nostru și care îndrumă pretutindeni conștiința nouă a lumii civilizate, subsemnații „A. C. Cuza, președintele suprem al L. A. N. C., și Octavian „Goga, președintele partidului Național Agrar, inspirându-ne din „necesitățile actualelor zile hotăritoare pentru destinele românismului, inaugurăm acest proces de raliare și hotărîm contopirea L. A. N. C. și partidul Național Agrar într'o unitate sub „denumirea de „*Partidul Național-Creștin*“.

PROGRAMUL

„Ideile de căpetenie ale înfrățirii noastre, pe care ne angajăm pe onoare și pe conștiință a le îndeplini, sunt :

„*In ordinea spirituală :*

„Spre deosebire de concepția liberală și de materialismul „marxist, vrem la baza Statului Român principiul spiritual al „creștinismului și în consecință considerăm Biserica Națională suptrema reprezentanță a acestei forțe generatoare de viață morală. „Suntem convinși că societatea românească nu se poate smulge „din desagregarea haotică de astăzi, care dă naștere tuturor răstăcirilor și tuturor ticăloșiilor politice, decât impunând spiritului „public ordinea morală întemeiată pe docrina creștină.

„*In ordinea politică :*

„Vrem România a Românilor.

„Vrem ca stăpânirea politică, economică și culturală a națiunii dominante să se afirme desrobite de orice amestec parazitar.

„Vrem aplicarea principiului național la funcțiunile de Stat

„și punerea în valoare a proporționalității numerice în sens etnic
„la toate întreprinderile particulare din România.

„Vrem ca armata națională, justiția, administrația și învă-
„țământul de Stat să fie în mâinele națiunii dominante pentru
„a asigura în prima perioadă de consolidare a Statului valori-
„ficarea principiului național...

„Vrem exproprierea rurală și urbană din motive de uti-
„litate națională.

„Vrem colonizarea Românilor în diverse puncte impor-
„tante ale țării.

„Vrem românizarea orașelor României“.

Insuflețit de aceste principii și de necesitatea realizării a-
cestor reforme — *Omul politic Octavian Goga* a luptat, cu toată
energia, cu toată sinceritatea, împreună cu noi, pentru a le
realiza. Fără a ține seamă de atâtea împotriviri vrăjmășești.

Octavian Goga nu mai este. Dar amintirea lui ni rămâne.
Să slăvim oricând această scumpă amintire: *luptând*.

Astfel Octavian Goga va fi în mijlocul nostru pururea viu.
Ajutându-ne să înfăptuim idealul nostru, pentru care și el s'a
jertfit:

România a Românilor!

A. C. CUZA

DELA NOI

Cu fruntea 'n țărână, plângând azi ne vezi
Din slavă, cerescule soare ;
Rugămu-ne ție, azi sufletul nostru
Tu lasă-l departe să sboare.
Trimite și vântul, pribeagul drumeț,
El crainicul bolții albastre,
Să ducă departe pe aripa lui
Cuvântul strigărilor noastre.

Acolo, departe, spre soare răsare,
În freamăt de foi din dumbravă,
Pe veci celuite în marmură rece,
Dorm clipele noastre de slavă.
Voi sunteți acolo, viteji părcălabi,
Și voi prea cinstiților vornici,
Statornici în cinstea de lege și țară,
În focul credinței statornici.

Acolo dormi și tu, arhanghel bătrân,
Tu, Ștefane, sfânt Voevoade,
Ce-ai scris strălucirea norodului tău
Cu sânge dușman de noroade.
De sfânta ta dreaptă, de spada ta sfântă
Spun toate poveștile slovei,
— Să nu se 'nfioare de numele tău
Nu-i frunză în codrii Moldovei...

Azi mașteră-i vremea... Acum văduvite
Zac sfintele tale oțele...
Și luna când trece de milă tresare,
Căci vede rugina pe ele.
Amarnic ne poartă pe strâmbe cărări
Vicleana și vitrega soarte,
Mărit Voevoade, — în țara ta azi
Și vise și fulgere-s moarte...

Noi suntem drumeții piticilor vremi,
Pitici în puțință și vrere,
Copii fără sprijin ne scurgem viața
Din dor și din nemângâiere.
A noastră moșie, frumoasă nespus,
Grumazul și-a 'ntins spre pierzare,
Căci brațele noastre azi spadă nu strâng
Și steag țara noastră nu are...

Măria Ta! Suntem bătuți de nevoi,
La noi în zadar ară plugul,
Căci holdelor noastre cu spicul de aur
Străinul le fură belșugul.
Am vrea să purcedem cu jertfele laudei
Dar n'avem nimica la casă.
Măria Ta! Toate străinii le duc,
Și numai cu lacrimi ne lasă...

Dar spunem cu toții nevestelor noastre
Să plângă cu lacrimi de jale,
Potopuri să treacă și plaiuri și munte,
Să spele oțelele tale.
Atunci, când în soare din nou străluci-vor
— De sus din a ta 'mpărăție :
Crai tânăr, crai mândru, crai nou să le 'ncingă
Trimite, rugămu-ne ție!

ȘABĂS-GOIMUL¹⁾

O amintire din copilărie.

Acum douăzeci și cinci de ani, la liceul unguresc din Sibiu, copiii de țărani porniți la carte o duceau greu de tot. Aciuiți prin mahalale, săraci lipiți pământului, cu merindea lor de-acasă, abia se strecurau de pe o zi pe alta. În clasa a cincea de pildă, colegii mei posteau foarte des și erau zile când o jîmblă, împărțită frățește în două, ținea loc de mâncare. În astfel de cazuri se făcea haz și se spuneau glume dela țară, a căror veselie sgomotoasă era un fel de narcotic al foamei. Râdea clasa întreagă și chiotul prăvălit asupra noastră mătura toate mizeriile. Mi-aduc aminte însă, era un băiat de pe țara Oltului, pe care-l lăsau rece întâmplările astea. El nu se sinchisea niciodată de noi, își vedea de treabă în colțul de bancă și când se mișca cu mult cumpăt avea aiere de tihnit gospodar. Liniștea socotită cu care trecea printre rânduri făcea impresie și, în fantazia noastră aprinsă, Ilie Oarță apărea tot mai misterios. Știam că e de fel din Cornățel, unde părinții lui n'au după ce bea apă, fiindcă vând cărbuni și iască, care se plătește rău, știam că nu-i aduc mai nimic în desagi și cu toate aceste nimeni nu-l pomenise cerând, cândva, cinci creițari împrumut. O prea legitimă curiozitate copilărească ne stăpânea pe toți: din ce trăiește Ilie? Problema agitată zilnic a devenit o obsesiune până când, într-o după masă la ora de grecește, complotul s'a declarat și o comisie de trei a primit însărcinarea să-l urmărească hotărît și să-i descopere taina.

N'a trecut o săptămână și s'au lămurit lucrurile cu un tăm-

1) Din volumul *Mustul care fierbe*.

bălău nebun şi cu sgârsciuri de răs. Isvorul de venit al lui Ilie l-a ştit toată şcoala. Ce se întâmplase? Cei trei, luându-l în urmărire într'o Sâmbătă seara prin mahalaua Guşteriştii, au văzut cu stupeoare pe Oarţă că intră aşă la templul evreiesc. Minunaţi, s'au luat după el şi pentru întâia oară în viaţa lor au asistat ghemuiţi într'un colţ la slujba din sinagogă. A fost, spuneau ei, un tablou straşnic: rabinul din fund cu cornul în frunte, înconjurat de bărbi şi caftane, glasurile încrucişate sub candelabrul aprins şi la o parte, în dreapta, tocmai la spatele lui Sami Şvarţ curelarul, Ilie al nostru, îmbrăcat ţărăneşte, cu amândouă mâinile în buzunarul surtucului, uitându-se tihnit împrejur. Când s'a isprăvit rugăciunea, băieţii s'au strecurat afară deodată cu lumea care ieşea şi s'au tras în gârliciul pivniţei de-alături, de unde vedeau tot, să-şi aştepte colegul. Ilie însă nu mai ieşea şi în capul celor trei adolescenţi începuseră să mijească tot felul de poveşti fantastice. Intr'un târziu, zăpăciţi şi tremurând de frică, simţind că nu mai mişcă nimic împrejur, s'au hotărît să plece, când la o dâră de lumină prin uşa întredeschisă a templului li s'a arătat o vedenie extraordinară: era Ilie singur, mătura sinagoga şi stingea lumânările...

Ce să vă spun? A fost un haz ne mai pomenit când am înţeles că bietul nostru tovarăş făcea pe ţărcovnicul la biserica lui Sami Şvarţ, de unde trăgea leafa de 20 coroane pe lună şi clasa întreagă transformată în sinagogă de ocazie i-a improvisat o primire asurzitoare...

Tot liceul a răs atuncea de păţania lui Ilie Oarţă din Cornăţele, care izbutise de mic să se degajeze de anume prejudecăţi ca să-şi uşureze traiul. Mai târziu însă, amintind-o unui confrate evreu, am înţeles că gluma noastră avea şi o latură serioasă, s'ar putea zice un rost simbolic. Ritualul mozaic, îmi spunea el, nu îngăduie nici o muncă în ziua consacrată Domnului. Deaceia la toate casele de rugăciune se găseşte câte un creştin care trebuie să săvârşească meseria asta impură. Creştinul, căruia i se amuţesc scrupulele de conştiinţă, cu o remuneraţie cuvenită, îndeplineşte un rol util, dar, fireşte, odios şi profund detestat de evrei. El se cheamă *creştin de Sâmbătă*, sau cum s'ar zice pe limba veche hebreu: **Şabăs goim**.

Întâmplarea hazlie de acum un sfert de veac mi-au reînviat-o dăunăzi doi gazetari creștini dela două ziare semite din Capitală, care, într'un avânt intempestiv de susceptibilitate târzie, s'au supărat peste măsură când cineva le-a atras atenția că nu sunt tocmai în slujba nemijlocită a intereselor românești.

Șabăs-golm...

Da, este un tip social nou care s'a multiplicat aici sub povara împrejurărilor și se ivește pe orizont din toate colțurile. Evreimea din țară cu raporturile ei de viață schimbată față de trecut, adunată aici din patru provincii cu civilizație deosebită, căutând să-și smulgă triumfurile în lupta pentru trai, are nevoie pentru diversele ei manifestații de câte un interpus, care nu e din tabăra ei. Este, cum mi s'a spus prin admirabila definiție biblică, creștinul de Sâmbătă, omul meseriei rușinoase care e plătit să aducă servicii de o utilitate degradantă. Este agentul de legătură cu țara nouă, misitul proaspăt, omul-firmă, menit să împace slăbiciunile rasei dominante...

În presă e terenul clasic unde s'au ivit mai întâi *Șabăs-golmii* și eu mă mir de ce se mai supără domnii în chestiune când situația e așa de evidentă. Toate vrăbiile din Cișmigiu și și toți ȋigănușii din București știu perfect de bine cum stau lucrurile. Totul e străin în cunoscutele cetății ridicate aici în inima țării: capital, proprietari, redactori, mobile, principii, etc.

Cercetați vă rog și veți verifica adevărul, cetiți propaganda lor și urmăriți unde merge câștigul. Pentru complectarea utilajului însă, se găsesc și doi-trei creștini de Sâmbătă... Sunt desigur pe lume și lefterii mai proaste decât ale *Șabăs-golmilor* din gazetărie, cu toate acestea rolul lor nu e de invidiat. Ei, sărmanii, fără nicio înrudire de credință, rupți din altă lume și ieșiți din alt patrimoniu, sunt împinși înainte de câte ori cere trebuința. De obicei ei sunt datori să măture maculatura cotidiană, să înjure când stăpânilor nu le dă mâna și să-și afișeze iscălitura de câte ori trebuie apărată o rușine mare...

Tărâmul de acțiune al acestei triste îndeletniciri se lărgește pe zi ce merge și *Șabăs-golmii* din presă se pot mângâia cu constatarea că, în toate ramurile de afaceri, își găsesc echivalentul lor. Cu schimbarea vremii s'au inversat multe roluri la noi și după cum, odinioară, tot boierul ce se respectă își avea pe ovreii lui de casă, tot așa astăzi fiecare întreprindere mai

de seamă îşi are pe *Şabăs-goimul* ei. Deschideţi cartea mare a consiliilor de administraţie din toată ţara şi veţi vedea acolo strânsă într'un mănunchiu crema acestei speţe recente, scoasă la suprafaţă de o necesitate rituală şi explicabilă şi profitabilă. Urmăriţi analele politicei militante şi-i întâlniţi la toate răspândirile pe fericiţii epigoni de legea nouă al lui Ilie Oarţă, care pe o rază imensă din Maramureş până la Cetatea-Albă sting lumânările şi operează în întuneric.

+ + +

Nu pot isprăvi rândurile mele potolite, fără să-mi evoc figura tradiţională a misitului din Moldova, contrapunctul istoric al *Şabăs-goimului* de azi. El cu perciunii lui, cu dinţii ştirbi şi cu proverbele colorate, bătut şi dat afară pe scări, răscumpărând prin ocara deaproapelui o bucată de pâine, era incontestabil mai moral şi mai elegant...

Zelig Şor, dacă mai trăieşti, ai toată simpatia mea.

OCTAVIAN GOGA

PENTRU CE A CĂZUT GUVERNUL NAȚIONAL-CREȘTIN*)

V'am chemat să vă dau câteva explicații asupra trecutului apropiat, unele lămuriri asupra prezentului și anumite indicații pentru viitor.

Dela început trebuie să vă spun să nu vedeți în mine un om supărat. Să știți că nu sunt povățuit de nici o amărăciune sufletească, deși aceasta ar putea să fie foarte legitimă. Singura mea mâhnire este că nu mi-am putut îndeplini programul și am fost turburat, întrerupt în munca mea. Iar dacă, pe ici, pe colo, veți desluși un simțământ de îndurerare, să-l atribuiți profundeii îngrijorări de care sunt stăpănit de soarta țării.

Să recapitulăm faptele dela venirea noastră la guvern și să le deslușim la lumina unei analize amănunțite, după toate rânduelile logice și ale dreptei judecăți.

*) Sub acest titlu a fost difuzată prin mijlocirea multiplicatorului, prezenta cuvântare rostită de Octavian Goga în ședința Marelui Consiliu al Partidului Național-Creștin, la București în 15 Februar 1938, adică 5 zile după căderea guvernului Cuza-Goga. Este ultimul lui discurs care a rămas inedit, văzând deabia acum lumina tiparului. Il redăm în întregime, după copia stenogramelor. El desprinde sentimentul unei conștiințe senine, zbuciumul năzuinței nealterate și simțul profund politic al unui clarvizionar. Totodată textul are și un interes istoric deoarece nu e decât amplificarea declarațiilor făcute de Goga în ultimul consiliu de miniștri, înainte ca el să prezinte fostului rege Carol II demisia întregului cabinet. Atunci zicea: „Julian Apostatul când s'a prăbușit cu săgeata în spate, a strigat: *Galileu, ai învins!* — și așa, căzând, vom spune la rândul nostru: *Israel, ai învins!*” În prezenta cuvântare, Goga scrutează mai amănunțit toate cauzele care au dus la îndepărtarea sa. Fără ură nici părtinire, el pune numai accentul grav pe obșteasca îngrijorare, cu privire la momentele cele mai tragice din câte le-a avut de străbătut neamul. — g. a. c.

Dece am fost chemați noi, să cârmuim țara ?

Ne vom întreba, apoi, și pentru ce a trebuit să plecăm.

Vă aduceți aminte, alegerile trecute au dat un rezultat cu totul neobișnuit. Întâia oară, în analele politice ale României dela război încoace, s'a înregistrat faptul suprinzător că guvernul n'a obținut 40% din voturi și n'a isbutit să aibă la mână un Parlament viabil, cu care să poată lucra. Consecințele acestei situațiuni fără precedent s'au văzut repede. Guvernul liberal a căzut și s'a pus problema, cine să-i ia locul ?

Ce era pe harta politică a României ? Era, pe de o parte Domnul Iuliu Maniu, care în toată perioada alegerilor dusesese o violentă campanie împotriva Coroanei, și nu era indicat tocmai el să servească, în împrejurări atât de grele, Coroana. Lipsea, pentru o asemenea soluție, platforma, absolut necesară, a încrederii. Pe de altă parte se găsea mișcarea partidului numit „Totul pentru Țară“, o mișcare imprecisă, și încă neformată, care nu putea să ia conducerea treburilor publice. La mijloc ne găseam noi, partid de ordine, serios, care, atât prin doctrina lui, cât și prin garanția personalităților care îl compun, nu putea să fie bănuiră că nu va servi cu devotament și loialitate Coroana.

În mod normal, privirile s'au îndreptat spre noi, și așa am venit la cârma țării. Pe ce idei am venit ? Programul nostru era bine cunoscut de toată lumea. Când am fost chemat la M. Sa Regele, l-am spus că ne înfățișăm cu o armatură ideologică pe care voim s'o păstrăm, pentru a îndeplini o rectificare a conștiinței publice a țării. Am arătat ce trebuie să facem imediat după instalarea noastră, rămânând ca restul să fie înfăptuit prin legiferare. Iată directivele, pe care ne gândeam să le urmăm : pe de o parte, să instituim măsuri, care să dea o satisfacție sentimentului național prea adânc jignit în ultima vreme, iar pe de altă parte să realizăm o ușurare a vieții pe seama celor mulți.

Obiectivul apropiat al preocupărilor noastre era : noul Parlament. Cel ales la 20 Decembrie 1937 nu putea să trăiască. O nouă consultare a țării devenise necesară. Mai era și un alt motiv. Guvernul liberal fusese respins de voința alegătorilor și prin aceasta se produsese o profundă perturbație, o reală spărțură în autoritatea Statului, cu vagi indicații ale unei nemulțumiri privind Coroana, care se angajase cu girul ei... Rolul nostru era să reparăm această știrbire de prestigiu. Eu am spus din

primul moment că adevărata noastră guvernare va începe după ce se va întruni noul Parlament. Regele ne-a dat certificatul de naștere. Țara avea să ne dea certificatul de botez.

Tot ce am făcut în acest răstimp a avut drept scop rec-tificarea spiritului public și limpezirea stărilor din țară, în sensul așteptărilor populare. Noi ne-am ținut de cuvânt și în ordinea revendicărilor naționale și în domeniul măsurilor pentru ieftinirea traiului. Mai aveam douăzeci de zile până la alegeri. Se creiase o atmosferă prielnică marilor reforme care așteptau. Poporul simțea înoirea, iar dincolo de hotare, în străinătate, am fost primiți cu un respect care se accentua din ce în ce.

Eu nu vreau să vă exaltez, ci iau asupra mea rolul analistului. Nu mă pun acum în fruntea voastră să dăruim ceva. Va veni, poate, ceasul să vă spun: Veniți după mine! Acest moment n'a sosit. Indemnul meu vă cere ordine și liniște. Deocamdată să analizăm lucrurile cu judecată neturburată: de ce a căzut guvernul?

Un guvern cade, în chip obișnuit, pe trei chestiuni. Altele nu sunt.

Mai întâi, dacă se găsește în fața unei situațiuni financiare desorganizate. Acesta a fost cazul guvernului Iorga-Argetoianu, care n'a putut să facă față plăților cerute pentru întreținerea aparatului de Stat. Nu e cazul nostru. În cinci săptămâni, încasările au fost mai mari decât cele de anul trecut. E o chestiune de cifre, foarte clară, verificabilă oricând. Într-o perioadă de efervescență, în plină pregătire electorală, când, în mod obișnuit încasările sufăr, fiindcă organele de percepere a impozitelor sunt totdeauna mai îngăduitoare, am realizat un excedent de 100 milioane. La gazetă răuvoitorii au scris că am desorganizat viața financiară. N'am putut să răspundem acestei calomnii, fiindcă nu ni s'a îngăduit. Dar D-Voastră trebuie să cunoașteți adevărul, ca nu cumva să credeți că suntem numai niște ideologi,—eu mai port pe de-asupra ponosul de a fi scris poezii,—și că nu suntem oameni practici. În ceea ce mă privește, mi-am organizat structura intelectuală în două compartimente deosebite. În literatură, lucrez cu fantezia, dar în politică sunt un realist. Adevărul e, prin urmare, că am lăsat finanțele României mai înfloritoare decât le-am găsit. N'am putut să cădem pe această chestiune.

Dar un guvern mai poate să cadă când nu-i liniște în țară și când se arată primejdia anarhizării interne. N'a fost nici acest motiv. Nu se poate spune că geamurile sparte la o cafenea unde se încuibase alarmismul sau două palme, care au făcut să roșească un obraz impertinent, sunt pricini de turburare a ordinii publice. Intr'o vreme de mari răscoliri, am ținut în mână strâns frâiele guvernării! Când se desleagă rănile unui popor și când se vindecă bube vechi, deobicei lucrurile nu merg atât de ușor. Noi am păzit liniștea pretutindeni, iar dacă, pealocuri, s'a manifestat un fel de hiper-zel al sentimentului național, în năzuința de a scăpa de rușine cu un ceas mai devreme, nu însemnează că a fost anarhie. Priviți în istorie și vedeți că în alte țări, când se declanșează pasiunile, curge sânge... În Irlanda, de douăzeci de ani țacăne mitraliera, în deslănțuirea luptelor politice, la noi, mulțumită instinctelor bune ale poporului nostru și grație încrederii de care s'a bucurat guvernul nostru, a fost liniște.

Atunci, poate că am fost nevoiți să ne retragem pe o chestiune externă? Poate că n'am păzit cu destulă pricepere raporturile noastre internaționale? Am auzit că nu știu unde s'ar fi vorbit despre o notă rusească amenințătoare. S'a spus că mai multe divizii au fost strânse dincolo de Nistru, s'a pomenit despre război... Minciuni! n'a existat nici o notă cominatorie, ci ni s'au adresat mulțumiri pentru râvna cu care organele noastre judiciare și polițienești s'au străduit să facă lumină în afacerea Butenko. N'a fost nici o amenințare, dar trebuie să adaug, că n'am fi acceptat-o! Politica noastră externă a fost clară. Am precizat-o din primul moment, arătând că vom păzi alianțele și pactele de amicitie existente, căutând să lărgim mai mult cercul simpatiilor noastre peste hotar. În privința aceasta, am fost în perfectă concordanță cu declarațiile M. Sale Regelui. Nu ne-am depărtat nici cu un milimetru dela această linie trasată, dorind să ne menținem într'o perfectă unitate de vederi. N'am afirmat păreri care să pricinuiască vreo zguduire a raporturilor noastre cu lumea din afară.

Singura problemă importantă a fost aceea care ne-a dus la Geneva, ca să apărăm suveranitatea națională a României. Ce s'a întâmplat? După măsurile pe care le-am luat în chestiunea evreiască și după ce am hotărît revizuirea cetățeniilor

frauduloase, presa jidovească din toată lumea a luat poziție împotriva noastră. S'au deslănțuit nervii atât de sensibili ai lui Israel! Am primit o avalanșă de protestări, variind între tonul plângăreț și amenințarea insolentă. În acelaș timp, două organizații evreești: *Congresul mondial sionist din New-York* și *Federația asociațiilor evreești din Franța* au depus plângeri la Societatea Națiunilor, pentru a veni în ajutorul coreligionarilor lor din România. Aceste plângeri urmau să fie examinate la Geneva. Luând mai întâi indicațiile M. Sale Regelui, am trimis pe Ministrul nostru de Externe să privească lucrurile în față și să prezinte Societății Națiunilor răspunsul nostru.

Erau două soluții: Sau plângerea evreilor era luată în seamă și examinată în aceeași sesiune, sau era amânată cu două luni, până avea să sosească răspunsul guvernului român. În vreme ce, la Geneva, eram amenințați să fim umiliți, am trimis acele instrucțiuni ca, în cazul când s'ar pregăti o imixtiune vexatorie în treburile lăuntrice ale României, să adoptăm punctul de vedere al Poloniei, răspunzând că, din momentul ce Constituția și legile noastre garantează drepturi depline minorităților dela noi, n'avem de dat nici o explicație și considerăm chestiunea ca o afacere internă. Societatea Națiunilor a hotărât o amânare de două luni, așteptând lămuririle României.

De unde s'a născut această problemă? Ce este tratatul minorităților în Europa Centrală? Când s'au tras noile hotare pe principiul etnic, s'a făcut un act de dreptate pentru popoarele din Austro-Ungaria. Dar s'a zis: pe urma procesului politic din trecut, au rămas pe teritoriul noilor State naționale infiltrații de populație străină, căroră, deasemeni, trebuie să li se garanteze libera dezvoltare. Care erau minoritățile autohtone dela noi? Erau ungurii, germanii, bulgarii din Cadrilater. Evreii nu, căci ei nu sunt o minoritate etnică. Cine putea, deci, să reclame împotriva tratamentului acordat minoritarilor dela noi? Sau minoritarii înșiși, sau Statul străin care are aceeași structură etnică ca ei. Va să zică, pot să se plângă ungurii dela noi, sau Ungaria însăși. De data aceasta, lucrurile s'au petrecut altfel. Reclamă evreii dela New-York, în locul celor din țară dela noi, deși Statele-Unite nu fac parte din Societatea Națiunilor și cu toate că au declarat că nu se amestecă în afacerile noastre interne.

Atunci, ne-am spus: Situația aceasta se prezintă cu ne-bănuite neplăceri pentru ziua de mâne, fiindcă într'o bună zi se vor trezi să ne tragă la răspundere evreii din Calcutta, pe urmă cei din Singapore, și lanțul reclamațiilor din afară nu s'ar mai sfârși niciodată. Când noi suntem aici victimele, cum o să stăm tot timpul la dispoziția forurilor internaționale pentru a da justificări despre felul cum ne apărăm de primejdii, la noi acasă? Aceasta ar fi fost o umilire, pe care n'am fi putut s'o suportăm!

Lucrurile s'au terminat cu amânarea cunoscută. Totuși, cu două zile înainte de a fi siliți să ne retragem, a venit la mine ministrul Franței, D-l Thierry, să mă întrebe ce vom face peste două luni, când chestiunea se va pune din nou. Am răspuns că vom preciza atitudinea noastră, atunci. Acum, problema a fost scoasă dela ordinea zilei. El a stăruit, accentuând că trebuie să știe din vreme, că e neliniștit întrucât ministrul de externe i-a declarat, chiar după ce s'a pronunțat amânarea, că peste două luni România își va menține acelaș punct de vedere. Conversația devenind mai animată, am adăugat că peste două luni s'ar putea să venim la Geneva, având cu noi pe toate celelalte minorități. Am încheiat cartel electoral cu sașii și cu ungurii din Ardeal; au venit bulgarii din Cadrilater să ne declare că au încredere în noi și să solicite bunăvoința noastră. În asemenea împrejurări, vom spune Societății Națiunilor: „Iată, aici Statul român cu minoritățile lui istorice, iar de cealaltă parte minoritatea evreiască, — alegeți! hotăriți ce trage mai mult în cum-pănă: noi, sau jidanii?” N'am primit răspunsul d-lui Thierry...

A doua zi, a venit la mine ministrul Angliei, care, pe un ton mai liniștit, m'a întrebat dacă vom lua vreo atitudine mai înainte de două luni. „Nu”, i-am răspuns, și a fost mulțumit.

Din toate acestea nu se poate trage concluzia că trebuia să plecăm dela guvern.

Eu voi spune cinstit și bărbătește, înaintea d-voastră, adevărul pe care nu mi-e îngăduit să-l rostesc altfel. Tăcerile sunt trecătoare, dar să nu fie prea mult comprimate... Adevărul e că, pe chestiunea evreiască, am avut deaface cu tendințele de protecție exagerată a actualului guvern francez față de jidovi. Noi am pus deschis întrebarea: Este problema evreiască vitală pentru soarta poporului românesc? Mușcă ea din carnea noastră? Reprezintă pentru noi o primejdie națională? Da sau ba? Dacă

da, nu-i o datorie a noastră să luptăm împotriva primejdiei și să ne opunem ocrotitorilor pe care jidovii dela noi îi găsesc înăuntru sau dincolo de hotare? Eu nu sunt un detractor al Franței. În timpul marelui război, luptând pentru biruința principiului național, am cerut să mergem alături de Franța, știind că drumul spre Alba Iulia trece prin tranșeele dela Marna! Sunt însă din aceia care, când găsesc împotriviri în calea marilor interese ale neamului, le dau la o parte ori de unde ar veni... Nu sunt contra Franței istorice, contra Franței tradiționale, contra Franței burgheze, dacă voiți. Nu sunt contra Franței lui Georges Clemenceau sau a lui Charles Maurras... Dar nu pot să fiu alături de ceea ce tot un francez a numit „La France juive”, acel conglomerat de forțe internaționale cu care adevărata națiune franceză n'are nimic comun.

Am fost mereu întrebă, în cursul guvernării noastre: Ce s'a întâmplat, ieri, la Tg.-Ocna? Dar alaltăieri la Cernăuți? Și așa mai încolo. Răspundeam: Nu știu, voi cerceta, poate s'au petrecut incidente, dar mă străduiesc să mențin ordinea și nimic serios nu s'a semnalat nicăieri. Am trimis o circulară tuturor prefecturilor, arătându-le că-i fac răspunzători cu întreaga lor situație pentru orice turburare cu caracter antisemit. Iată ce am făcut. Dar mă simt dator să spun că a existat o luptă continuă de fiecare clipă în contra noastră, în numele Franței. Dece se amestecă aici numele Franței, n'am înțeles și nu înțeleg. Imi ridic pălăria în fața Franței a francezilor, dar dinaintea jidovilor cari conduc astăzi Franța, nu pot și nu vreau să mă închin! E socoteală limpede. Poate că am greșit apărând teza românească atât de dâr, că am stricat astfel bunele raporturi cu anumite cercuri din Franța, dar toate acestea nu cred să fi fost destul de hotărâtoare pentru a determina schimbarea guvernului la București...

Așadar, trebuie să căutăm în altă parte pricina căderii noastre. Să ne întrebăm, mai înainte de toate: Cine sunt cei mulțumiți de căderea noastră?

Mai întâi, se bucură Israel. Cum ovreii n'au simț politic, bucuria lor are accente frenetice. Dacă ar fi să le dea cineva un sfat, ar trebui să le spună: Nu vă bucurați, căci râsul vostru stârnește o protestare prea adâncă, iar impertinența voastră ne gonește sângele în obraz. Eu sunt un om care pricepe frământ-

tarea neamului lui. Simt cum bate inima românească. Sunt român! Ca să cunoști compoziția chimică a mării, e destul să scoți din ea un singur pahar... Așa spuneam cândva, așa fac și astăzi, mă uit în propriul meu suflet și deslușesc frământarea sufletului acestui popor. Problema jidovească, prin aparențele create acum, devenind noi victimele ei, ia o notă din ce în ce mai acută. Lumea vede în noi oamenii cari au fost înlăturați, ca să învingă Israel! Eu nu spun că ar fi chiar așa, dar satisfacția jidanilor, după căderea noastră, face ca țara să creadă astfel.

Există aici și anumiți profitori politici. Sunt liberalii. Ciudat lucru, acești oameni s'au declarat totdeauna partizanii convinși ai democrației parlamentare și s'au afișat ca susținătorii fanatici ai rețetelor constituționale; ei reprezintă tradiția acelor formule de import, mulțumită cărora, la mijlocul veacului trecut, s'a impus României o Constituție copiată după aceea a Belgiei, și tocmai ei consimt astăzi ca această Constituție să fie dată la o parte și-și oferă colaboratori pentru o guvernare fără Parlament...

De unde provine această anomalie? Foarte simplu. În evoluția politică normală a României, partidul liberal era sortit unei sigure și apropiate lichidări. În loc să moară, însă, liniștit, de bătrânețe, lăsând în urmă un trecut respectabil, partidul liberal își codifică neputințele la lumina zilei și preferă să se sinucidă. Se aruncă în apă ca să nu-l plouă!

Nu vreau să vă arăt prea multe din cele îndurate în acest scurt răstimp. Dar adevărul trebuie spus. S'a constituit un așa numit guvern național, cu baze largite. Acest guvern a fost alcătuit de partidul liberal, care a căzut în alegeri, iar baza largită o reprezintă șefii partidelor care n'au obținut 2%. D-l N. Iorga a evoluat direct de pe listele noastre, unde fusese cu generozitate găzduit, iar d. Mareșal Averescu și-a dat consimțământul în calitate de cel mai respectabil invalid politic al României... Aceștia, dimpreună cu alți foști prim-miniștri în disponibilitate, vor înlătura Constituția, vor dizolva partidele, și nu vor mai fi alegeri. Eu n'am vrut să particip la acest guvern, unde am fost poftit la rândul meu, în calitate de fost prim-ministru, dimpreună cu mai mulți colaboratori ai mei. Am refuzat, dar nu dintr'un sentiment de orgoliu, nu fiindcă n'ași fi voit să stau alături de figuri onorabile ale vieții noastre politice, dar n'am înțeles rostul acestui guvern și eu refuz să primesc ceeace nu în-

țeleg... Văd că am făcut bine și că am găsit întreaga d-voastră aprobare !

Nu voi stăruî mai mult în analiza noului regim. Eu nu plâng ca o Casandră pe ruinele Constituției. Nu vreau să fiu bănuît că încerc amărăciunea omului căzut dela putere, care, după obiceiul consacrat, vede totul în culori negre. Ceeace constat este faptul că guvernul actual, alcătuit din elemente disperate, se înfățișează ca un mozaic, fără acea unitate de acțiune, fără acea euristică care trebuie să îndrume munca unor oameni care merg cot la cot. Toți acești foști miniștri, care au stat despărțiți o viață întreagă, tocmai fiindcă nu se înțelegeau între ei, nu-și vor schimba tocmai acum, la sfârșitul zilelor lor, nici ideile, nici firea. Miniștrii care au intrat în guvern ar trebui să apară ca elemente tehnice, dar, în realitate, reprezintă diferite categorii politice, cât se poate de deosebite. Noi credem că nu se poate închipui o guvernare fără o conducere, fără o directivă unitară, fără o energie, care să coordoneze toate eforturile spre aceeași țintă. Sanctitatea Sa Patriarhul, care invocă binecuvântarea lui Dumnezeu asupra noastră, e omul Bisericii, nu-i omul realităților. E părintele mântuirii noastre sufletești, care în mod fatal nu va putea să polarizeze în jurul lui preocupările treburilor publice, cu necesitățile lor atât de pozitive.

Guvernarea pe care o avem astăzi, o socotim mai *amorală*, fiindcă adună la un loc tocmai pe cei răspunzători de starea în care se găsește țara, și în al doilea rând *apolitică*, fiindcă n'are decât sprijinul acelor partide pe care țara le-a respins în alegeri, lăsându-le afară din Parlament.

Asfel punându-se problema, s'ar putea vorbi ceasuri întregi despre ceeace se întâmplă astăzi la noi. Să zicem că România va fi guvernată de acum înainte, pe de-asupra partidelor. Dar pentru ce sunt păstrate la cârmă numai partidele cele slabe și au fost înlăturate tocmai cele tari ? Mergem spre o înnoire a vieții publice... Dar, atunci, de ce au fost alese toate aceste vechituri ? Nu se mai face politică în România, de azi încolo ! Bine, dar de ce scot urechile pretutindeni numai elemente pur politice ?

Pentru a trage o concluzie din toate acestea, eu mă pun în corelație cu partidul nostru și întreb : Prin faptul că am plecat dela putere, partidul nostru a slăbit ? Nici decum ! Când dispare

un partid? Când există o criză de conducere și când ideea, care stătea la temelia partidului, s'a lichidat. Ei bine, credeți d-voastră că ideea națională a murit, sau că noi am pierdut frânele din mână? Nu! Poate că vine ordin dela poliție ca să plecăm acasă, dar ideea, în numele căreia ne frământăm noi, rămâne... Imi aduc aminte, pe vremea regimului maghiar, când am fost osândit pentru cele ce am scris, mă simțeam mai tare la închiisoare, fiindcă gândurile mele mă înconjurau și stăteau alături de mine, dincolo de zăbrele, sporindu-mi puterile și întărindu-mă în credința mea.

Așa se întâmplă cu partidul nostru mai mult decât oricând: ideile noastre sunt de actualitate. Ele bat la fereastra fiecărei conștiințe românești. Tăcerea lor, care le-a fost impusă, e astăzi a tot vorbitoare. De aceea cred în vitalitatea partidului nostru, care nu și-a terminat misiunea lui, ci abia se găsește la început. Ideologia noastră s'a întărit și a trecut în conștiința publică. Am spus în cuvântarea mea la Radio că la capitolul demnității naționale am întors o foaie și nimeni nu va putea s'o mai dea înapoi... Nu mai este întoarcere spre ziua de ieri. Trăim acum în mijlocul tăcerii silite, dar pretutindeni clocotesc îndemnul și suferința românesc adânc jignit: e tăcerea dinaintea furtunii!

În această frământare haotică, noi vedem în ideea Regalității acelaș punct fix al existenței noastre de Stat. Respectul nostru pentru Coroană rămâne intact. În privința aceasta sunt de acord cu Președintele nostru suprem, A. C. Cuza. N'am putut să participăm la guvernul de astăzi, fiindcă n'am voit să stăm la un loc cu morții; nu facem parte din lumea lor... Dar mai e și altceva. Rămânem pe din afară, ca la momentul potrivit, în fața abisului care se va deschide, să mai fie oameni cari să salveze țara.

Mergeți acasă, turnați încredere în sufletul mulțimii, arătați lumii că nici partidul Național-Creștin, nici România, nu vor pieri. Noi reprezentăm cea mai desăvârșită actualitate. Va veni o zi, când victima va fi chemată să vie iar la locul ei și să facă ordine!

Pregătiți pe toți pentru această clipă, care va sosi! Nu vă împotriviți noului regim. Nu vreau să canalizăm răspunderea pentru prăbușirea unei formule, care nu va reuși să se realizeze, din pricina propriei sale slăbiciuni.

Să vă duceți acasă, nu ca ostașii unei armate învinse, cu sentimentul că nu sunteți după o bătălie pierdută, ci în fața mobilizării viitoare. Ca o concretizare a întregului nostru program, să-mi îngăduiți ca aici, în fața d-voastră, să strâng mâna Președintelui nostru suprem A. C. Cuza, iar tuturor vă spun, să vă reîntoarceți aici, când veți auzi glas de chemare!

OCTAVIAN GOGA

PASTEL ANTIC

(STROFĂ ALCAICĂ)

Cum urlă 'n vale tristul acvilon
Și cum se-îndoaie pinii sub omăt !
În vatră focul întesit trosnește,
Viu luminând ale nopții neguri.

Pe pat păstorul stă vrăjit de vis,
Alături naiul zace amorțit
Și vede flori păstorul, vede soare,
Crânguri de mirți și de nimfe jocuri.

Mai vede iarăși surâzându-l chip
Al blondei Lyde și, trezit atunci,
Deodată naiul a pornit să cânte
Doru-i aprins ca 'n amurg de vară.

I. M. MARINESCU

OCTAVIAN GOGA ȘI BISERICA ROMÂNĂ

Au trecut trei ani dela tragica plecare dintre noi a lui Octavian Goga. Pe măsură ce trec anii, crește și importanța pe care complexa personalitate a lui Octavian Goga a avut-o în diferitele domenii ale vieții noastre publice și naționale, viață pe care el a dominat-o și a animat-o, ca poet, ca gânditor, ca om de acțiune. Deși această activitate, atât de vie între noi, pare destul de cunoscută, prin câte s'au scris despre dânsul, în timpul de când ne-a părăsit, aş vrea să prezint totuși, în aceste câteva rânduri, o lature, poate mai puțin cunoscută decât altele, a acestei activități. E vorba anume de laturea bisericească a activității lui.

Vorbind despre Goga, aspectul care ne răsare întâiu e cel al poetului; și, firește apoi, cel al omului politic. Mai puțini se gândesc la animatorul și luptătorul pentru Biserică: la *Goga-creștinul*. Insemnăm doar amănuntul biografic că, fiu de preot fiind, a avut aderențe mai apropiate față de problemele bisericii, de care l-a legat și mai mult faptul că a fost și Ministru al Cultelor și Artelor, adică, mai mult al Artelor decât al Cultelor, cum zic unii din admiratorii lui și numai întâmplător și al Cultelor. Cei ce judecă astfel nu cunosc în deajuns fondul de adânc atașament față de Biserică și nici profunda sensibilitate creștină de care era stăpânită personalitatea atât de complexă și bogată a feciorului de preot din Rășinari Ardealului. Goga a fost Ministru al Cultelor, fiindcă *a voit* să fie în slujba Bisericii sale, căreia el îi atribuia un rol covârșitor în redresarea vieții noastre naționale. La dorința lui expresă, a fost înființat, în 1919, sub prima guvernare a Generalului Averescu, Ministerul

Cultelor, căruia intuiția lui de artist i-a adăugat și Artele, pentru ca dela ambele altare—a sfințeniei și a frumuseții, să contribuie la opera de ridicare și unificare spirituală a națiunii.

În viziunea lui Goga era limpede gândul că luminarea și ridicarea neamului, de aici, dela altar începe. Nu din programe școlare, ci din marea comunicare cu cerul, spre care se îndreaptă și se deschid sufletele celor maturi, a celor prinși în luptă cu tragicul vieții, din care naște deopotrivă religia ca și arta, suferința ca și frumusețea, idealurile religioase ca și cele artistice. Deaceea el a și dorit să fie în fruntea Ministerului Bisericii naționale, pe care s'o ridice din starea de ofensă în care o ținuse vremurile și s'o răsplătească pentru atâtea dureri, dar și biruinți, câte i-au fost hărăzite în viața-i milenară din țara liberă, sau din cea abia eliberată. Îi cunosc gândurile și planurile ce le făcea el atunci, întrucât am avut norocul ca, beneficiind de caldă-i prietenie, cu care mă onora din timpul colindărilor mele, ca student, prin Ardealul rob, să mă cheme între primii colaboratori cu care vroia să înceapă opera-i legislativă pentru biserică. Am fost, alături de ardelenii Moise Enciu și Zenovie Păclișanu, unul din cei trei inspectori generali ai Cultelor, posturi anume create de el, pentru noua politică pe care vroia să o inaugureze în România întregită, dar încă neconsolidată sufletește. Această consolidare o aștepta dela Biserică. Și primul organ de luptă, pe care și l-a creat în Minister, a fost revista «*Cuvântul*», prin care trebuia să se împrăștie gândurile din care să isvorască noua ordine a raporturilor dintre Stat și Biserică. Articolul cu care se deschidea revista era al lui și purta sugestivul titlu : «*Doctorii sufletelor*». Acești doctori chemați să lecuiască rănilor unui trecut nefast și să clădească noua forță morală a României întregite erau : *preoții*.

Prin această revistă, Octavian Goga, Ministrul Cultelor din 1920, nu făcea decât să-și continue opera din Ardeal, unde în «*Tribuna*», «*Luceafărul*» sau «*Țara Noastră*», agitase aceleași probleme referitoare la o nouă ordine în viața bisericii, ducând lupta atât contra pasiviștilor tradiționaliști, conduși de bătrânul mitropolit al Sibiului, Mețeanu, cât și contra tinerilor teologi moderniști, care, în frunte cu actualul mitropolit al Sibiului, I. P. S. Nicolae Balan, pe atunci proaspăt doctor în teologie dela Cernăuți, vroiau să introducă în tainele înaltei teologii preoțimea și intelectualitatea ardeleană.

Preocupările de problemele bisericești n'au fost ceva accidental și periferic în activitatea lui Octavian Goga. Filiația lui preoțească n'a fost un simplu incident biologic, cum s'a întâmplat cu atâția alții, care, fii de preoți, și-au uitat nu numai casa părintească în care s'au născut, dar și clasa preoțească, din mijlocul căreia au eșit. Fiu de preot și urmaș al unei întregi generații de preoți, prin el se stingea dar se și strângea, ca într'un ultim efort, toată acea mirează bisericească din străbuni, care se răsfrânge în toate versurile lui, pline de imagini luate de-a dreptul din cărțile noastre liturgice. «Ca o vechernie domoală» se așterne pentru el frumusețea unui apus de soare; privescerea unui colț înflorit de poiană e pentru el asemenea unui patrafir sfințit, după cum soarele își adună luminile în cupele de aur ale potirului. «Crezul», «Născătoarea» și atâtea alte denumiri liturgice, atât de des invocate în versurile fiului de preot din Rășinari, pot surprinde doar pe aceia care nu știu că Octavian Goga, care era un foarte bun cântăreț, știa să cânte de-a rostul aproape întreaga liturghie. Și nu numai că o știa, dar o și cânta adesea. Nu arareori, în intimitatea-i de familie, îl surprindea-i cu melodia unui tropar, cum se cânta în biserica lui din Rășinari, sau cu fragmente din liturghia lui Dima, cunoscutul profesor și dirijor de cor din Brașov, încă de pe vremea când Goga își făcea studiile liceale. Atât de adânc erau săpate în sufletul lui Goga aceste amintiri de la biserica lui de-acasă, încât, uneori când cercetam, împreună cu el, ca Ministru, unele biserici din Capitală, îmi spunea că-i vine să treacă la strană și să cânte la un loc cu dascalii noștri imnele bisericii, cum va fi și făcut în Rășinariii lui dragi, pe care nu i-a uitat niciodată.

Căci, dacă Goga ironiza uneori teologia savantă și încălciată a unora dintre eclesiastici Ardealului, era una cu sufletul adânc credincios al nației. Acest suflet nu s'a lăsat influențat nici de înaltele speculații ale teologilor dela Sibiu, dar nici de calculele și încălcițele teologumene ale canonicilor Blajului. Mai ales de ale acestora din urmă *nu*. De aceea Goga, ca și nația dealtfel, a fost în permanent conflict cu Blajul. Ceeace Blajul nu i-a iertat lui Goga nici odată. Evident, el n'a răspuns cu aceeași monedă. Totuși, în sufletul lui, a stăruit în permanență marea durere a separației dintre Blaj și Sibiu, separație pe care ar fi

dorit-o ștearsă pentru totdeauna. Și datorită lui, această separație era pe punctul să fie ștearsă cu ocazia proclamării unirii cu Țara mamă, dela Alba Iulia. Elementele tinere dintre intelectualii Ardealului de ambele confesiuni, și mai ales preoții satelor, conduși de prietenii lui Octavian Goga, în frunte cu admirabilul său frate, mult regretatul *Eugen Goga*, cereau ca unirea să se facă sub toate raporturile și deci și sub cel al credinței, prin revenirea uniților la Biserica mamă, care era cea ortodoxă. Și a trebuit toată abila intervenție a D-lui Iuliu Maniu ca să împedice imediata realizare a faptului, invocând inoportunitatea gestului pentru a nu ne atrage indispoziția Vaticanului, de care am fi avut nevoie pentru recunoașterea unirii Ardealului. S'a convenit atunci ca hotărîrea să se amâne doar; și amânarea a rămas «sine die». Incercările de mai târziu, în acest sens, ale Ministrului de Culte, Octavian Goga, au găsit Biserica unită retransată în toată armatura dogmaticii catolice, din care nu a mai voit să iasă, deși ajutorul politic oferit de Vatican a fost nul, când a fost vorba de întregirea neamului, după cum ne-a fost total ostil, când a fost vorba de sfârticarea granițelor.

Ca Ministru al Cultelor, Octavian Goga nutrise gânduri mari pentru Biserica română. Era, mai ales, preocupat de reparația ce se cuvenea acestei Biserici, atâtă vreme oprimată în Ardeal și insuficient considerată și derizoriu remunerată în Vechiul Regat. De aici a și pornit gândul pentru o nouă lege de organizare a Bisericii Ortodoxe, pe care, în linii mari, el o și elaborase și care era menită să dea unitatea și demnitatea, nu numai Bisericii, ci și națiunii române. Neașteptata cădere dela guvern l-a împiedicat să-și realizeze legea.

Ea a apărut mai târziu, sub altă guvernare, și cu altă mentalitate, păstrând în ea toate particularismele provinciale și încărcată cu tot balastul forurilor birocratice care au anulat-o în principiile ei inițiale, atât de limpezi și de clare în viziunea lui Octavian Goga. De ar fi revenit Ministru al Cultelor, în o nouă guvernare, desigur că ar fi repus legea pe vechile făgașe și principii inițiate de dânsul. Imprejurările politice l-au purtat însă către Ministerul Internelor, deși știu că zbuciumarea stearpă de aici nu i-a dat satisfacțiile sufletești pe care le avusese la Ministerul Cultelor. Multe din gândurile lui, în legătură cu biserica, au rămas astfel nerezolvate, cum a fost, între altele, ideea mare

a convocării unui Sinod ecumenic, menit să redea Bisericii române locul de frunte în sânul ortodoxiei răsăritene, iar acesteia locul de cinste în spiritualitatea lumii. Pentru realizarea acestui gând el prevăzuse suma de cinci milioane în bugetul Ministerului, sumă pe care ar fi augmentat-o, dacă realizarea ideei ar fi cerut-o. Visa, deasemenea, o nouă îndrumare a vieții monahale, prin crearea de mănăstiri model de maici și de călugări, în care să se reînvie vechea tradiție cărturărească și samariteană a bisericii ortodoxe. Această reorganizare și reînnoire a monahismului o dorea Goga și ca ardelean, pentru că el vedea în lipsa din Ardeal a unei vieți mănăstirești una din cauzele laicizării vieții bisericești ardeleni.

Ceeace nu a putut realiza Goga în sânul partidului popularului, care nu avea, dealtfel, precizată o politică a cultelor, voia să realizeze în cadrul noului partid Național-agrar înființat de dânsul în 1931, după despărțirea de Generalul Averescu. Ideea creștină devenea ideea constitutivă a noului partid, și, deși nu figura în titulatura partidului, figura în toată ideologia mișcării. În această privință, este destul de instructiv următorul episod care dovedește ce rol adânc acorda el bisericii în viața și organizarea Statului. Se discuta, în legătură cu fixarea programului, noua ordine constituțională pe care el intenționa să o dea Statului. Tendința era să se desființeze parlamentul, în forma lui actuală, democratică și demagogică, și, în locul Senatului, să se institue un «Consiliu de Stat», alcătuit din reprezentanții marilor categorii sociale, care alcătuesc structura organică a vieții naționale. Era vorba, deci, de înstaurarea Statului corporativ, pe care Goga îl preconizase încă din 1931. La constituirea acestui Consiliu de Stat, care nu trebuia să depășască cifra de 100 de membri, fiecare categorie socială avea să-și impună reprezentanții ei. Fiind vorba de biserică, semnatarul acestor rânduri susținea participarea în el a tuturor chiriarhilor bisericii ortodoxe. Numărul destul de ridicat al acestora, 18 la număr, la care urma să se adauge și câte un reprezentant al celorlalte culte creștine istorice, restrângea posibilitatea de reprezentare a celorlalte categorii sociale. S'a cerut atunci ca biserica ortodoxă să fie reprezentantă numai prin Patriarh și mitropolii țării. Rămas singur în apărarea celui alt punct de vedere, chestiunea a fost adusă în fața lui Octavian Goga, ca

Președinte al partidului. Și hotărîrea lui a fost categorică: *toți episcopii ortodoxi vor participa în consiliu*. El și-a motivat hotărîrea cu aceste cuvinte: «Acest consiliu de Stat e menit să se ocupe cu marele probleme care privesc destinul națiunii. Asupra acestor destine noi toți ne putem înșela, crezând totuși că servim cauza cea bună. Este totuși o instituție care nu se va înșela niciodată: biserica națională. Ea, și reprezentanții ei, din instinct vor merge pe drumul cel mare și cel drept al neamului. Reprezentanții ei nu pot lipsi deci de acolo unde se hotărăște destinul neamului».

Pentru Octavian Goga ideea creștină nu era o formulă goală de conținut, o emblemă electorală, sau o simplă etichetă protocolară, ci o profundă idee călăuzitoare. Ea l-a și dus în chip firesc, și cu un ceas mai de vreme, la fuziunea cu „Liga Apărării Naționale Creștine“. Doctrina de intransigență naționalistă și creștină a lui A. C. Cuza își găsisse corespondentul și echivalentul organic în sufletul și în convingerile lui Octavian Goga. Cuvintele rostite de el după legământul făcut în Mitropolia din Iași, în ziua de 14 Iunie 1933, arată ce adâncă rezonanță a avut în sufletul lui unirea cu A. C. Cuza. Ea era o regăsire a lui Goga cu sine însuși. De aceea unirea cu A. C. Cuza a fost pentru el totală și definitivă. După fuziunea dela Iași, Octavian Goga era fericit. Își găsisse expresia perfect adecvată cu sufletul său a luptei politice. De aceea, când a fost să se redacteze programul noului partid național creștin, în care ideea creștină trecea din programul „Ligii“ în cel al partidului nou înființat, această redactare capătă, în formularea ce i-o dădea Octavian Goga, tăria unui crez și amploarea unei concepții de viață. „Spre deosebire de concepția liberală și de materialismul marxist, zice acest articol, care e și primul al programului, vrem la baza Statului român principiul spiritual al creștinismului și, în consecință, considerăm biserica națională suprema instanță generatoare de viață morală. Suntem convinși că societatea românească nu se poate smulge din dezagregarea haotică de astăzi, decât imprimând spiritului public ordinea morală întemeiată pe doctrina creștină. De aceea vrem să reintegrăm biserica noastră în misiunea ei permanentă, creatoare și purificatoare. Vrem, deci, o preoțime luptătoare, încadrată în organizațiunea de Stat, conform tradiției românești și cerințelor etnice ale unei noi așe-

zări naționale". Programul deschidea mari perspective pentru rolul bisericii și a preoției ei în viața de Stat. El și-ar fi căpătat integrala realizare, dacă guvernarea, la care Goga și partidul național-creștin au fost chemați, ar fi avut durata de lucru necesară. De ar fi fost așa, multe din nenorocirile prin care am trăit și pe care le trăim și astăzi nu s'ar fi abătut asupra noastră. Brusca răsturnare dela guvern a lui Octavian Goga, care i-a prilejuit și năprasnica moarte, ne-a fost însă fatală. Octavian Goga a plecat dintre noi atunci când țara și biserica aveau mai multă nevoie de dânsul. Dar și în moarte, el a arătat cât de adânc a fost legat de biserică, care în viață i-a fost atât de aproape.

Presimțindu-și sfârșitul, a lasat ca după moarte-i, în casa dela Ciucea, în care el adunase atâtea bogății și comori artistice, să se adăpostească o așezare de monahi cărturari, care să-i străjuiască mormântul și să-i perpetueze amintirea prin meditații pioase asupra marilor adevăruri pe care ni le îmbie credința, prin care dăinuim și după moarte. Acest gând al lui Goga a rămas neimplinit. Trupul lui zace în cripta dela Ciucea, ruptă azi din trupul țării noastre. Spiritul lui însă, atât de viu printre noi, nu-și va afla odihnă, până ce trupul lui nu va reveni la trupul țării, și glasurile molcome ale slujitorilor bisericii să-i străjuiască mormântul și să-i veșnicească amintirea. Facă Domnul ca gândul lui, iluminat de viziunea veșniciei, cea de dincolo de viață, să nu fi fost o zădărnicie, ci anticiparea profetică a unei dreptăți ce va trebui să vie.

IOAN GH. SAVIN

DUMINECA

Prin pajiştea cu busuioc,
Pândesc să ardă pe pârău
Despănuşată din cojoc :
Albina mijlocului tău...

În preajma prispei luna când
Ca floarea-soarelui va sta,
Din noaptea 'n ochi-ţi tremurând
Cu buzele-am să prind o stea !...

INCENDII TOMNALE *)

Suflă din coaste-un vânat vânt
În jar de foi de sânge crud...
Aprinse lunca, din pământ,
Şi-o 'ncinse 'n fum de ceaţă ud.

În miezul zilei şi-a 'nnălţat
Arţarul, cortul galben, drept.
Pe zări, cireşii-au tremurat
Cu inimi zmulte cald, din piept.

*) Din volumul *Amurguri*, care va apărea în curând.

BRUMĂ

Crepusculul filmează iar
Cu-a Soarelui lanternă, lin,
Prin ceața turbure de var
Cu raze-opace de carmin...

Răsfermecatul călîgraf
Cu lampa-i magică a scris :
Sub lună stâlpi de telegraf
Peste troiene de narcis.

AMURG

Stau în ograda ta și-aștept
Pe prispa galbenă de lut.
Cu mâni podite peste piept
Fug de scârbavnicu-mi trecut...

Havuzul plopului a stat.
În zare roșii dropii ard...
Le mână — Amurgu 'n cîrd spre sat
Și-apoi la tine, peste gard.

SOBOR AUTOHTON

Spre schitul munților de plumb
Din văi spre culme a puroes
În zori, prin lanuri de porumb
Lin, Floarea-Soarelui, din șes...

Și Floarea-Soarelui în vânt
Prin ceața-albastră ca un nor,
În cercuri de-aur luminând
Părea Arhangheli în Sobor...

ION OJOG

VALORI PERMANENTE IN POEZIA LUI GOGA

Primul volum de poezii publicat de Goga în 1905 a avut darul să provoace admirația lui Titu Maiorescu, care, în raportul citit la Academie, a fost «nevoit», datorită talentului excepțional al poetului, să-și rectifice unele păreri mai vechi în ceea ce privește posibilitatea sentimentului patriotic de a intra ca element esențial și permanent în opera de artă.

Titu Maiorescu caută să explice entuziasmul cu care poeziile au fost primite de public: «Efectul produs asupra marelui număr de cetitori credem că provine mai întâiu din forma frumoasă, în care autorul a știut să exprime cuprinsul «patriotic» al multora din versurile sale. În adevăr, emoțiunile ce le simte și ce ni le transmite tânărul poet sunt izvorite din viața națională a acelei părți a României, în care s'a născut și în mijlocul căreia a trăit, din viața Românilor transilvăneni în faza ei de astăzi, caracterizată prin lupta împotriva tendențelor de asuprire etnică predominatoare în Statul lor. Ce e drept, patriotismul, ca element de acțiune politică, nu este materie de artă, ori câte abateri s'au comis și se mai comit în contra unei reguli așa de simple. Mai ates cei ce n'au destul talent literar caută să-și acopere lipsa prin provocarea unor dispoziții sufletești foarte importante în alte priviri, dar nu în cele estetice. — Cu toate acestea, patriotismul este în inimele sincere, în afară de orice tendență politică, un simțământ adevărat și adânc, și, într-un câț este astfel, poate fi, în certe împrejurări, născător de poezie. — Și în asemenea împrejurări excepționale ne pare a se afla autorul nostru, când într-o parte a poeziilor sale reprezintă și re-

zumă iubirea și ura, durerile și speranțele unui neam amenințat în existența sa»¹⁾).

Distingem în observațiile lui Maiorescu precizarea momentului prielnic care a făcut ca poeziile patriotice ale lui Goga să entuziasmeze pe cititori. Maiorescu vorbește despre viața Românilor transilvăneni «în faza ei de astăzi», adică vrea să explice succesul operei poetice prin aderența ei la un element puternic însă efemer, legat de timpul cât ar fi fost necesar ca să se găsească o soluție pentru nimicirea «tendințelor de asuprire etnică». În felul acesta, criticul nu abdică în totul dela vechea sa credință.

S'ar părea că Maiorescu a intuit, în latura aceasta, destinul poeziei lui Goga. Intr'adevăr, copilăria și adolescența acelor care astăzi au trecut de pragul maturității au fost dominate de dinamismul profetic al versurilor poetului ardelean. Toate năzuințele înalte ale acelor vremi își găseau expresia în ritmul atât de recitativ, care satisfăcea măcar în parte, prin ostentația sa retorică, exuberanța tinerească în afirmarea unor legitime drepturi naționale. Mai târziu, când s'a împlinit visul de totdeauna al Românilor, poezia lui Goga a fost, dacă nu uitată, cel puțin umbrită în conștiința marei colectivități a neamului. Trăind, Maiorescu și-ar fi verificat tăcut și rece adevărul etern al unui estetism care consideră impersonalitatea ca singura esență valabilă a artei. Și, dacă, printr'o minune, i-ar fi fost dat să trăiască și zilele de acum, credința sa ar fi luat și mai mult caracterul statornic al dogmei. Astăzi răsună iarăși vechile versuri *La noi sunt codrii verzi de brad...* în melodia tristă și monotonă care a contribuit la răspândirea și, din nefericire, la banalizarea lor.

În realitate, destinul poeziei lui Goga este comun tuturor marilor creatori, care au dat, printre altele, expresie sensibilității caracteristice unei anumite epoci. Din acest punct de vedere și poezia lui Eminescu are aceeași soartă. Contemporanii și acei care au urmat imediat după ei au trăit efectiv sentimentele nefericitului poet. Dar tocmai, din cauza aceasta, n'au avut răgazul necesar ca, printr'o judecată descătușată de tot ceea ce este străin

1) Titu Maiorescu, *Poeziile D-lui Octavian Goga. Critice*; ediție completă, publicată prin îngrijirea d-lui I. Rădulescu-Pogoneanu, vol. III, pag. 297-298.

aprecierii estetice, să pătrundă elementele permanente ale creației. Astăzi versurile lui Eminescu nu mai sunt pe buzele oricui, însă acei puțini care mai stăruie în lectura și studiul lor, fără ca numai decît să realizeze cu aceeași intensitate sentimentele cuprinse în ele, au satisfacții cu mult superioare celor de altă dată.

Considerată independent de împrejurările care au favorizat răspândirea ei, se constată că poezia lui Goga închide într'însa valori ce depășesc momentul istoric, fiind revelarea celor mai autentice însușiri ale sensibilității autohtone. Poetul ardelean a știut să întuească și să dea expresie artistică acelor sentimente pentru cunoașterea cărora trebuie să facem abstracție de ceea ce este legat de efemeritatea unor dureri, oricât ar fi ele de coplășitoare.

1. Rugăciunea pusă la începutul primului volum de versuri, apărut în 1905, nu constituie un fapt întâmplător de inspirație momentană, ci ea fixează o atitudine esențială și permanentă, care condiționează toată creația ulterioară. Astfel, în lăuntrul acestei trăiri în Dumnezeu se lămuresc și se îmbină armonic cele două sentimente, în aparență opuse, *ura și iubirea*:

Desleagă minții mele taina
Și legea farmecelor firii,
Sădește 'n brațul meu de-apururi
Tăria urii și-a iubirii.

Mai târziu, în ciclul *Ne cheamă pământul*, darul cerut în *Rugăciune* apare ca un element nativ:

Mult tainuita firii îndrumare
M'a plămădit din ură și iubire,
Mi-a dat durerea lumii moștenire
Amarul ei să-l ocrotesc pe strune.

(*O rază*).

Iubirea ca forță activă, care-și cere realizarea practică, și nu ca singuratică și comodă atitudine de contemplație plină de compătimire neputincioasă a durerilor lumii, nu poate fi despărțită de celălalt sentiment, tot așa de pozitiv, care fixează limitele și garantează eficacitatea înfăptuirilor. În experiență, aceste două realități coexistă în chip necesar și se condiționează reciproc fiind considerate nu ca elemente antagonice ci ca aceeași reacțiune, însă pe planuri diferite, în fața puterilor lumii. Con-

știința păcatului, centrală în sufletul creștin, nu poate exista fără elementul efectiv al urii, după cum năzuința spre perfecție nu poate fi lipsită de sentimentul dinamic al iubirii. Urăsc păcatul, pentru că iubesc pe acel care păcătuiește. Această formulare nu are evident un caracter atât de riguros în viața practică. Ea constituie numai expresia schematică a unor realități care, de fapt, cunosc nenumărate nuanțe, dar care, în ultima instanță, nu pot fi lipsite de elementul sacrificiului personal, al acelei uitări de sine, singura cheazășie că ura și iubirea se împărtășesc din izvorul divinității.

Neamul nostru și-a plămădit sufletul din aceste adevăruri, care au dat un sens religios omeniei și răbdării și au întărit încrederea lui în judecata dumnezeiască. Toate aceste caracteristici apar în poezia lui Goga. Dorința de a depăși propriile sale sentimente, de a fi cuvântătorul durerilor altora, — unica justificare a urii, — constituie esența *Rugăciunii*:

In pieptul sbuciumat de doruri
Eu simt ispitele cum sapă,
Cum vor să-mi tulbure izvorul
Din care sufletul s'adapă.
Din vălul lumii lor mă smulge
Și cu povaa ta 'nțeleaptă,
In veci spre cei rămași în urmă,
Tu Doamne, văzul meu îndreaptă
.
Alungă patimile mele,
Pe veci strigarea lor o frânge
Și de durerea altor inimi
Învăță-mă pe mine-a plânge.

În perspectiva largă a bunătații veșnice, răzbunarea apare ca o soluție de sfârșit de veac, durerea momentului primind alinarea binecuvântării Domnului. Plata pentru suferințele actuale nu trebuie să îmbrace haina strâmtă a resentimentelor personale, ci ea trebuie să se încadreze într-o judecată totală și definitivă, care va putea învinge răul din sufletele «piticilor». Acest sentiment al răbdării prevestitoare de răzbunări într-o primenire apocaliptică a lumii este miezul poeziei *Plugarii*:

A voastră-i jalea cea mai mare,
A voastră-i truda cea mai sfântă,
Stăpânul vitreg vă lovește,
Când cerul bine vă cuvântă.

Dar dacă 'n schimbul pâinii voastre,
Piticul vă plătește fiere,
Indurător v'ascultă Domnul
Și vă trimite mângâiere.

.
Cî'n pacea obidirii voastre,
Ca 'ntr'un întins adânc de mare,
Trăiește 'nfricoșatul viitor
Al vremilor răzbunătoare.

Viziunea vremurilor de primenire a rosturilor din lumea de astăzi aproape că nu mai cuprinde în ea aspectele care ar putea întuneca strălucirea bucuriei a tot cuprinzătoare. «Mesia» ridicat dintre umilii clăcași va zdrobi nedreptățile, pregătind o viață nouă :

Atunci—în ziua mare—a învierii
Acești ostași cu fețe ofilite,
Cu zâmbet mort, cu sufele trudite,
Ca 'ntineriți de suflul primăverii
S'or ridica, ei care-au fost străjerii
Amarului și-ai morții și-ai durerii,
Cu brațul greu de greul răsplătirii.
— Toată țărâna gliei desrobite
Și munții toți și-adâncurile firii
Vor prăznui din pacea lor urnite
Infricoșata clip'a premenirii,
Când suflet nou primește întrupare
Și 'n strălucirea razelor de soare
El hărăzește vremii 'mbătrânite :
Vestmântul nou, de nouă sărbătoare.

(Clăcașii).

Această lume nouă nu se încorporează ca o verigă în lanțul evoluției istorice. ci ea înseamnă o existență absolută, asemănătoare cu acea vreme de apoi, făgăduită de Iisus celor care suferă, nădăjduind în dragoste.

Sensul religios pătrunde viața obștească a poporului în toate clipele ei de bucurie sau de durere. Instrăinarea de valorile sufletești ale credinței constituie adevărata dramă a celor care s'au desprins din lumea satului. Octavian Goga nu a trăit sentimentul religios în forme individualiste, ci integrat în colectivitatea mare a fraților săi. Din cauza aceasta «instrăinarea» are

o semnificație mult mai adâncă decât aceea a intelectualilor din epoca eminesciană. Ea nu-și poate găsi o soluție în adoptarea unei atitudini filosofice care să poată crea iluzia unui nou echilibru moral, străbătut uneori de o vagă nostalgie a vieții părăsite. Instrăinatul, așa cum apare în poezia lui Goga, are conștiința permanentă a răspunderii față de un rost pe care nu l-a putut împlini și care depășește caracterul strict social sau național. Prin dezertarea lui, cel plecat din sânul colectivității, părăsindu-și misiunea, legea existenței, săvârșește un păcat, de care nu-l va putea mântui nici un efort omenesc :

Când a plecat ne-a spus povețe
Cu grai înduioșat și blând
Și ne 'ncălzia atâta 'n suflet,
Că lacrimam toți ascultând.
Spunea că nu-i păcat mai mare
Decât să-ți lepezi legea ta
Și, vezi, îi tremura cuvântul
Pe buze, când ne cuvânta !

(Străinul).

Idealul vieții tihnite dela țară nu îmbracă haina idilei romantice, ci el se integrează în sensul realist al existenței religioase a satului. Impăcarea cu rostul acestei vieți aduce cu sine și acceptarea senină a morții, pentru că s'a înfăptuit participarea dincolo de mormânt în solidaritatea spirituală a celorla de aceeași credință :

— Copiii noștri să-i înveți
Tu : « Crezul... Născătoarea »...
S'ajung să-i văd cântând pe toți
În strană, sărbătoarea.

Atuncea, împăcat cu rostul
Acestei lumi deșerte.
Să mor, să-mi zică satu 'ntreg
Un : Dumnezeu să-l ierte !

(Dorința).

Natura întreagă este transfigurată de viziunea religioasă. Dumnezeirea își găsește locașul de sărbătoare nu numai în altarul bisericii, ci și în codru, pe pajiștile înflorite, în toate manifestările naturii :

Curat e duhul lumii tale,
Căci Dumnezeu cel sfânt și mare,
Sub bolta ta înrourată
Își ține mândra sărbătoare.

(In Codru)

Codrul «prăznuește» pe Stăpânul lumii «Cu glas de clopot — Și cu răsunet de chimvale». Se vede clar că Octavian Goga era familiarizat cu toată terminologia textelor biblice¹⁾. În vocabularul poeziei sale, terminii dominanți sunt aceia care înseamnă anumite obiecte sau acte specifice cultului religios. Aceste cuvinte reprezintă pentru popor expresia celor mai înalte și adânci sentimente. Întrebuințate cu înțeles metaforic sau ca termini de comparație, ele arată tocmai ceea ce este mai caracteristic în viziunea oamenilor pentru care tainele naturii se dezvăluie în concretul ritualului religios. Astfel, când Goga vrea să exprime frumusețea cromatică a câmpului plin de flori, asociază imediat aspectul asemănător al *patrafirului*:

S'aștern bobitele de rouă
Pe'atînsul luncii patrafir.

(Pe inserate)

Iar când vrea să arate limpezimea bobitelor de rouă, găsește ca termin de comparație *mirul*:

Din mâna cerului, părinte,
Se cerne preacuratul mir.

(*ibid.*)

Sfințenia untdelemnului, întrebuințat în taina ungerii, dă un sens tainic limpezimii lacrimilor, legate de un discret și adânc sentiment de suferință:

Când două mărgele, ca mirul de limpezi,
Din gene se scurg pe vioară.

(Lăutarul)

1) Un text pe care Goga l-a citit îndelung a fost desigur Psaltirea. Sărbătorirea lui Dumnezeu în sunete de chimvale se află în psalmul 150. Cîtăm traducerea în versuri a lui Dosofteiu, care, de data aceasta, nu se îndepărtează prea mult de textul original: *Lăudați cu bune versuri — De chimvale într'alesuri...* Terminul se află și în Noul Testament, anume în Epistola întâia către Corintienii a Apostolului Pavel, cap. 13: *De-aș grăi în limbile omenești și îngerești, iar dragoste nu am, făcutu-m'am aramă sunătoare și chimval răsunător.*

Fiecare stare sufletească își găsește integrarea în sensul unui act din ritualul religios. Astfel pentru a accentua atmosfera de sfială și de discretă ascundere a dorințelor proprii, în care-și petrece viața «dăscălița», Goga întrebuințează ca termen de comparație pentru a înfățișa tristețea toamnei, — cadrul cel mai sugestiv al unei vieți înmormântate în tăcere, — *fumul de tămâie*:

Sfios, amurgul toamnei mohorite
 Își mișcă'ncet podoaba lui bolnavă
 Ca din cădelniți fumul de tămâie,
 Prelung se zbate frunza din dumbravă.

(*Dăscălița*)

Reîntors pe locurile vechi, poetul își destăinuie amintirile codrului și caută în lăuntrul lui odihna sufletului, asemenea omului trudit de viață, care cere ultima alinare sub patrafirul preotului :

Azi, lasă-ți freamătul să-mi pară
 Un mulcom zvon de patrafire,
 Ce blând asupra mea-și pogoară
 Duioasa lui hirotonire...

(*Reîntors*)

Prin actul *hirotonirii* se obține printr'o taincă chemare, primirea în rândul celor hărăziți să slujească Domnului. Când Goga înfățișează poeziilor dela oraș adevăratele izvoare de inspirație, perspectiva măreață a naturii apare ca o imensă biserică, în care fiecare vers trebuie să fie imn de închinare și de slavă. Terminii religioși predomină și dau aspectelor înfățișate o măreție sfântă :

Veniți, veniți în ceasul dimineții,
 Când sub clipirea bolții'mbujorate
 Sărbătorește-al invierii praznic
 Biserica de frunze'nrouate.
 Când umbre mor și scapără lumina
 Din negură sburând biruitoare ;
 Veniți, veniți să cad' asupra noastră
 Hirotonirea razelor de soare.

(*Cântăreților dela oraș*)

Acei care luptă pentru înfăptuirea idealului de desrobire au aceeași chemare sfântă și li se cuvine *hirotonirea* :

— Cuvine-se hirotonirea
 Cu harul cerurilor ție,
 Drept vestitorule apostol
 Al unei vremi ce va să vie

(Apostolul)

O cercetare mai amănunțită a terminilor religioși din vocabularul poeziei lui Goga ar evidenția cât de pătruns a fost poetul ardelean de realitatea credinței care constituie pentru neamul nostru un element esențial în structura lui sufletească. Din acest punct de vedere, Goga se integrează în cea mai adâncă valoare autohtonă, dându-i expresie poetică ca nimeni altul.

2. Toți aceia care au citit cu atenție poezia lui Goga și-au dat samă cât de des este întrebuințat cuvântul *jale*. Conținutul acestui termen reprezintă ceea ce este mai specific și mai permanent în afectivitatea țaranului român. Pentru nuanțele de intensitate, avem și corespondentele: *durere, amar, amărăciune*. Toate se găsesc în poezia lui Goga, însă nici unul nu ocupă un loc atât de central ca *jale*. Trebuie să observăm dela început că acest termen nu exprimă o stare sufletească trecătoare, adică poetul nu-l pune în legătură numai cu situația specială a fraților săi ardeleni aflați sub stăpânire străină. *Jale* este asociat, prin caracterul lui spiritual și permanent, de *dor* și de *doină*:

Deschideți larg poarta cărunților brazi
 Să vie 'mpăratul măririi,
 Să mângâie jalea nestinsului dor,
 Să 'mpace durerile firii.

(Dimineața)

Am făcut anume citatul dintr'un pastel, tocmai pentru a arăta că, aici, cei doi termeni asociați nu sunt legați de o anumită stare sufletească, determinată de împrejurări exterioare. Înțelesul atât de larg cuprinzător al cuvântului *dor* capătă, deci, la Goga o adâncime mult mai mare prin introducerea în conținutul său a celui alt termen, *jale*.

În cântecul trist al doinei, Goga simte *jalea* celor care au îndurat veacuri de-a rândul toate obijduirile :

Ați împletit atâta jale
 În doina voastră care plânge,
 Doar holdele cu spice grele
 Răsar din lacrimi și din sânge.

(Grăul pâinii)

În această direcție, Octavian Goga a avut un precursor în poetul eminescian O. Carp, care și el a văzut în doină expresia aceleleași stări de profundă și permanentă tristeță :

Ascult-o bine cum adie
Din munții noștri pân' în vale,
Și spune-mi dacă știi vre-un cântec
Mai dulce și mai plin de jale.

(Doina)

Față de ceilalți doi termeni cu un conținut asemănător, *durere* și *amar*, *jale* exprimă o stare mai generală și mai adâncă și, în acelaș timp, are capacitatea să arate și exteriorizarea sentimentului (de aici verbul *jelui*). În poezia lui Goga, de foarte multe ori, aceste nuanțe sunt respectate. *Durere* este mai individual ca termen, din cauza aceasta el poate fi disociat, prin forma pluralului, în momente. Apoi, ca și sinonimul *amar*, din capul locului a fost pus în legătură cu o suferință fizică, lucru care nu s'a întâmplat cu *jale*. Cităm o strofă din poezia *Lăutarul*, în care se pot surprinde diferențierile de înțeles, așa cum ele apar în poezia lui Goga și cum, desigur, există în limba poporului :

Desgroapă, moșnege, cu mâinile 'n tremur
Comoara ta veche de jale.
Tu porți ferecate durerile noastre
In vaierul strunelor tale.
In ele 'mpletit-au străbunii cucernici
Credința visării deșarte,
Și 'n graiul lor plânge și n'are repaos
Amarul nădejdlor moarte.

Cum ușor se poate observa, termenul larg cuprinzător este *jale*. Versurile ulterioare nu fac decât să specifice mai precis conținutul particular al lui. În *jale*, ascultătorii cântecului vor recunoaște fiecare *durerile* sale, și tot în tristeța ei vor simți *amarul* unor nădejdi care nu s'au împlinit. Orice încercare de a substitui un termen prin altul rămâne zadarnică. Aici se vede cât de precisă a fost intuiția lui Goga în utilizarea acestor trei cuvinte, simțind subtilele deosebiri de nuanță care există între ele.

În poezia lui Goga, *jale* apare ca un adevărat «leit-motiv». El revine veșnic ca să sintetizeze într'un singur cuvânt, tonalitatea generală care colorează versurile cele mai caracteristice. *Jalea* pornește, mai întâiu, din umila casă ardelenescă :

La noi atâtea fluturi sunt
 Și-atâtea jale 'n casă.

(Noi)

Ea nu rămâne însă să exprime numai durerea omenească,
 ci pătrunde întreaga fire :

La noi de jale povestesc
 A codrilor desigur,
 Și jale duce Murășul,
 Și duc tustrele Crișuri.

Se reîntoarce apoi în lăuntrul căminului și-i prezintă în
 toată munca, în toată viața de fiecare clipă :

La noi, nevestele plângând
 Sporesc pe fus fuorul,
 Și 'mbrățișându-și jalea plâng :
 Și tata și feciorul.

Și dacă jalea se întinde pe întreg spațiul celor care îm-
 părășesc aceeași suferință, purtată de glasul codrilor, de șopotul
 apelor, ea vine din vremuri străvechi. În *jale* au murit toți care
 au crezut în împlinirea unui vis :

Avem un vis neîmplinit,
 Copil al suferinții, —
 De jalea lui ne-am răposat
 Și moșii și părinții...

Suferința închisă în cântecul de jale va dăinui veșnic, va
 străbate veacurile, ca o putere care-și are rădăcinile dincolo de
 durerile clipelor trăite, fiind atotstăpânitoare :

S'a stinge și roua pleoapelor noastre,
 Și ochii lumina și-or frânge,
 Ci strâns cetluită de marmura vremii
 Cântarea ta vecinic va plânge.
 Pe aripi de vânturi trăi-va pribeagă
 Oftarea ta sfântă, moșnege,
 De jalea-i răzleață va plânge amurgul
 Și plânge-vor frații de-o lege.

(Lăutarul)

Faptul că Octavian Goga a considerat termenul *jale* ca cel
 mai propriu pentru a exprima ceea ce este mai specific în tris-

teja autohtonă ni-l arată clar un vers din *Scrisoarea* adresată Contesei de Noailles, care declarase că nu-i româncă și nu cunoaște cutuși de puțin România :

Când vei simți o jale vag'adese
Și'n liniștea amurgului de toamnă
Te vor fura îndemnuri ne 'nțelese,
Nu te mira : Sunt Brâncovenii, doamnă !

Ar fi interesant de cercetat toate cazurile în care apare acest termen pentru a-i determina accepțiile variate pe care le ia în poezia lui Goga, după cum, iarăși, ar fi interesant de studiat întreg vocabularul, pentrucă s'ar putea stabili aderența acestui poet, considerat pe nedrept numai ca exponentul liric al unor momente istorice, la fondul cel mai intim și cel mai permanent al sufletului neamului nostru. Am indicat fugitiv numai două valori care rămân pentru totdeauna valabile în poezia lui Goga. Idealul de întregire, pentru care a luptat, se va împlini din nou și unele poezii ale cântărețului ardelean vor fi iarăși uitate, însă cei care vor căuta să pătrundă mai adânc opera sa poetică își vor da samă că Octavian Goga va rămânea în conștiința noastră atâta timp cât credința nu va pieri, cât doina și jalea nostalgică închisă într'însa vor constitui elementele structurale permanente ale sufletului nostru, adică până când poporul românesc va avea viață.

GR. SCORPAN

BRĂDĂȚĂLUL ¹⁾

Cine-ar putea să uite vr'odată cărarea vrăjită a Brădățălului? Și cine-ar putea să treacă nepăsător pe pânza ei albă, fără să-i urmeze rugămintea de a se opri și a-i asculta cântecul?

Pornită din marginea satului, dela „Poarta Baborăștilor” peste fânașul lui „Franz”, ca un fir de tort al gliei, șerpuind veselă printre holdele verzi, îndeamnă trecătorii gureși la drum spre râpile galbene ale văgăunilor, în fundul cărora gângurește cu mii de glasuri, argintiu și cristalin, pârâul pădurii. Cât cuprinzi cu ochii, peste săpăturile hleioase ale ogoarelor, până 'n fumuriile depărtări ale munților, a fost nu de mult sehelbe ne-străbătută și ocol primitor al sălbătăciunilor. Azi abia dacă vr'un stejar mai îndărătnic, prăvălit într'o rână, pe-o margine pripurie de părete spălăcit de ape, mai arată urmele de demult, unde gângania cu două picioare a omului nu s'a putut cățăra. Iar grămada de moloz, cu ciuperca paielor cenușii și covorul mușchiului deasupra, care a fost odinioară sălaș omenesc, azi rânjește dureros cu gura știrbă a ușei, îmbiind pe rătăcitul grăbit să hodiească o clipă lângă fântâna de sub deal și să desprindă din susurul isvorului slova rară și sfântă a „Bereznicului”.

+ * +

Cum intrai în rariștea „Stâlpului”, te învăluia pacea multă și dulce, stropită cu țărâitul găjuliilor, cântecul primăvărat al cucului, al mierlelor și cu strigătul mirat al hulubilor de pădure. Jos, peste podețul apei, între doi stejeri ai bolții verzi, deasupra drumului, se arăta „stâlpul” cu bârna lui albă deacurmezișul și

1) Din vol. „Bălăcenii”, care va apare în curând, în Edit. „Cuget Moldovenesc”.

cu lacătul mare și rotund ca la poarta raiului. Iar din bordeiul vesel și primenit, cu pălăria hăizașului dată pe ochi, ca a unui holteiu fudul, răsărea chipul firav al meșterului Filon, cu fața lunguiață și osoasă, cu bondița cu prim mișos și ciubotele înalte peste glesne, întoarse femeiește la genunchi. O întreagă înțelepciune de patriarh al codrilor îi plutea în ochii plini de taine, care te îmbiau cu bunătatea lor, să zăbovești puțințel pe laița primitoare și astfel să-i cinstești casa.

— La mine-i ca la „bucluc“, tăte claie peste grămadă, nu-ți bănuî dragii moșului.

Și urmau ca pe-o scoarță mândră, înșirate la rând, tot ce mintea lui năstrușnică închipuise: sfeșnice înalte pe trei picioare arcuite, cu serafimii cu aripi aurii și fața roză, sfinții Trei Ierarhi, cu bărbile rotunjite, coroanele înalte și veșmintele lor pestrițe, sfântul Nicolai, slab ca un vrej, bun și blajin, privind duios din rama mare, înflorită, prapore, cruci și fel de fel de sfinți și sfinte mucenițe. Omul pădurii se îndeletnicea cu meșteșugul lemnului și cu cel al zugrăvitului de icoane.

— Cum îi nîmerești așa de bine la față, „moșu Filon“, îl întreba droaia de școleri iscoditori.

— Hé-é, drăguță, apoi Dumnezeu are grijă de mâna meșterului; până nu postești ziua întreagă, cu mătânii și nu spui tăte ocinașăle, nu-ți vine „duhul“.

„Duhul“, hotărît că era dumnezeiasca lui blagoslovire de a ghici înfățișarea schivnică și dureroasă a sfântului, care prima parcă ceva din ochiul și suflul zugravului.

Cobora aici în inima codrului și asupra lui, cum coborîse poate și asupra marilor măiestri ai vechilor noastre ctitorii, duhul cel mare al însuflării dumnezeiești, picurându-i un strop din puterea Creatorului de-a da viață și chip omenesc evlaviei din suflul credincioșilor și de „a pogori“ astfel cerul pe pământ.

— Pe mine, zicea bătrânul sihastru, nu m'a învățat nimeni a purta peria și „fărburile“, numa' pădurea și Dumnezeu.

Și sfinții lui Filon trăiau, împodobind casele cele mari ale gospodariilor și pereții afumați ai bisericilor bătrâne.

+ + +

Așa l-a cunoscut o lume. Alb la păr și barbă ca un vlădică și mai alb și mai curat la suflet, cu fața de mucenic, adus de spețe și cu cumpăt la umblet și vorbire.

De unde se aciuse pe coclaurile Brădățelului, cum și când, nu știa nimeni și nici el nu destăinuia decât doar frânturi dintr'o viață întunecată.

Baba-i murise de mult, deasemenea și singurul flăcău ce-l avusese.

Îl știau satele de prin prejur că fusese bereznic în pădurile nestrăbătute ale boierului celui bătrân și că-l moștenise și „D-1 Bendic“, noul negustor, din mila căruia trăia încă în bordeiul „Stălpului“. Rândurile de coarne de cerbi, înșirate pe pereții „casei celei mari“, îl arătau că fusese pușcaș vestit și cunoscuse multe taine ale speriatelor și mult oropsitelor jivine.

Moșu Filon apucase vremurile cele bune, când nu călca încă picior de om prin pădurea cea mare și bătrânii ciclopi ai ai vremurilor nu știau ce-i mașina zimțată a ferăstrăului, trăind din plin în casa sfântă a lui Dumnezeu.

Nu era drum decât dela curtea cea veche până la locul „Brădățelului“, lângă pârău, unde boierul cel bătrân pusese feșterul și bereznicii de-i făcuseră straturi lungi de brădănași, pini și molizi verzi cu acele fragede și mirositoare. Acolo, la troculețele și șirglele lungi, se adunau iarna căpřițele sperioase și cerbii înalți și semeți, ca să îmbuce din o tavă aromată ori să lingă sare din droburile mari. Acolo, în chioșcul zăbrelit, a descoperit pe sub coada ochiului, veri dearândul, multe taine, când duduile boierului veneau pe vară în ospeție la curțile copilăriei.

În primăvară, când da colțul ierbii, când mugurii umflați de căldura soarelui plesneau, dând la iveală frunzișoarele firave ale vieții, în preajma Sf. Invierii a Domnului, pădurea se împodobește cu florile Paștilor, cu covorul albastru al „pipigioilor“ cu ochii gălbui ai „bulbucilor“ și cu struțurile pestrițe ale „ciobotelelor“. Cârduiri de copii zburdalnici cutreeră ascunzișurile și iscodeau cuiburile „mnitosite“ ale păsărilor, iar țigăncile cu murele negre ale ochilor și cu măregelele dinților albi, umpleau văile cu râsetul lor năvalnic.

Paznicul casei înverzite le are acum pe toate îngrămădite în cămăruțele ascunse ale inimii și le trăiește frântură cu frântură, dându-le viață prin vraja vorbelor.

Câte întâmplări neașteptate și câte clipe furate de sufletul tânăr, în fuga nepoprită a telegarilor vremii!

Întâlniri neaşteptate în adânc de codru, cu tremurări de inimi şi înfrigurări de priviri şi dragostea nepotolită şi păgână cu Ileana birăului din Soloneţ şi alte multe, multe...

Întârziase odată toamna hăt mult pe meleaguri. Aşternutul pestriţat şi moale al frunzelor se îngroşa tot mai mult. Pe cren-gile goale ca nişte oase, mai tremura ici colo câte-o frunză roşietică, fluturând înspre mormânt, la cea mai mică supărare a vântului. Semincerii fagilor, carpenilor şi ghindarii cu coama ro-tundă îşi semănaseră din belşug rodul.

Turme de mistreţi porneau cu şirul lor de purceluşi după hrană grasă. Pufăitul vierilor paznici înfiora adânc întunericul nopţilor.

Spaima mâna uneori gloata rămătorilor peste coclauri, răspândind groază prin pocnetul vreascurilor rupte şi grohăitul ameninţător.

În puterea nopţii, când duhurile tăriilor fâlfâesc peste vârfuri, când adorm şi apele fermecate de mâna nopţii oarbe, un strigăt desnădăjduit de om în primejdie îngrozea văzduhurile.

Filon Pădurarul îşi trase cizmele, îşi asvârli bondiţa pe umeri şi ieşi glonţ, cu puşca încărcată, îndreptată înspre locul ţipetului. Nu departe, în desişul cel mare, lângă „făget“, o arătare de om lungit jos, se sbătea de moarte, încolţit de fiara comată.

Ii îmbucase pulpa unui picior şi o ronţăia fiores. Dihania fusese rănită de îndrăzneţul fur al vânătoarei şi se răzbuna acum cumplit.

„Numai o minune a cerului şi sfredelul fierbinte al glon-ţului îi sfărâmă scăfârlia rămătoare, scăpând viaţa nefericitului hoţ“, ne închee bereznicul povestirea, în admiraţia fără margini a ascultătorilor.

— „He, he, de câte ori n'am fost şi eu în cumpene de-aiestea şi de câte ori n'am înşelat haita de lupi cu guiţatul pur-celului, ori n'am întrecut viclenia vulpii, prinzând-o în căpcana întinsă la gura vizuinii“.

Stăteam împietriţi şi nu ştiam cum să ieşim din inima co-drilor. Până şi sfinţii icoanelor priveau înmărmuriţi de grozăvia întâmplărilor. Şi ca să se mai potolească tulburarea, bătrânul solonar al pădurilor scotea tacticos din lada-i înflorită câte-un

fagure gălbui, cu ochii strălucitori și cristalini ai nectarului, îmbiiindu-și musafirii, îndulcindu-le gândurile și privirile și răcorindu-i cu sfânta băutură limpede și rece a fântânii lu' Oluc.

Apoi povestirea își întindea din nou firul.

— „Numa într'o vreme, prin postul cel mare, a pornit ca un puhoiu, norod mult și strein, săcătuind podoaba mândră a pământului.

Uriăș după uriaș a căzut atunci, lungindu-și trupul în țărână, cu crengile ca niște brațe încheștate pentru rugăciune și cu grumazul întins pentru tăiere. Apoi într'o dimineață de toamnă, pe drumul cu șinele de fier ca niște șerpi vicleni, s'a auzit deodată o huruietură tunătoare, răspândind groaza și moartea dealungul și dealatul. Tovarășele mele au luat lumea 'n cap, care 'ncotro, Brădățulul, rărit și golaș, a început a-și arăta coastele tot mai slabe. Muncelul, cu straiile lui verzi de cetină, și-a desvelit tot mai mult spetele, până ce mâna ucigașă a negustorului fără inimă a văduvit cu totul pământul“.

— „Lasă, moșu Filon, că s'a întins păpușoiul și sapa a răsadit firul verde al pâinii noastre de toate zilele“.

— Ce pâne, izbucnea răstit, ce pâne iesă depe umerii hleioși ai prăpăstiilor? Numa' cucută și măsurăriță. Azi până și clopotele bisericilor și-o schimbat sunetul. Le-o luat Dumnezeu glasul cel mândru, că n'au nici cui mai cânta. Răi s'o făcut oamenii, tare răi.

Ieșeam cu toții din bordeiu. Văi și dealuri, odinioară nestrăbătute de picior de om, azi își așterneau până'n afundurile azurii, haina verzue a pâinii, unduind-o ca o mare de valuri verzi, în bătaia vântului. De departe, din țăriile munților, fluierul ascuțit al fereastrăului vestea în depărtare, cu țipătul disperat al luptătorului căzut, că el e acela care a înghițit în uriașul său pântec tot ce jelea bătrânul bereznic. Din vale, de către lanurile catifelate, tușea pufăind balaurul negru.

— Cum îl vedeți amu de cu nepăsare, ne atrăgea luarea-aminte moșu Filon, da, doamne, multă tulburare o mai adus, când o trecut pentru întâiași dată! S'o burzuluiit satele și norodul prepunea că numa' arătarea asta fără cai, ce merge ca Ucigă-l Crucea, e de vină că vin toate rălele. Și pânea nu s'o făcut tot din pricina lui. O samă se pornise să facă ce-or face, să-l poprească, ori să-l întoarcă. Nu s'ar fi suit cineva în el,

ca să meargă încotrova, Doamne fereşte! Măcar că era staţia asta a Comăneştilor aproape. O samă de sate vroiau să-l zugrume pe ovreiu! Ista de Bendic, socotindu-l pe el de vină. Da pe urmă s'o potolit. Azi să suie care cum vrea şi-o uitat de tâte. Eu, unul, cât m'or ţine încă dzâlile, nu m'am suit, da nici nu m'oîu sui v'odată. Mi-o murit tovarăşii, săracii, aici, oiu muri şi eu tot aici lângă dâşii.

Ca să-i mai potolim răscoala, îl întrebam cum le zice cutăror, ori cutăror locuri. Moşu Filon, întinerit cu zeci de ani, ne lămurea despre brădetul boierului, despre locurile de ospăţ ale vieţuitoarelor bătrânului codru şi despre chioşcul amintirilor albastre. De undeva de departe, un zvon de clopote vestea dulce şi legănat apropierea sfintei Duminici.

+ + +

În noaptea Învierii, în sărbătorile mari ale anului, când evlavia îşi aşterne lăicerile în faţa icoanelor oare câţi vor mai ţine minte şi câţi vor căuta să afle că sfinţilor din privazuri, cu feţele de mucenici şi cu bunătatea în priviri, le-a dat viaţa sa proprie sihastrul Brădăţelului, cu pecetea durerii după to-vărăşia dusă pentru vecie.

Peste rănile adânci ale pământului, printre care s'a irosit viaţa făganilor de odinioară, azi s'a aşternut velinţa ogoarelor. Jos, în vale, la poalele Muncelului, mormanul de dărămături, cu puii alburii ai varului, mai arată cui vrea şi poate să vadă, cartea icoanelor vieţii, care s'a scurs pe crugul aspru şi nemilos al timpului.

Iar printre momăile pleşuve, pe după tăeturile spălăcite ale păreţilor gălbui, săltând peste pietricele, visătoare şi somnoroasă, şuviţa străvezie şi limpede ca „gioara“ se strecoară şerpuitoare la vale, depănând în graiul ei povestea dureroasă a Brădăţelului.

GH. N. CÂRȚU

DESPRE DABIJA VODĂ

Acest Dabiya Voevod — zic unii —
Era din os nevrednic de ispravă.
Cât au domnit în Scaun la Suceavă,
Au prins și-au spânzurat pe toți nebunii.

Făcea omor de om fără zăbavă;
Beții făcea; în crieri gărgăunii
Jucău în joc cu umbrele minciunii
Și n'alegea ce-i bob de grâu din pleavă.

Tăia și spânzura fără hodină
Și vinovați boieri și fără vină.
Ades crâșca și suduia prin somn,

De-au fost căzut pre gânduri tot norodul,
Văzând ce soi de hiară-i Voevodul..
Altmintrelea, au fost detreabă Domn.

SPRE IDEAL

Prin ani și ani ți-am tot urmat cărarea,
Și an de an te-am urmărit cu gândul,
Și zile lungi și nopți întregi de-arândul,
Să văd și eu odată sărbătoarea.

Când voiu cădea 'n genunchi, iar tu, văzându-l
Pe cel pornit de-un veac în căutarea
Privirilor senine ca visarea,
Să-l mângâi c'un surâs, îmbrățișându-l.

Străbat și azi cărări fără popasuri...
Ci cât amar va fi să te mai caut,
Zdrobind nezdruncinatele zagazuri,

Doar cu suave melodii de flaut,
Eu, cel purtat de asprele talazuri,
Nefericitul vieții Argonaut ?...

D. FLOREA-RARIȘTE

CUZA-GOGA : O ÎNFRĂȚIRE IDEALA

Întâlnirile în viață sunt tot atât de capricioase ca și drumurile ei. Oamenii își încrucișează pașii, își strâng o clipă mâna, ca apoi să călătorească iarăș de unul singur, către unde-i chiamă nevoile și mai ales egoismele.

În politică, legăturile sunt mai vremelnice ca oriunde. Ele se desfac cu mult mai repede decât matrimoniile sau întreprinderile comerciale. Oportunitățile apropie indivizii. Tot ele îi desfac, adunându-i sau risipindu-i ca pleava în bătaia vântului. Sunt asocieri întâmplătoare, venite din larga lume pentru a se prăbuși apoi în neființă. Clipe fără înlănțuirea vremii, fără viitor.

În cadrul vieții noastre publice, prea puține au fost colaborările care au cunoscut durabilitatea, lipsindu-le chiagul moral și acel avânt ideal fără care orice clitorie devine zădarnică. Mai devreme sau mai târziu, între părțile *interesate* — și numai — surveneau reticențele, dubiul, intriga și, la urma toată, ruperea.

O fericită excepție dela regulă, a fost desigur fuziunea Cuza-Goga. Înfăptuită în vara anului 1935, ea a durat până la moartea bardului ardelean și mai dăinue în esența ei sufletească și dincolo de hotarul rece al mormântului. Explicația fenomenului o găsim în temeiurile etice și în scopurile ideale care l-au determinat.

De unde veneau cele două organisme politice și în ce stadiu se aflau ele în momentul contopirii ?

După guvernarea din 1927, când Goga se rupe de mareșalul Averescu, printre motivele care l-au îndemnat la acest pas hotărâtor, a fost desigur și unul naționalist. Goga se simțea din

ce în ce mai stingher în mijlocul streinilor și înstreinaților care făceau legiune în Partidul Poporului ca dealtfel în toate partidele politice de după război. Nu din veleități sau ambiții personale a înființat el Partidul Național-Agrar. În sufletul său generos emanciparea economică a păturii țărănești și deziobăgirea ei de sub jugul jidovesc prinsese cristale dogmatice. Accentele lirice din versurile de altădată începeau să capete consistență de program politic. Și, atunci, Goga a pornit la luptă, de unul singur. Pe măsură ce-și intensifica acțiunea, țelurile ei se conturau tot mai puternic. Mustul care fiersese mai de demult își lăsase drojdiile la fund. Vinul limpede al idealului, poetul îl sorbea acum, senin și împăcat cu sine, la masa zeilor.

Așa l-am găsit pe Goga în parlamentul Iorga din 1931 în care mă alesesem deputat pentru întâia oară. Deatunci, încontinuu, l-am văzut luptând cu dârzenie pe baricada naționalismului. În camera dela 1932, a național-țărăniștilor, Goga vine să-și precizeze atitudinea și înțelesul răvnelor sale într'o perfectă antinomie față de concepția înaintată de stânga, a guvernanților. Nu luptă de clasă, nu învrăjbirea țăranului împotriva orașanului ci, dimpotrivă, armonia și solidarizarea tuturor factorilor de producție pentru a asigura continuitatea și propășirea națională. Apoi, în cei patru ani ai parlamentului liberal dela 1933, el face să răsunе accente tot mai vibrante de neaoșă simțire românească, degajate definitiv de negurile trecutului.

În acea vreme, l-am întâlnit pe Goga adesea și am luptat la cot înspre același ideal. Am stat alături la tribuna Camerei pentru a ocroti libertățile cetățenești și viața organizațiilor naționaliste împotriva legilor zugrumătoare, a *stării de asediu* și a *apărării statului*. Ne-am regăsit la procesul asasinatului lui Duca în care Jeni Goga apăra Garda de Fer și în care eu depuneam ca martor pentru Nichifor Crainic.

Nu mult după aceea, Crainic a intrat în rândurile noastre ca vice-președinte al LANC-ului. Căci se făcea tot mai simțită necesitatea contopirii elementelor naționaliste. Nu atâta din reacțiune față de prigoana democrației cât mai ales ca o expresie a instinctului de conservare a neamului, mai primejdii ca oricând.

Liga Apărării Naționale Creștine împlinise zece ani dela înființare. Intemeiată de A. C. Cuza la Iași, în 1923, ea ve-

nea să continue lupta de patru decenii dusă de veteranul naționalismului cu o neînduplecare și o continuitate fără egal. Formula nouă politică izvorise ca un protest împotriva clauzei minorităților din tratatul dela Saint-Germain și împotriva constituyentei liberale chemată să înlăture vechiul articol 7 pentru care conștiința românească dăduse altădată, la 1866 și la 1879, glorioase și neuitate bătălii. Căci din constituantă A. C. Cuza fusese înlăturat prin prea bine cunoscutele samavolnicii electorale ale defunctului regim democrat. Așa că singura cale ce-i mai rămânea, era crearea unui organism politic activ, pentru dumerirea și solidarizarea opiniei publice românești împotriva lovituri mortale ce se pregătea țării.

Născută protestatar și afirmându-și existența în arena politicei noastre ca adversară ireductibilă a conspirației iudeo-democratice, Liga a fost sortită să întâmpine toate nedreptățile, toate ultragiile și persecuțiile. Totuș, la 1926, printr'un formidabil îndemn al entuziasmului popular, ea rupe zăgazurile și trimete în parlamentul marelui Averescu, primii ei zece deputați.

Atunci, în vâltoarea unei lupte electorale deosebit de grele, l-am cunoscut pe Octavian Goga, ca ministru de interne. Plecam să candidez la Arad și veneam să-l încunoștiințez de această intenție a mea deoarece nimeni nu se putea strămuta în timpul acelor alegeri da pomină, fără să aibă o învoire specială. Ne-am întâlnit ca doi luptători leali care 'și întind mâna înainte de a purcede înfruntarea. Nu-i ceream doar nimic. Nu avea nimic să-mi dee. Era o punere în cunoștință. Atâta tot.

M'a primit cu o politeță caldă, prietenească. Dar ce m'a impresionat mai ales și ceea ce nu voi uita niciodată, au fost privirile lui.

Am putut să cad în alegeri, să înfrunt iurășul electoral, să am câțiva răniți dintre cei mai buni luptători ai mei depe urma ordinelor ticăloase ale autorităților arădane,—dar o clipă nu m'am gândit măcar să-l fac pe Goga responsabil de silnicie. Peste vicisitudinile politice, stăruiau luminoase, cele două stele ale ochilor lui albaștri, licărind ca idealul, adânci ca visul...

Luptele? Dar lupta a fost însăși viața noastră, după cum jertfele i-au fost sensul. La 1927, Liga a fost înlăturată din parlament de liberali. La 1928, de țărăniști. Deabia dela guvernul

Iorga din 1931, ea parvine să aibă în mod constant reprezentanții ei în Cameră. Cu ce eforturi supraomenești, cu ce neîntrerupte jertfe am străbătut anii aceștia și cei următori, numai noi o știm. N'a fost provincie, n'a fost colț de țară, unde să nu ne fi vărsat sângele, unde să nu ne fi semănat morții. La Roman, la Rădăuți, la Bălți, la Soroca, la Vaslui,—peste tot, țărani mușcau țărna la umbra drapelului pentru care jurase. Fruntașii noștri erau arestați și schingiuiți. Eu însumi, deși parlamentar și secretar general al mișcării, am cunoscut dimpreună cu alți camarazi, beciurile temniței dela Mediaș unde mă aruncase regimul binecuvântat al domnului Vaida pentru vina de a fi ținut o conferință germanilor din acea localitate. De condamnații, nu mai vorbesc. La parchetele judiciare ni se înscenau tot felul de procese. Eram purtați pe drumuri dela un capăt la altul al țării, fără alt scop decât șicana și arbitrarul. Privind la anii aceștia neguroși și totuși atâta de frumoși în perspectiva vremilor de altă dată, mă gândesc la camarazii mei, mai mari și mai mici, din cele patru unghiuri ale românismului. Fac apel la mărturia lor. Să scoată din umbra saltarelor și de prin cartoane colecția «trimterilor la urmă», a teancurilor de «ordine de aducere» și a condamnațiilor de tot felul, căci unii dintre ei posedă dosare întregi cu astfel de țâdule procedurale...

Atmosfera înăbușitoare, de nerespirat, zvârlită de prigoană peste viața organizațiilor naționaliste, a precipitat apropierea și apoi contopirea unora dintre ele.

Era pe la finele anului 1934.

După procesul Duca, Octavian Goga strânsese raporturile cu Garda de Fer. Corneliu Codreanu, a doua zi după achitare, venise să-i mulțumească pentru sprijinul acordat dela tribuna Camerei cât și dela bara justiției, lăsându-i să întrevadă posibilitatea unei viitoare conlucrări.

Pe vremea aceea, mă întâlneam adesea cu Tilică Ioanid, cel mai intim prieten al lui Octavian Goga, și neuitat prieten al meu, din ultimii ani de luptă. Sara, după ședințele Camerei, stăteam împreună pentru a pregăti ziua cea mare a fuziunii. Cu noi venea câteodată și Jeni Goga. Cu temperamentul lui năvalnic și verva sa comunicativă, el a fost unul dintre cei mai aprigi susținători ai înfrățirii noastre. Târziu, în noapte, porniți pe căile ideale, priveam tustrei spre aceste deveniri minunate ca lumile

de basm. Pe de altă parte, Nichifor Crainic, care acuma lupta în rândurile cuziste, lucra la rândul lui pentru apropierea Cuza-Goga.

Dar nu aceste încercări ale noastre, oricât ar fi fost ele de entuziaste, au desăvârșit fuziunea. Peste noi toți plutea îndemnul tainic al neamului și al datinei. El răscolise profund sensibilitatea lui Goga, dându-i amplori mistice și supunându-l glasurilor lăuntrice, venite de dincolo de mormânt.

Evoc aici o amintire tulburătoare.

Era nu mult după fuziune, în toamna lui 1935, când Jeni Goga părăsise de câteva luni meleagurile pământești pentru o lume mai dreaptă. La Ciucea, unde Goga luase obiceiul să ne cheme pe unii dintre noi, eram în acea zi alături de el numai Tilică și cu mine. Depănam amintirile din ultima vreme. Goga fusese mai caustic ca oricând cu unii dintre adversari. Acuma, conversația lânzezea sub ultimile răbufneli ale ironiei. Și deodată, la o vorbă a lui Tilică, Goga tresări. Umbra scumpă a fratelui mult regretat irumpesese brusc între noi. Ca întotdeauna când era vorba de Jeni, lui Goga i s'au umezit ochii, cuprins de o sinceră și mare tristeță. După o clipă de reculegere și pentru a ieși din tăcerea apăsătoare, el se întoarse brusc spre mine:

— Știi că Jeni înainte de a închide ochii, aproape în agonie, mi-a spus: «Dă-i pe toți la naiba și înțelege-te cu Cuza?!... L-am ascultat și văd c'a avut dreptate...

Cine l-a cunoscut în intimitate, știe cât de răscolitoare a trebuit să fie pentru poet această scenă. Prin glasul fratelui, în clipa aceea tragică a despărțirii fără reîntoarcere, vorbeau toți strămoșii și vibra tot viitorul neamului,—toți cei ce putrezeau sub glie și cei ce încă nu se zămislise. Goga credea orbește în lealitatea lui Jeni și îi prețuia clarviziunea politică. Il avusese doar tovarăș de pribegie, de lupte și de suferințe. Știa că orice sfat venit dela dânsul nu putea fi decât drept. Dar de pe pragul mormântului, cuvântul lui căpăta rezonanțe profetice, năvălind de sub geana vremilor, din eternul năzuințelor românești.

Dacă pentru A. C. Cuza îndeplinirea actului istoric dela 1935 a fost ultima linie care încheia arhitectonica operei politice, pentru Goga el a însemnat o dăruire definitivă ca o jertfă de altar. Deoparte, logica strânsă, am putea-o numi matematică;

de cealaltă, avalanşa impetuoasă a sufletului şi într'amândouă, vibraţia aceleiaşi credinţe româneşti, — iată betonul armat din care s'a zămislit fuziunea.

Tratatativele preliminarii obişnuite în asemenea împrejurări, aproape că n'au existat. Într'o dimineaţă de luni cu soare mult şi bogat, Crainic şi cu mine, am venit la el acasă, în strada Puţu de Piatră 6. Era pentru prima oară că-i păseam pragul. M-a primit cu braţele întinse şi cu zâmbetul pe buze :

— Poate că-i mai bine să plecăm de-acasă. Să vorbim în linişte. Aici vine prea multă lume...

Departele de zbuciumul capitalei, sub pergolele înflorite ale grădinei Flora, au fost enunţate şi acceptate în câteva clipe elementele fuziunii. Pentru a evidenţia că noua organizaţie înţelege să devie un element de guvernare, denumirea de Ligă va fi înlocuită cu aceea de Partid : *Partidul Naţional-Creştin*, condus de A. C. Cuza ca preşedinte suprem şi de Octavian Goga ca preşedinte activ. Nichifor Crainic prelua conducerea tineretului. Vice-preşedinţii urmau să fie desemnaţi ulterior. Secretariatul general, rămânea mai departe girat de cei doi secretari generali ai organizaţiilor fuzionate. Cât priveşte contopirea organizaţiilor judeţene, ea avea să se înfăptuiască sub un singur preşedinte desemnat în mod automat de raportul de forţe al ultimelor alegeri.

Pentru redactarea actului constitutiv, am luat ca punct de plecare programul LANC-ului cuprins în *Călăuza Bunilor Români*, cunoscuta noastră broşură de organizare şi propagandă, din 1923. De fapt, programul dela 1935 nu era decât recapitularea celui naţionalist-democrat dela 1910, semnat la Iaşi de N. Iorga şi A. C. Cuza şi care fusese formulat atunci de către A. C. Cuza. Căci principiile rămân imutabile. Ca şi cele dela 1910 şi 1923, noul program nu cuprindea numai o simplă lozincă de guvernare. El concentra, mai presus de toate, esenţa unei doctrine, nenuritoare prin adevărul şi prin însăşi definiţia ei naţional-creştină.

După fixarea punctelor esenţiale, m'am aruncat în aceeaşi sară în trenul de Iaşi pentru a le aduce la cunoştinţa lui A. C. Cuza. Mărturisesc că purtam cu mine o anumită îngrijorare. Poate că înaintasem prea mult într'un domeniu unde nu aveam nici un fel de însărcinare specială. În consecinţă, nu ştiam cum

va fi primită surpriza la care contribuisem cu entuziasma convingere că lucrurile nu mai puteau trăgăna și că trebuiau să fie soluționate odată.

Cum am ajuns, la șase dimineața, m-am dus deadreptul la locuința președintelui nostru suprem. I-am explicat motivul vizitei la o oră atât de nepotrivită. Prea erau importante însă comunicările. I-am arătat în amănunțime cum au decurs discuțiile și câtă înțelegere generoasă am putut găsi la Octavian Goga.

A. C. Cuza m-a ascultat cu atenție. Apoi, după câteva clipe de reflecție, liniștit ca și cum nu s'ar fi întâmplat nimica deosebit, mi-a întins mâna:

— Să fie întrun ceas bun! Și acuma, la treabă!...

Atât! Dar mi-a fost deajuns să înțeleg că și pentru dânsul ca și pentru noi toți, consfătuirea hotărâtoare dela București nu era un joc al întâmplării ci un punct final al unei îndelungi și firești evoluții.

S'au mai scurs încă două săptămâni în care timp, — Goga cu prietenii săi la București, A. C. Cuza și cu noi la Iași, — am perfectat actul de constituire, adăugându-i câteva puncte de imediată realizare, conforme necesităților actuale: economice, sociale și politice. Incolo, doctrina rămânea nealterată în paragraful reglementărilor.

Pentru anumite chestii de detaliu, ca organizarea presei partidului și conducerea cămașelor albastre, au mai venit la Iași, în două rânduri, Tilică Ioanid și Alexandru Hodoș.

Însfârșit solemnitatea fuziunii a fost definitiv fixată pentru ziua de Duminică 14 Iulie, la Iași.

Numai întâmplarea a făcut ca data să corespundă cu marea sărbătoare națională a Republicei Franceze. De fapt, și noi aveam de dăruit bastilia prejudecăților și speculațiilor politiciene. Numai cât, năzuințele național-creștine se afirmau pe alt plan decât acel al umanitarismului și mergeau hotărât împotriva conceptelor libertare ale celui alt 14 Iulie, revoluționarul.

În schimb, capitala Moldovei a fost aleasă anume pentru săvârșirea înfrățirii. Căci Iașul a fost și rămâne cetatea gândului și cuibul naționalismului românesc de unde au pornit lozincele ideoare, trâmățările de luptă, primele organizații și doctrina unică a lui A. C. Cuza. După cum nu la o tarabă au fost numărați zâmții beneficiilor sale, tot așa nu într'o culisă politică

putea să încapă actul năvalnic al contopirii celor doi stegari ai credințelor băstinașe. Ulițele bătrânei metropole le-au servit drept cadru. Sfânta Mitropolie le-a oferit altarul. Căci Cuza și Goga primeau în acea zi sfânta cumenicătură a neamului și îi dădeau, în schimb, jurământul lor.

Venise la Iași frunțași din cele patru unghiuri ale țării. Venise acolo jumătate din Moldova naționalistă, în rânduri strânse, albastre ca cerul și clocotitoare ca vulcanul. Pentru câteva ceasuri orașul îmbrăcase haina strălucitoare a părăzilor voivodale de odinioară. Jidovimea dispăruse în umbra mucedă a ghetoului, înfricoșată de focul coloanelor, de iurașul cântecelor înoltoare, invălmășite în pas aprig spre Mitropolie.

Acolo, împresurat de brațele strunite spre ceruri și de faldurile drapelelor cu Svastica, în penumbra ireală a vitraiurilor și în tăcerea mistică a zecilor de mii de cugete, a răsunat sub bolta unde mai stăruia încă tămâia liturghiei, jurământul lui A. C. Cuza, repetat apoi de Octavian Goga :

«Ridicându-mi cu smerenie cugetul către Dumnezeu, și cu credința în Hristos, în Rege și în Națiune, jur în fața altarului că voiu păstra și îndeplini în toată întregimea literei și spiritului său programul cuprins în actul de constituire al Partidului Național-Creștin, înființat de noi astăzi pentru realizarea idealului național românesc : România a Românilor.

«Jur ! Așa să-mi ajute Dumnezeu ! Amin !».

Pentru a se vedea cât de adânc pătruns și cât de adevărat a fost Octavian Goga la înfăptuirea actului istoric dela 14 Iulie 1935, reproduc, după Apărarea Națională din 21 Iulie 1935, câteva crâmpee din cuvântarea rostită de dânsul la încheierea memorabilei zile :

«Mi-am dat seamă totdeauna că atunci când vrei să ieși contact cu marile adevăruri ale timpului, trebuie să apleci urechea spre sufletul poporului. Mulțimea păstrează veșnica taină a instinctului de conservare națională, iar omul politic, dacă vrea să descifreze înțelesul epocii în care trăiește, are datoria să coboare în adâncime și să asculte poruncile care vin de dincolo...

«Ei bine, astăzi, după aproape două decenii dela decretarea mobilizării din 1916, există din nou o simțire a tuturor, care strigă din fundul inimei voastre, a fiecăruia. *Enăzuința ca*

toți buni români să se adune într'o singură tabără. Atâția mincinoși s'au plimbat pe drumurile României, împrăștiind făgădueli deșarte, încât astăzi n'a mai rămas în picioare decât un singur crez: Ideea națională și creștină profund înrădăcinată în conștiința neamului nostru...

«Pretutindenii străinii ridică, plini de cutezanță, capul. Orașele, care ar trebui să fie românești, după cum țara e românească, se găsesc în mâinile străine. Noi suntem un popor răbdător, dar îngăduința noastră nu poate să meargă până acolo încât să primim să ni se ia viața, să fim strânși de gât în propria noastră casă!...

«Nu-l o simplă întâmplare că sufletul meu s'a îndreptat spre A. C. Cuza. D-sa, mai întâi, este un gânditor din linia veche a marilor cărturari, care, începând cu Kogălniceanu și Eminescu, au dat țării o îndrumare spirituală. Al doilea, într'o țară a tuturor tranzațiilor și a tuturor compromisurilor, d. A. C. Cuza a mers fără șovăire pe acelaș drum. Al treilea, d. A. C. Cuza reprezintă un temperament de apostol, care n'a cerut niciodată nimic pentru sine; nici o picătură de noroi n'a stropit sufletul său. Gândire, consecvență, apostolat! Iată cele trei însușiri de căpetenie ale președintelui nostru suprem, iată de ce ni s'a părut normal ca unirea noastră să se facă repede, fără controverse și discuții, dela frate la frate...

«Un lucru știu. Că amândoi, eu și Alexandru Cuza, vom merge înainte, oricum, pentru a aduce la biruință cauza național-creștină. Imi dau seamă de angajamentul pe care l-am luat înaintea altarului și nu mă voi abate din drumul meu...

«Noi suntem singurul partid care pornește în numele lui Hristos și al crucii lui Dumnezeu. Preoții împreună cu învățătorii trebuie să ne dea o mână de ajutor, fiindcă noi voim să facem din ei adevărații luminători ai satelor.

«Iar voi tineretul, cei care aveți o picătură de ideal în ochi, în tâmpilele căroră arde un sentiment de demnitate, voi, care nu sunteți copleșiți încă de nici o pornire egoistă în fața vieții, voi sunteți echipele care veți porni ca o năvală, făcând să izbândească loznica noastră: *România a Românilor!*...

«Convins că România intră într'o fază nouă, a naționalismului integral, ziua de azi rămâne în sufletul meu ca o dată istorică, vestind mântuirea de mâne. Mergeți pe la casele voastre

și spuneți tuturor că ați văzut alături doi oameni, care au jurat, legându-se ca tot restul vieții lor să-l dea pentru binele vostru»...

Amurgea. De pe ostrețele de piatră ale Râpei Galbene, cuvintele poetului-luptător lunecau profetice și dogoritoare, peste capul noroadelor de jos. Cataracta sufletului său detuna până departe pe stânca imensă populară, risipindu-se în ecoul acla-mațiilor frenetice. Acolo, sub el, stătea pedestalul de granit care se oferea în acea clipă lui Octavian Goga după cum se dăduse până acuma numai lui A. C. Cuza.

Il ascultam pe Goga explicând rostul înfrățirii dela Iași și arătând că pentru dânsul nu mai este decât o singură cale, cea a onoarei izbăvitoare, între Hristos, Rege și Națiune. În numele veșniciei românești, paladinul ei găsea accente impresionante pentru a chema într'o singură tabără pe toți slujitorii aceluiași crez, invocând jurământul depus în Mitropolie și omagiind gândirea, consecvența și apostolatul lui A. C. Cuza.

Dar ceeace a răsunat mai ales în cuvintele lui Goga a fost vibrația mistică din apelul său către preoțime, către învățători și studențime.

Glasul adâncurilor nu se despărțea nici aici de dânsul. Chemarea intimă pornea de dincolo de zările văzute către viitorul neamului, către educatorii lui de azi și de mâine, când poetul nu va mai fi decât o strălucită amintire de conștiință și jertfire românească. Lor, celor de azi și de mâine, li încredința el, nu făgădueli deșarte, ci destinul izbândeii României românești.

Sub catapeteasma cerului unde se aprindeau acum primele lumânări, nu se mai ridica tămâia liturghiei. În schimb oficia vorba. Ascultând-o, căutam înspre limanele îndepărtate și astrale plutirea duhului lui Jeni, mezinul mult iubit a cărui umbră luminoasă îndreptase spre Iași pașii fratelui Tavi.

+ + +

De atunci și pânăce Octavian Goga a închis imenșii săi ochi scăldați în vis albastru, au trecut trei ani. Trei ani lungi de nedesmințită trudă și de risipire ca nici o alta pe toate drumurile țării, dând el, cel dintâi, pilda uitării de sine întru realizarea idealului naționalist. Noi, acei care am beneficiat de nespusa fericirii a intimității sale, stăm aici martori pentru ceeace a fost această necurmată și epopeică luptă. Și stăm martori pentru lealitatea lui, pentru nedesmințita linie dreaptă urmată până la

desnodământul final al sublimei sale încheștări. Nici o clipă din acești trei ani nu a dăruit-o aiurea decât numai cauzei. Nici un pas nu l-a făcut fără să se lase călăuzit de legământul dela Iași.

Jurământul său el a înțales să-l facă respectat atât înlăuntrul organizației cât și în afară, în cadrul tratativelor cu lumea politică sau cu factorul constituțional.

Nu a fost și poate nu va mai fi șef de partid care să-și apere cu mai multă pasiune luptătorii. Dar nu a fost om mai drept în judecarea lor. El a putut ierta câteodată, cu îngăduința visătorilor, micile infracțiuni dela disciplină. Dar ca om politic a fost neîndurător cu cele săvârșite împotriva duhului și scopurilor ideale ale partidului. Cei câțiva foști partizani cari, la început, își închipuiau că Goga a intrat în fuziune ca într'o haină de operetă, au înțeles de grabă că s'au înșelat. Unii au plecat. Alții s'au plecat sub vrerea sa îndârjită, cum s'apleacă rogozul sub furtună.

Stăpânit de inflexibilitatea riguroasă a eticei politice, nu a tolerat nici șovăirea, nici fățărnicia. Pentru păstrarea neștirbită a unității organizațiilor, se controla veșnic pe sine, făcând din corectitudinea ținutei sale o pildă pentru toți. Când unul din partizani — pare-mi-se bănașean — a venit să se plângă de diferențele locale, Goga i-a dat un singur răspuns, atotcuprinzător:

— Ca să fie bine, faceți ca mine! Faceți-vă cuziști!

Căci pentru Goga, Iașul a fost drumul Damascului. Acolo, sub revelația eternului românesc, el s'a regăsit pe sine întreg, în toată splendoarea posibilităților sale. Acolo a vibrat primu și ultimul său jurământ politic. De acolo a purces totala sa dăruire. Și era și firesc să încerce sub epiderma egoismelor mărunte inocularea unui strop macar din ambrozia idealului ieșan.

Nici intriga și nici lucrăturile subterane nu au parvenit să surpe ceea ce el socotea mai sus decât o datorie: *un apostolat*.

Să-mi fie iertat dacă aduc aici un caz personal. Dar socoț că un fapt trăit este mai edificator decât oricare altă speculație.

În primăvara lui 1937, reîntors de sărbătorile Paștelui la Iași dintr'un lung turneu de propagandă, m'am găsit în prezența unei voluminoase corespondențe. Diferiți camarazi din Bucu-rești și de aiurea îmi aduceau la cunoștință că, acolo, în capitală, eram defăimat de cei câțiva așa ziși fruntași a căror singură ocupație era gudurala pe lângă „șef“, crezând să poată acoperi astfel o totală incapacitate și inacțiune. Argumentul ri-

dicat împotriva-mi era acela că mă păstrez departe de conducere și că duc o acțiune pe cont propriu.

Cunoșteam mai demut toate aceste viermuiri. Până atunci le privisem în justa lor lumină, ca inerente oricărei devălmășii unde, printre atâția oameni detreabă, e cu neputință să nu ră-tăcească și câțiva iscarioți. De astădată însă, ajutând și momen-tul, nu le-am mai putut răbda. Așa dar, în timp ce eu îmi fărâmam oasele și-mi măcinam sănătatea pentru cucerirea ulti-melor redute ale nepăsării obștești, eram stropit cu noroaiele clevetitorilor față de omul căruia îi jertfeam nespusa mea trudă ! Am simțit pe buze arsura amărăciunii. Singura mea bucurie în acea clipă a fost să descopăr sub negurile ce mă impresurau raza luminoasă a rândurilor lui Goga. M-am grăbit să-i mulțumesc. Dar totodată, pentru a nu mai face umbră nimănuia, îl anunțam că pe viitor îmi voi limita activitatea numai în Moldova. Iată și textul scrisorii cu data de 30 Aprilie 1937, adresată la Ciucea și pur-tând numărul de expediție 338 al secretariatului general din Iași :

Iubite Domnule Președinte Goga,

„Țin să vă mulțumesc pentru cuvintele călduroase ce ați binevoit să-mi trimiteți. Ele au avut darul să țină în cumpănă multe amărăciuni, făcându-mă să uit lumea în care nu trăește decât veninul și uneltirea, în care nimic nu e mare decât fără-delegea. A te mai duce către asemenea oameni cu sufletul și brațele deschise, este tot atât de smintit cașicum ai cere bron-zului lui Moloch, zvâcnetul cald al inimii.

Cum nimic nu se poate realiza fără de coeziune și entu-ziasm, am căutat ca și în trecut, să apropii pe frunțașii de pre-tutindenii într'o viață camaraderească, înfrățită prin aceleași a-vânturi către frumos, prin aceleași jertfe pentru cauză.

Cuvântul mi-a rămas fără ecou.

Am făcut snop din paie putrede acolo unde credeam să pot înmănunchia floarea albastră a idealului... Păcat !

Port cel puțin mângâierea că peste toate aceste prăpăs-tuiri, a rămas, înaltă și nealterată, încrederea d-vs. Batjocorit de unii drept răsplătire a muncii mele fără preget, am renunțat de a mai privi peste Milcov. De azi înainte nu voi mai râvni în-tra'colo decât la stima și dragostea lui Octavian Goga. Ele îmi vor da un îmbold mai mult către înfăptuirea României Româ-nilor pentru care am stăruit și suferit un pătrar de veac.

Iată ce țineam să vă spun, dragă domnule președinte Goga, în această săptămână a Patimilor și de pe pragul Invierii biruitoare, depe care vă strig mai puternic ca oricând

Izbândă !"

Goga mi-a răspuns din București la data de 12 Mai o lungă și neuitată scrisoare din care reproduc următorul pasaj :

Dragă George,

„Îți mulțumesc pentru rândurile calde trimise la Ciucea. Eu de ieri mă găsesc din nou în exercitiul funcțiunii, aici, la această masă de scris în fața căreia defilează, ca într'un film capricios, toate mizeriile cotidiene. În cele câteva zile de repaos dela țară, ca de obicei, am făcut bilanțul general al situației noastre. Constatarea sumară e favorabilă, reconfortantă chiar.

„Cu deosebire e de înregistrat rezultatul din Moldova, unde succesul nostru e zdrobitor pentru adversari. Rezultatul urnei acolo trebuie să ne dea mai multe sugestii. Mai întâi e o legitimare strălucită a ideii politice de care ne-am călăuzit atunci când ne-am unit. D-l A. C. Cuza primește o satisfacție eclatantă — mai mișcătoare decât oricare din omagiile de până acum. Dar d-ta cu zbuciumul d-tale primești un certificat care e o platformă de mândrie și liniște sufletească. În fața lui, amuțesc toate svârcolirile subterane ale detractorilor anonimi, a căror lătrătură nu poate să te miște. Eu, care în aprecierile mele nu mă las condus decât de economia de forțe a partidului, — cu toată discreția ce mi-am impus totdeauna în mănuierea cuvântului, — te rog să primești, cu mulțumirile mele, recunoștința partidului a cărui conștiință politică s'a întărit atât de mult prin munca d-tale“...

Imi dăruia Goga aceste cuvinte, evident măgulitoare în voita lor exagerare, nu numai ca un balsam pentru o rană deschisă. Ele aveau un sens mai profund. Faptul că el înfiera pe intriganți cu toată asprimea verbului său plastic, dovedea ostilitatea sa organică față de oamenii mărunți și manoperele lor.

Piscurile de munte nu se pot coborî în lumea de umbră a gândacilor. Unde alții insultau, el își aducea îmbrățișarea generoasă și frățească. Căci pentru dânsul nu existau compartimentări sufletești. Partizanii lui nu se împărțeau în mai vechi și mai noi, în privilegiați și oropsiți. Și nu atâta „economia de

forțe a partidului" îl îndemna să procedeze așa, cât mai ales imperativul moral izvorit din actul, pentru el imutabil, al fuziunii. Ea nu trebuia să se prăpădească. Nu trebuia ca eșafodajul înfăptuit cu atâta avânt ideal să fie prăbușit de ambiția meschină a câtorva.

Personal, el a rămas față de A. C. Cuza și de fuziune ceea ce A. C. Cuza a rămas întreaga viață față de propriile sale idei,— un consecvent habotnic.

Prin actul constitutiv, Goga preluase delicata sarcină de a fi purtătorul de cuvânt al partidului în raporturile cu lumea exterioară. În această calitate, a avut un contact permanent și extrem de activ cu factorul constituțional, cu legațiile străine și cu viața politică în general.

Adesea s'a lovit de oferte ademenitoare dar cu condiția să rotunjească puțin asperitățile programatice sau să se îndepărteze de esența lor principială. Asemenea propuneri, socotite de el insultătoare, «le respingea cu piciorul» — cum singur o spunea, cu un dispreț profund real.

Cățiva dintre noi sunt în măsură să cunoască migăloasele tratative duse de președintele Goga în preziua preluării guvernului. A fost o rezistență, de fie ce clipă, titanică. Pas cu pas, el a apărât față de factorul constituțional punctele programatice ale actului constitutiv și nu a acceptat guvernarea decât cu condiția expresă a realizării lor. Iar la guvern fiind, a preferat să plece decât să lunece pe panta compromisurilor, așa cum i se ceruse.

Goga a fost fărâmat de stana iudeo-democrației pe care căuta să o înlăture de pe trupul țării. El a căzut la datorie, strângând la piept crezul pentru care jurase, precum eroii mor înfășurați în faldurile drapelului lor.

Publicăm în altă parte a revistei ultimul său discurs rostit la câteva zile după demisie. Deasemeni d-l A. C. Cuza a dat mai de mult publicității cele din urmă rânduri primite dela Goga în Aprilie 1938. Din amândouă documentele aceste, care vin, am putea spune, depe pragul mormântului, — rezultă până la evidență devotamentul său neclintit față de credința naționalistă și de actul fuziunii dela Iași. Pe măsură ce adversitățile creșteau și văzându-se cutropit de o nemiloasă prigoană îndreptată nu atâta împotriva persoanei cât a ideilor sale, el a înțeles să rămâie cu ele. Să moară pentru ele.

Pierderea lui Goga pricinuită de aceeași mână a politicei aventuroase și inconștiente care ne-a adus și rășluirea granițelor, a prevestit, de fapt, marea tragedie ce o avea de îndurat neamul. Căci Goga a fost al neamului, — trup din trupul lui, suflet din sufletul lui. Stihurile tinereții sale au pregătit marea zi a întregirii fruntarilor după cum în cântecul său de lebadă a tresărit agonia țării. Și putem afirma că, dacă acum trei ani conspirația Esterelor n'ar fi fost mai puternică decât însăși ființa gleei, Goga nu s'ar fi prăbușit și destinele naționale ar fi fost astăzi, dimpreună cu el, la zenitul traiectoriei lor.

Sfârșitul lui a fost pe cât de neașteptat pe atâta de năprasnic. Cu sensibilitatea-i măcinată de nedreptatea suferită, plecase imediat după demisie în străinătate, să se întrezeze. Reintors în țară se retrăsese la Ciucea unde pregătea un amănunțit raport asupra politicei externe care urma să fie supus peste câteva zile Regelui. Acolo, și în momentul când lucra totuș pentru acela care-l doborîse, l-a găsit nemilosul spasm al morții.

Eram la Iași. Un telefon din capitală m-a anunțat în puterea nopții să plec imediat la Ciucea căci Goga ar fi grav bolnav. O înștiințare laconică și anonimă. Anunțarea catastrofelor e întotdeauna laconică. Anonimatul însă mi-a dat de gândit. Credeam încă într'o glumă macabră. Totuși am plecat. A doua zi. Cu primul tren. În drum, am întâlnit pe camarazii Cusin și Urziceanu. Aflase de catastrofă și mergeau tot întracolo. Ei mi-au spulberat ultima nădejde...

Nu voi uita nici odată dimineața ceea de 7 Mai 1938 când cu jalea 'n suflet am revăzut castelul unde avusesem altădată o primire atât de generoasă și unde am frământat alături de genialul vizionar atâtea planuri strălucite pentru prosperitatea și fericirea patriei.

De trei zile poetul năzuințelor românești se afla în luptă cu moartea. Am întâlnit acolo numai pe foștii miniștri Ion Gigurtu, Tilică Ioanid, Alex. Hodoș, Baciș și câțiva prieteni sau colaboratori transilvăneni, căci cei din vechiul regat nu apucase încă să sosească.

În sala de recepție din care răspundea camera suferințelor lui, am găsit pe doamna Veturia Goga prăbușită de suferințe pe divanul unde-și petrecuse cele mai tragice nopți ale vieții. Ochi îi erau arși de plâns și necurmată veghe. I-am înmănat

o scrisoare din partea lui A. C. Cuza. N'a citit-o, după cum nu-mi auzea nici cuvintele de încurajare și mângâiere. Sunt momente când cuvintele sunt prisoselnice. Oricât de adevărate, ele sună totuși a gol în imensitatea durerii.

Am intrat în camera de alături. Goga era în comă, încă dela producerea atacului. I-am regăsit numai trupul înpuținat și frământat de agonie. Ceasuri lungi cât o veșnicie am veghiat la căpătăiul nefericitului nostru președinte. Căutam să deslușesc în ochii mari deschiși și pierduți în vag, raza unui gând; să prind în ultima străgere de mână urma unei intenții, — ca altă dată.

M-a mai văzut oare? M-a mai simțit alături?...

După ora amiezii și-a dat obștescul sfârșit. Când i-am coborît pleoapele eliberate pentru totdeauna din cleștele suferinței, — am simțit că deabia acum începe să trăiască Octavian Goga.

Poetul *pătimirii noastre*, devenit eroul *pătimirii sale*, intra pe poarta triumfală în istoria neamului.

Vor fi fost, ca și dânsul, alți barzi și alți luptători naționaliști și vor mai răsări din brazda atâta de fecundă a creației românești, alți geniali scriitori și înaripați cuvântători. Nici unul însă nu a cunoscut sau nu va cunoaște tragedia destinului său care a transformat un cântec de leagăn în lespede de mormânt.

În luna trecută i-a fost comemorată nașterea. Nașterea însă nu-i decât o enunțare fără concludențe. O sfârlă jucăușă a destinului. Numai moartea cuprinde deplinătatea sensului vieții. Ea e un punct final pe o frază de strădanie, vânzoleli și lupte. Dar de acest sfârșit de frază se înlanțuie alte și alte fraze. Moartea nu-i ca nașterea, — o viață întâmplătoare. Ea e fără de moarte, când nimbează o trăire fără prihană.

Nemurierea lui Octavian Goga începe cu 7 Mai 1938, zi în care destinul a pus capăt legământului dela Iași, cetluind însă cu sigiliul veșniciei moștenirea ei spirituală și etică, lasată spre folosința neamului întreg.

GH. A. CUZA

L I E D

Cu degetele de matasă
Îmi bate primavara 'n gîm,
Mă chemi doar tu cea mai frumoasă,
Mă chiamă floarea de pe ram.

Cu degetele violete
Îmi bate liliacu 'n gîm,
Aud doar glasul unei fete...
Atîta glas eu îl ştiam.

Mă strigă 'n fiecare noapte,
În nopţile de Mai, mai mult
Oricât de 'ncet, abia în şoapte...
De-atîtea primăveri l'ascult.

Şi nu ştiu când îşi scutur merii
Noianul florilor pe-alei,
De ce te văd în faptul serii,
De ce tresar la paşii ei ?

Simt că m'aplec doar peste umăr,
Obrazul tău e numai jar,
Sărut, sărut fără să număr
Un vis sub colțul din umbrar.

Străpunsă de sclipiri din stele,
Cu florile cădea și ea,
Iubirea tinereții mele,
Iubirea mea, iubirea mea.

C. I. DEMETRESCU-ORHEI

A. C. CUZA, — VIZIONAR

Despre A. C. Cuza nu se poate scrie, nu putem scrie noi cel puțin, decât cu religiozitate.

Așijderi credincioșilor ce nu pot primi taina sfintei împărtășanii decât în urma spovedaniei, noi nu putem lua condeiul în mână decât după o prealabilă purificare ori de câte ori evenimentele aduc din nou în discuție personalitatea sa atât de geometrică și singulară.

Și ca noi, cu siguranță, sunt atâția publiciști și oameni de litere. Nu pentru că n'ar fi de perfect acord cu convingerile sale. Poți să nu admiți învățătura lui A. C. Cuza, subversivă eri și mântuitoare astăzi, să-i contești spiritul organizator, lipsa totală a oportunismului, care e atât de necesar de cele mai multe ori în politică, dar cu toate acestea și în ciuda tuturor mai ales, adversarii cei mai hotărâți dar și cei mai leali nu-și pot stăpâni admirația față de statornicia lui semi-seculară, de vigoarea argumentației sale, de juvenila lui combativitate, de fraza lui incisivă cât și față de inteligența lui scântetoare.

În epoca post-belică, caracteristică prin lipsa de convingeri și de statornicie a oamenilor noștri politici, care ne-au oferit penibilul spectacol al atâtor metamorfoze subite și al atâtor avataruri, A. C. Cuza a stârnit ca o apariție stranie, tulburătoare și incomodă.

El a venit în tranșeele politice românești nu numai cu o neînfrântă revoltă în suflet ci și cu flăcările unui ideal în ochi, căruia i-a rămas credincios până la sublim și până la absurd.

Clasa noastră dirigentă, sub impulsul placidelor idei umanitare — în circulație dela a doua jumătate a secolului trecut — dezertase dela îndatoririle ce-i incumbau de-a proteja pe Românii băștinași împotriva veneticilor dela noi și de-a sprijini astfel dezvoltarea firavei burghezii românești.

Orașele noastre se populau zi de zi cu figuri galițiene tot mai pitorești, cu caftane slinoase și cu ochi lacomi după câștig.

Meseriașul român, necunoscător al formelor de viață europeanesti, nu putea suporta concurența acestor venetici, care veniseră în contact cu aceste forme de viață mai demult, putând satisface cele mai pretențioase exigențe ale păturii noastre culte, formată în pensioanele din străinătate.

O jumătate de veac, A. C. Cuza s'a războit cu clasa noastră conducătoare, făcând-o direct răspunzătoare de consecințele de-naționalizării orașelor și preluării avuției naționale de către acești musafiri atât de îndelicați.

Demascând complicitatea politicianismului veros în cucerirea tuturor compartimentelor vieții economice de către Israel și în exercitarea unei severe cenzuri asupra manifestărilor spirituale ale neamului, A. C. Cuza a stricat, fără îndoială, rosturile atâtor profitori ai suveranității poporului.

Pentru această cutezanță, evreii au deslănțuit împotriva-i un uragan de ură în presă, terfelind viața lui curată ca o lacrimă de copil.

Cu spiritul lor ingenios și cu intempestiva pornire spre calomnie, ei au inventat cele mai mârșave neadevăruri, aruncându-l oprobriului public ca pe un iresponsabil stipendiat al Berlinului.

Cinci decenii în șir A. C. Cuza a fost hulit de presa democrației iudaizante și ostracizat de oficialitatea noastră pentru îndârjirea de-a rămâne neclintit pe baricadele acelorași lozinci salvatoare.

După epopeica sa luptă a venit, în sfârșit, ca o mângâiere, mult așteptata zi a triumfului ideilor sale, iar odată cu ea și sentința reparatoare și de neclintit al celui mai sever și drept judecător care este timpul.

Omul de eri al cavernelor, maniacul A. C. Cuza, a fost astfel decretat apostol al ideii naționale, sau cum i se mai spune, patriarh al naționalismului românesc.

E foarte adevărat că în ultimele luni nu am mai auzit năceri numele lui, parcă anume ocolit ca să nu umbrească râvna unui tineret care nu se vroia tributar cu nimic și nimănui în afară de Căpitan.

Ne-a fost dat să vedem la Iași, în patria lui A. C. Cuza,

cum se spune, în leagănul copilăriei sale și-a celor dintâi lupte naționaliste, acelaș tineret decretând cu un entuziasm delirant această citadelă universitară ca legionară, în prezența augustului nostru Suveran, a Reginei Mame, a Conducătorului Statului și a celor două delegații ale tineretului național-socialist și fascist, — evocându-se lupta lui Corneliu Z. Codreanu, care de acolo a pornit, a lui Ionel Moța, și chiar al muncitorului Pancu, fără însă să se spună un singur cuvânt despre A. C. Cuza...

Dar în acele momente de dramatică uitare, numele lui A. C. Cuza era prezent mai mult ca oricând pe buzele tuturor, dar mai ales în inima Generalului.

Cine nu știa că A. C. Cuza a îndrumat cei dintâi pași ai lui Corneliu Codreanu și Ionel Moța, trecând flacăra sfântă a naționalismului în mâna studențimii creștine?

Și cine nu-și aducea aminte că tot A. C. Cuza l-a apărut pe Căpitan în procesul Manciu, la Turnu-Severin?

Totuși, numele lui nu s'a pomenit la acea măreață sărbătoare legionară, care era sărbătoarea naționalismului românesc.

Așa dar, după ce fusese ostracizat o jumătate de veac de oficialitatea noastră și după ce fusese hulit tot atâta amar de vreme de presa democratică, noi am văzut (în acele zile de biruință ale naționalismului românesc, atunci când toate profeciile lui A. C. Cuza se împlineau), cum conspirația tăcerii își urma totuși, nestingherită, cursul.

Am văzut-o cu inima sfâșiată de o legitimă durere.

8 Noembrie 1940 rămâne în istoria mișcării naționaliste nu numai sărbătoarea biruinței legionare, dar și apogeul crucificării lui A. C. Cuza.

Noi am arătat altădată, într'un studiu publicat în revista «Cuget Moldovenesc», intitulat «Fenomenul A. C. Cuza», strădania inutilă a politicianilor de a prezenta acțiunea venerabilului nostru profesor ca o gravă rătăcire și de a o compromite, firește, prin toate mijloacele ce le aveau la îndemână.

Altul a fost însă destinul lui A. C. Cuza.

Printr'o implacabilă sentință a divinității, el a stat mereu pe înălțimi cu verva lui caustică, dar și cu puțină melancolie în ochii săi de veveriță. El observa ironic, în Parlament, lăncezeala unor oameni foarte comozi, care confundau sărăcia și mizeria nației cu bogăția și luxul lor revoltător, nefericirea ei

cu fericirea lor, oameni care nu se osteneau să descifreze semnele timpului și nici să elaboreze norme statornice de viață pentru a feri nația de primejdiile viitorului.

Glasul profetic al lui A. C. Cuza ca și glasul tuturor profeților a fost sortit să răsună în pustiu atâta vreme sub cupola Parlamentului, chiar după ce granițele au fost întregite prin imense sacrificii.

Discursurile ținute în răgazul dintre 1920 și 1936 cu privire la orientarea noastră externă, adunate în volumul «Indrumări de politică externă», apărut recent în editura «Cugetarea», ne arată câte dezastre am fi putut ocoli dacă politica noastră externă n'ar fi fost privită ca domeniul exclusiv al bonzilor democrației iudeo-masonice, și dacă ea ar fi fost inspirată de determinismul geografic și de instinctul sănătos de conservare al nației.

După întregirea hotarelor, patrimoniul nostru național nu se putea consolida decât prin părăsirea excluzivismului prieteniei anglo-franceze și printr'o orientare spre Germania, care ne putea fi nu numai un aliat prețios ci și un cumpărător constant al produselor noastre agricole.

Unii dintre gazetarii noștri așa ziși naționaliști, care pe deoparte difuzau în cotidienele și revistele lor giganticele înfăptuiri ale regimurilor totalitare, condamnau pe de alta politica externă preconizată de A. C. Cuza.

Iar dacă întâmplarea a făcut ca unii să rătăcească prin organizația cuzistă, ei s'au lepădat repede de jurămintele depuse, pentru simplul motiv că socoteau alianța cu Germania, cerută de A. C. Cuza, ca fiind contrară intereselor noastre.

Unii dintre aceștia, având angajamente față de N. Titulescu, amenințau într'o vreme pe Secretarul General al Partidului Național-Creștin, d. prof. univ. Gh. A. Cuza, cu deslănțuirea unui scandal european, pentru motivul că întreținea relații cu un reprezentat al Marelui Reich.

Dar să nu insistăm prea mult...

Adevărul nu este cu cei mulți, ci cu cei foarte puțini care știu să descifreze tainele viitorului: cu vizionarii și cu marile genii ce anticipează desfășurarea evenimentelor.

După cum era și firesc, imediat după război, generațiile care au luptat pe front și cele ce-au fost părtașe la grozăviile

măcelului, au văzut în el o adevărată calamitate, după cum fără îndoială a fost totdeauna și va fi și de acum înainte.

Și cum granițele Statului Român, hotărâte din jertfa de sânge a atâtor mucenici și întemeiate pe drepturi imprescriptibile, coincideau aproape cu granițele noastre etnice, supraviețuitorii marelui război în lipsa vreunui gând de agresiune în viitor, aveau un argument în plus pentru condamnarea lui vehementă.

S'a uitat prea ușor însă că mai erau și state învinse, iar dintre acestea unele sugrumate aproape la masa verde a conferinței, care nu așteptau decât momentul oportun pentru a-și lua revanșa.

O politică realistă, deci, nu trebuia să nesocotească un minut primejdiile și surprizele viitorului cel mai apropiat; ea nu trebuie să adoarmă pe laurii victoriei și nici să se îmbete cu iluzii și himere,—sompțuoase castele clădite pe temelii de nisip...

Ziua fatală a prăbușirii lor nu ne-a ocolit și nimeni mai mult ca noi n'a gustat din potirul amărăciunilor și durerilor naționale.

Dar să vedem, în sfârșit, în ce au crezut politicienii noștri și în ce n'a putut crede A. C. Cuza,—vizionarul nației noastre : Liga Națiunilor !

Concepută pentru a rezolva pe cale pașnică conflictele dintre state, ea a fost proslăvită mai bine de un deceniu de democrația noastră.

Presa din Sărindar, în deosebi, i-a închinat atâtea imnuri patetice, încât nu ne-a fost greu să bănuim că ea va deveni protectoarea iudaismului și împilatoarea statelor naționale.

Liga Națiunilor nesocotea din momentul constituirii ei—cum observă A. C. Cuza cu spiritul său ascuțit—trei principii esențiale : principiul egalității, stabilind națiuni de clasa întâi și clasa a doua, principiul suveranității, obligând națiunile să renunțe în parte la suveranitatea lor și să asculte de suveranitatea unui conglomerat de state și, în sfârșit, principiul vitalității, care, după A. C. Cuza, este principiul vieții însăși a națiunilor și civilizației.

Prin nesocotirea acestui ultim principiu, Liga Națiunilor n'a contribuit la stărpirea războiului, ci dimpotrivă la accelerarea lui.

Intr'un discurs rostit în ședința Camerei Deputaților, la 21 Februarie 1921, A. C. Cuza a arătat că civilizația omenească

n'are interes să determine granițe prea largi pentru unele popoare, fixând granițe prea strâmte pentru puterea de expansiune a celorlalte: «pentru că puterea de viață a națiunilor nu se poate opri și ea le împinge în afară de granițele lor și le face să intre în conflicte cu națiunile mai puțin energice la dezvoltarea populației și industriei lor. Acesta este cazul cu Germania.

«Germania a fost învinsă; ea stă sub presiunea tratatului dela Versailles dar d-lor, nu uitați că Germania se află în plină expansiune a populației sale, și dacă a fost trunchiată, credeți dv. că poporul german se poate lăsa să fie comprimat în granițele lui actuale?

«Evident că sub o formă sau alta, excedentul populațiunii sale se va reversa în o direcțiune oarecare și va da naștere și la noi conflicte cu alte popoare care nu au aceeași putere de expansiune».

Prin ce mijloace s'ar fi putut împiedica urmările acestor conflicte și a altora asemănătoare?

Printr'o forță armată pusă la dispoziția Ligii Națiunilor?!

Să fim indulgenți și să admitem că toate greutățile ce s'ar fi ivit în calea constituirii acestei forțe ar fi fost învinse, și că Liga Națiunilor ar fi avut la dispoziție o armată foarte puternică, care ar fi sancționat statele vinovate de deslănțuirea agresiunilor.

Prin aceasta și-ar fi atins oare țelurile sale?

Sau și mai concret: putea această himeră să-și considere visul păcii perpetue împlinit, când ea, cea dintâi, ar fi făcut uz de mijlocul detestat cu atâta vehemență?

Evident, nu.

Dar atunci de ce s'au irosit atâtea miliarde din buzunarul sărac al nației când se vedea limpede, dela început, că această risipă fantastică nu va duce la nimic?

A. C. Cuza a cerut să fie cruțați banii țării; să înceteze cheltuelile enorme ale reprezentanței noastre la Liga Națiunilor, și cele făcute la conferința dezarmării.

Astăzi nimeni nu se mai îndoește că și dezarmarea a fost o utopie tot atât de mare ca și Liga Națiunilor, căci niciodată ea n'a putut constitui condiția sine qua non a păcii.

O nație, când are drepturi de apărare, în lipsa armelor, se va bate cu ce va avea la îndemână: cu pumnii și cu măciuca, dar se va bate!

Atunci, la ce bun o asemenea conferință?

Țara era sătulă de discursuri frumos compuse, care se plăteau cu banul agonisit cu trudă și cu sudoare a muncitorului dela sate și orașe?

Dar până la urmă cu ce ne-am ales?

Conferința pentru dezarmare, neținând seama de dispozițiile tratatului dela Versailles, n'a putut opri Germania să se înarmeze, după cum n'a putut opri nici celelalte țări învinse, printre care Ungaria și Bulgaria.

Himera dezarmării s'a transformat astfel în realități amenințătoare, cum spune A. C. Cuza: «Ungaria își urmărește visul său, de a se găsi stăpână din nou pe teritoriile pe care, din întâmplare, accidental, le-a stăpânit 1000 de ani. Pentru realizarea acestui scop, va profita, firește, de ajutorul oricui, și astfel, cu alții, sau singură, ea este pentru noi o realitate amenințătoare, de care trebuie să ținem seama.

«...D-lor deputați, o altă realitate amenințătoare pentru noi este Bulgaria. Bulgaria are revendicările sale, care se referă la o fâșie de pământ în Dobrogea, care pentru Bulgaria nu înseamnă nici o necesitate geografică, pe când pentru noi este de prima necesitate geografică.

«A treia realitate amenințătoare pentru România este Rusia Sovietică.

«Marele imperiu al Rusiei, o namilă suspendată deasupra micii Românii, Rusia, căutând să revendice ceea ce n'a fost al ei, ceea ce a stăpânit vremelnice dela 1812 la 1919».

Cât de amenințătoare au fost într'adevăr aceste realități, ne-au dovedit-o cu prisosință dezastrele ce s'au abătut anul trecut asupra noastră, datorită unei totale neprevederi a conducătorilor noștri politici.

Când A. C. Cuza a pomenit într'un discurs rostit în ședința Camerei Deputaților, în 1930, numele lui Adolf Hitler, Virgil Madgearu, pe atunci ministru al agriculturii și domeniilor, a sărit ca un posedat asupra veneratului nostru profesor, apostrofându-l, în aplauzele prelungite ale majorității, că nu vrea să mai audă numele acesta în Parlamentul României.

Iar când, în alt discurs, A. C. Cuza a arătat că tratatele încheiate nu ne asigură pacea, de oarece ele înăbușă vitalitatea unui popor cum este acel german și-l împiedică de-a realiza

Anschluss-ul împotriva principiului naționalităților, acelaș Virgil Madgearu, în mijlocul aceluiaș aplauze, s'a găsit cel indicat să-i dea riposta : «Țin să afirm, d-le Cuza, că din fericire pentru această țară, sunteți singurul om care gândiți așa cum ați arătat că gândiți în această chestiune. Toate partidele răspunzătoare de destinele acestei țări sunt împotriva acestor păreri cu totul singuratece, pe care d-stră le-ați exprimat astăzi dela această tribună».

Cu alt prilej, elogiind mișcarea naționalistă condusă de Adolf Hitler, care avea 107 reprezentanți în adunarea națională germană în urma alegerilor din 1930, o altă figură marcantă a Parlamentului nostru îl învinuiește pe A. C. Cuza că face paradă de naționalism și că trădează cauza națională.

Iar când dela tribuna Parlamentului, A. C. Cuza arăta cum politica personală a d-lui N. Titulescu, făcută pe spinarea unui popor întreg, ne va duce la dezastru, el a fost întâmpinat de compacta și îndârjită ostilitate a reprezentanților națiunii.

Și doar puneă atâta logică și convingere în orice problemă !

Iată de pildă observațiile ce le face cu ocazia discuției prilejuită de pactul de neagresiune ruso-român : «Întreb dacă politica externă, cu pactul zis de neagresiune ce ar fi să se încheie între România și Republica Rusă Sovietică și comunistă este politica guvernului sau numai politica d-lui ministru N. Titulescu ?

«Dacă este politica guvernului : ce zice guvernul de faptul că se iau hotăriri așa de grave fără a consulta mai întâiu Adunările Legiuitoare reprezentând Națiunea și fără a ținea seamă de opinia publică românească, hotărît contrară unui asemenea pact ?

«Dacă este politica d-lui Titulescu : ce zice astăzi d. ministru de externe Nicolae Titulescu dela 1934 de atitudinea d-lui ministru de externe, Nicolae Titulescu dela 1932, în Septembrie, când a demisionat din toate demnitățile punând d-sa în discuție atunci Basarabia tocmai cu prilejul proiectului de neagresiune similar prezentat de guvernul Vaida ?

«Întreb acum :

1. Basarabia de ce a fost omisă a se recunoaște expres ca pământ românesc în pactul de neagresiune pe care îl prezintă prin ziare ca din partea României la 1934 și pentru ce demisionase la 1932 ?

2. Tezaurul românesc dela Moscova, deţinut fără cauză de guvernul bolşevic, de ce nu a fost stipulat să ni se restituie ? Această restituire, la care avem drept, ar fi desigur cea mai bună dovadă a sincerităţii faţă de România din partea guvernului Rusiei, cu care tratează d. ministru de externe N. Titulescu.

3. Economia naţională a României agricole cu ce se va folosi de pe urma reluării raporturilor economice cu Rusia, agricolă şi ea, concurenta noastră la vânzarea grânelor, lemnului, petrolului pe pieţele mondiale cu dumpingul comunist, căruia noi îi oferim înlesnirea transporturilor, mai direct, pe căile ferate române ?

4. Năvălirea jidanilor comunişti din Rusia, supuşi sovietici, veniţi ca preţinşi comercianţi şi fiind susţinuţi acum, direct sau indirect, de agenţii diplomatici şi consulari acreditaţi ai Sovietelor, guvernul român cum o va putea opri fără a se pune în conflict cu Rusia comunistă şi jidani săi, al căror scop este să dezorganizeze România ca stat burghez şi în deosebi să ocupe Basarabia ca pământ colonial jidănesc ? Ce exemplu de ordine internă dă astfel Statul românesc supuşilor şi în deosebi basarabenilor, când se aliază cu bolşevicii răsturnători ai ordinii statelor, din însuşi principiul lor comunist ?

5. Statul românesc, ca stat creştin ortodox, şi biserica ortodoxă română pot încheia un pact cu duşmanii bisericii creştine ale cărei lăcaşuri le profanează şi le distrug ?

6. Naţia rusească, vecină, a celor 150 milioane de creştini, cu ce ochi va privi România, care ar veni să întărească, prin încheieri de pacte, dominaţia sângeroasă a jidănimii asupra ei şi de care luptă să se elibereze ?

7. Care va fi siguranţa României că pactul ce l-am încheia, atunci când acest pact ne va pune în contradicţie cu interesele noastre elementare, făcându-ne să participăm la opera de încercuire a Germaniei şi îndepărtându-ne de Japonia, prin ajutorul pe care-l dăm Rusiei Sovietice în aceste momente critice pentru dânsa în Extremul Orient ?

«Aştept răspuns urgent la aceste întrebări, în care am căutat să rezum îngrijorările obşteşti ale Românilor, care pun mai presus de succesele diplomatice internaţionale, apărarea discretă dar sigură a existenţei lor naţionale».

A. C. Cuza a cerut Camerei să admită urgența, pentru a-și putea desvolta interpelarea cât mai curând.

Dar Camera liberală, respectând disciplina de partid, a respins cererea de urgență.

Ce putea ea pricepe, într'adevăr, din tot sbuciumul lui A. C. Cuza de a descifra semnele timpului și de a îndrepta politica românească spre albia ei firească?!¹⁾

Nu s'a sfiit să se ridice la tribuna Parlamentului și să ceară chiar revizuirea tratatelor de pace, perimate după el, pentru că nu asigurau pacea, ci dimpotrivă făceau inevitabil războiul.

Germania reinviind din cenușă ca legendara pasăre Phoenix, își apără astăzi, cu un eroism necunoscut în istorie, drepturile sale la viață.

Ziua biruinței depline se apropie.

O altă ordine europeană bazată pe dreptate, care să asigure o colaborare armonică între state, cu respectarea drepturilor lor la o viață liberă și independentă, este așteptată cu înfrigurare, pentru asigurarea unei păci durabile.

Iar noi, Românii, așteptăm cu încredere această pace pentru că prin ea patria noastră astăzi sfârtecată își va redobândi drepturile ei imprescriptibile.

Căci dacă am ispășit erorile săvârșite împotriva lozincelor naționale ale marelui vizionar A. C. Cuza, aceleași lozince, biruitoare astăzi, ne dau dreptul la toate nădejtile de mai bine într'un viitor cât mai apropiat.

GRIGORE V. COBAN

1) A. C. Cuza a fost prin stilul său de viață și prin concepțiile sale, mai ales, un singuratic și un neadaptabil, ca toți precursorii, ca toți vizionarii. El a disprețuit tot ce poate fi beneficiu personal, pentru a rămânea numai în slujba nației.

În țara cu numărul cel mai fantastic de miniștri și de ministeriabili, A. C. Cuza abia la vârsta de 80 de ani a ajuns ministru și, atunci, fără portofoliu.

El a pățit pentru convingerile sale, dar le-a susținut cu o vigoare mereu crescândă, în epoca tuturor transacțiilor și compromisurilor.

CÂNTEC PENTRU OCHII EI

Ochi grăitori, de dor topiți,
Cu luciu viu de mărgărit,
Un univers pierdut în mit
Privirii mele-i oglindiți...

Ochii înnotând în fir de aur,
Cu largi azururi de eter,
Vă cer fărâma de mister
La tot ce este 'n zare faur.

Sub para voastră de ciclame,
În unduital vostru cald
Cu ape limpezi de smarald,
Tristeța mea să se distrame...

Să fug de azi, să uit de mâne,
De împliniri ce nu le ai,
De ceruri, de pământ, de rai,
De vatra vieții ce rămâne.

Și 'n clipa mai presus de fire,
Încununată de extaz, —
Stea astrilor și 'n mări talaz —
Să dărui lumilor iubire...

Să farm întunecimi de ură,
Pe ram uscat să 'nmugur flori,
Senin pe 'ntinderi de ninsori,
Pe frigul inimii, căldură.

Spre clipa asta fără moarte,
De când mă 'ndrept, de când mă 'ndrept...
O simt aproape, o aștept,
Căci nu mai poate fi departe...

PETRE STATI

SEMNIFICAȚIA OPEREI LUI OCTAVIAN GOGA

S'au scurs trei ani de când Octavian Goga a părăsit această lume, pentru a se duce într'alta, pe care Biblia o vestește ca aducătoare de fericire și de împăciuire sufletească.

Trei ani, pe care cronicarul istoriei noastre îi va însemna cu litere îndoliate, cuprinzând drama omogenității noastre morale, politice și geografice. Ne-a fost dat să asistăm la lupte interne, ce au condus la oribilul tablou al masacrului fratricid, ne-a fost dat să asistăm la zguduitoare rășluiri hotarnice, ce au svârlit în robie câteva milioane de Români. În astfel de momente, e lesne de înțeles melancolia depresivă ce ne cuprinde sufletul la gândul că profetul eliberării și al naționalismului românesc nu mai este printre noi; iar ochii noștri împăienjăniți de lacrimile durerii caută tâlcul slovelor lui Goga, pentru a regăsi în ele balsamul reconfortant, de care astăzi, mai mult ca ori când, avem atâta nevoie. Și dacă mai adăugăm că în 1938 cu viziunea sa mesianică Goga, împreună cu ilustrul doctrinar al naționalismului, d. prof. A. C. Cuza, a voit să remedieze multe din racilele politice, ce au creat situația noastră critică de azi, vom înțelege de ce dispariția bardului dela Rășinari ia în ochii noștri, ai acelor care l-au admirat și iubit, proporțiile unei cumplite tragedii. Moartea lui Goga capătă astfel un sens prometeic. Ca și eroul tragediei antice, a vrut să smulgă flacăra vie și să lumineze cu ea calea neamului, dar oamenii au răspuns cu ingratitude, neînțelegând gestul său sublim. Incins cu lanțurile grele ale ostracismului, Goga n'a mai putut viețui decât câteva luni. El s'a stins sub lovitura nedreaptă pornită din implusele conspirative ale democrației iudeo-masonice.

Goga a văzut lumina zilei într'un Ardeal, în care toate forțele românești se încordau pentru a da supremul asalt al dezrobirii. Eșecul revoluției dela 1848 oțelise sufletele nobililor ardeleni și le dăduse tăria să lupte pe viață și pe moarte. În momentul acesta istoric apare Octavian Goga, cu instinctiva sa revoltă contra asupritorilor, născut cum spune el „cu pumnii strânși“, astfel că temperamentul său se confunda perfect cu spiritul combativ al Ardealului dela începutul secolului nostru.

În această epocă, literatura română era covârșită de imensa personalitate a lui M. Eminescu. O serie de imitatori neîndemnatnici exagerau până la caricatură filozofia genialului poet, transformând esența proaspătă și curată a pesimismului său într'o stare morbidă. Atitudinea aceasta inertă de „resemnare“ desigur că nu convenea de loc dispozițiilor native ale lui Goga.

El a izbutit să ne arate că viața poate fi privită sub aspectul ei nefericit, dar aceasta nu-ți dă dreptul să renunți la ea, ci, dimpotrivă, să lupți pentru a o modifica în sensul idealului național, unicul izvor de fericire. În mărturisirile sale literare Goga ne definește astfel misiunea scriitorului: „Scriitorul trebuie să fie un luptător, un deschizător de drumuri, un mare pedagog al neamului din care face parte, un om care filtrează durerile poporului prin sufletul lui și se transformă într'o trâmbiță de alarmă“. Concepția aceasta o întâlnim și în Rugăciune, poezia-program al primului său volum de versuri.

Goga și-a socotit versurile sale ca pe niște „picuri grei de sânge“, „stropiți pe câmpul unei lupte“. O luptă ce nu era a lui ci a neamului românesc, căci nu odată se întâlnesc în opera lui Goga astfel de versuri:

Sunt cântărețul celor fără nume,
Un strigăt smuls de-a vremilor vâltoare
Din viforul durerilor din lume.
Mult tănuita firii îndrumare
M'a plămădit din ură și iubire,
Mi-a dat durerea lumii moștenire,
Amarul ei să-l ocrotesc pe strune.
(O rază).

Solidaritatea lui Goga cu durerile românești nu se referă numai la masa trăitoare la un moment dat, ci la însăși rasa noastră, în numele căreia și pentru izbânda căreia luptă poetul.

El simte întregul şir al martirilor cum se revoltă prin glasul său, cum sunt „înfrăţiţi cu focul sângelui din vine“, idee ce se cristalizează clar în poezia *Voi veniţi cu mine*, unde poetul, adresându-se strămoşilor, spune :

Eu vă port în suflet, plămădiţi în sânge,
Şi din vina voastră mi-e zldit păcatul,
Glasul vostru geme, jalea mea când plânge.

(*Voi veniţi cu mine.*)

Aşadar, poezia lui Goga este o tălmăcire a unor stări sociale. Înaintea lui Goga, la noi poezia socială fusese reprezentată mai ales prin : Gr. Alexandrescu, M. Eminescu şi G. Coşbuc. Spirit profund de analist, Alexandrescu disecase moravurile vremii sale, meditănd ironic asupra lor. Eminescu, datorită criticismului său filozofic, ne-a dat o poezie socială diatribă şi chiar pamfletară. Coşbuc s'a oprit asupra aspectului idilic al mediului rustic.

Adevărata poezie socială a creat-o în literatura română Octavian Goga. Pentru a nu fi retorică sau placidă, poezia socială, mai ales aceea cu nuanţă patriotică, trebuie să fie încălzită de un sentiment puternic, de o flacăra vie care să mistuie în focul ei toate „ofurile“ şi toate „văicărelile“. Temperamentul eruptiv a lui Goga, faptul că el a trăit sub presiunea dominaţiei maghiare, în mijlocul suferinţei şi al durerilor, au contribuit în egală măsură la minunata realizare estetică a revoltei poetice. Dacă Goga ar fi fost smuls din acest mediu şi adus în Regat, înainte de a scrie primul volum de versuri, desigur că literatura noastră nu s'ar fi mândrit cu el, aşa cum se întâmplă astăzi. Şi dacă vrem o pildă concretă pentru acest argument, să comparăm volumul *Poezii* cu volumul *Cântece fără ţară*. Chiar dacă am găsi o simţire la fel de intensă în ambele volume, lucru ce se explică prin nervozitatea Regatului înainte de începerea războiului mondial, nu vom mai găsi însă, ca în primul volum, suferinţa aceea topită în clocotul unui vers muzical şi patetic, ci un atac vehement, un vocabular prea agresiv pentru a putea fi poetic. Este în acest volum o sete frenetică de a-şi domina adversarul şi nu de a ne înfăţişa durerea ce ne-o produce însolenţa adversarului, aşa cum făcuse în primul volum. Goga n'a trecut deci la atacul direct al împilării maghiare, compunând o poezie plină de invective la adresa stăpânilor Ardealului, ce-

eace desigur ar fi însemnat o coborîre pe plan artistic. El a realizat duelul dintre asupritori și asupriți, descriindu-ne aspectul tragic al acestora din urmă, iar în câteva poezii atacă indirect pe maghiari, cerând îndreptarea stărilor sociale din Ardeal, iar această îndreptare nu putea fi alta decât autonomia Transilvaniei și unirea ei cu Regatul. E desigur o metodă fină de lucru, prin care, datorită sensibilității seismografice a lui Goga, s'au înregistrat emoționante și comunicative momente din viața sbuciumată a satului ardelean.

Goga a crezut că substanța rasei românești se găsește intactă numai în mediul rustic și de aceea, în primul său volum de versuri, ne face — cum a numit el atât de just — monografia satului din Ardeal. Avem zugrăvite aici portrete de *intelectuali*: preotul, glas hieratic, ce deapănă emoționant istoria neamului, prevestind un viitor mai bun (*Apostolul*); *învățătorul*, păstrătorul învățaturii și deci al tradiției, al specificului național românesc (*Dascălul*); *învățătoarea*, figură angelică, plină de bunătate și candoare, îndrumătoare a femeilor și a fetelor din sat (*Dăscălița*); *figuri tipice din satul ardelean*: doi bătrâni într'o atitudine statică, de împietrită durere, baba cu fuiorul uitat în mână, moșul trăgând dintr'o lulea stinsă, amândoi stau pe gânduri, sustrași din mașinăria cosmică, plângându-și în muțenia lor feciorii, din care unul a murit, iar celălalt e mort sufletește, întru cât „stă cu domni la masă”, e prin urmare la oraș (*Părăsiți*); lăutarul e cântărețul unei melodii jalnice, a durerii acestui neam (*Lăutarul*); adolescentul, ce trece printr'o criză erotică nu e nici el uitat, e tipul lui Sandu Copilandru (*La stână*); atmosfera casei din Ardeal cu mama, care-și adoarme copilașii, moșul care povestește și, fiindcă e Crăciunul, se aude la sfârșit tradiționala colindă (*Pace*); *obiceiuri și probleme din viața satului ardelean*: obiceiurile dela moartea cuiva (*A murit*); grija pentru copiii satului, care vor repeta și ei drama părinților lor (*Copiii*); înfățișat problema semită la sate, înfățișându-ne pe hângiul evreu Barbă-Putredă, cu fiica sa Ida, pe care poetul o întreaba semnificativ:

— Suflet obidit și singur,
Ce mai cauți pe lumea asta.

(Cade-o lacrimă)

Toate poeziile amintite mai sus îți dau impresia unor tablouri pe care poetul le-a zugrăvit liniștit, cu multă duiosie, uneori chiar cu o vădită compasiune. Atunci însă când ne vorbește despre țărani, tonul lui Goga devine mesianic, sentimentul său crește în intensitate, imaginile sunt mai aspre, revolta e perfect perceptibilă; e cazul splendidei poeme: *Clăcașii*. Țăranii pentru Goga sunt „osândiți să plângă și să tacă”, „mucenici nerăsplătiți ai pâinei”, „logodiți de veacuri cu durerea”, iar aspectul lor exterior este următorul:

Moșnegi slăbiți, ce scris' aveau pe frunte
Zădărnicia pletelor cărunte;
Bărbați sfârșiți, cu sufletele moarte,
Cu tot amarul unei vieți deșarte.
Și'n lung șirag femeile trudite,
Cu ochii stinși, cu sânul supt de trudă.

(*Clăcașii*)

Slăbiciunea lor morală și fizică îi face să semene cu „o ceață tristă de 'ngropare”, ce contrastează în chip protestator cu maghiarul:

...Stăpânul gliei odrăslite
Cu zâmbetul nădejdei împlinite,
Cu pasul greu de-atâta sănătate.

(*Clăcașii*)

Aceste două caracterizări a două lumi: cea a stăpânilor și cea a stăpâniților, a despotismului cinic și brutal și a supunerii tacite și nădăjduitoare „în adâncimea zărilor deșarte”, sintetizează un moment de sublimă revoltă sufletească, mai elocventă și mai poetică decât orice invectivă directă. Aici stă marea artă a lui Goga, despre care am amintit la începutul acestui articol. Poetul filmează un moment semnificativ din viață, răscolește la maximum sufletul lectorului și-l lasă pe acesta să blesteme, el menținându-se pe culmile artei pure.

În partea a doua a poemei *Clăcașii*, scriitorul social se transformă în profet și vestește pe dezrobitor, pe Mesia al Ardelenilor, care se va naște tot din sânul acestor țărani ofiliți și gârbovi, dar care în ceasul eliberării:

S'or ridica ei care au fost străjerii
Amarului și-ai morșii și-ai durerii,
Cu brațul greu de greul răsplătirii.

(*Clăcașii*)

Lupta pentru țărănime devine din ce în ce mai acerbă, iar în cel de al doilea volum, Goga se oprește în trei semnificative poezii asupra iobăgiei: *Cosașul*, *Colindă*, *Un om*. Ideea centrală este munca țăranului pe un ogor, ce, deși este al lui, soarta a voit să-l stăpânească străinii. Până și sapa se revoltă de această situație vitregă:

O viață 'ntreag' am fost tovarăși
În ploii și 'n arșița de soare,
De truda palmei tale aspre
Eu m'am făcut strălucitoare,
Sclipirea mea spune rușinea
Și jalea care mă purta,
M'ai frânt în glia tuturoră,
Dar n'am săpat moșia ta!

(*Un om*)

E pusă în aceste versuri problema cea mai vitală a Ardelenilor, stăpânirea pământului, care i-ar fi pus în drepturile lor, și le-ar fi oferit puțința unui trai omenesc. E strigătul extatic ce cântă libertatea, ca unică formă de viață.

Frământat de această problemă a dezrobirii, Goga, și prin el întregul Ardeal, își caută sprijinul în Împăratul dela Viena căruia îi scrie popa Istrate cu cei patru juzi (*De mult*); în Ștefan cel Mare, figură măreață a unui trecut eroic (*Dela noi*); în însuși Dumnezeu, căruia Goga îi trimite ca sol al durerii neamului pe Laie Chioru (*La groapa lui Laie*); și, însfârșit, în predica sa națională (*Fecunditas*), dar mai ales în brațele viteze ale plugarilor, nădejdea supremă a desrobirii neamului și a afirmării naționale (*Carmen Laboris*).

Sunt foarte des întâlnite în opera lui Goga poezii în care el cere sprijinul Românilor din vechiul regat. Și de aceea, atunci când, în 1907, încep lupte fratricide în Regat, sufletul bardului ardelean sângerează amarnic, implorând lui Dumnezeu „fiorul sfânt al dragostei de frate”, căci el știa prea bine că luptele acelea, pornite din „sămânța otrăvitoare” a biblicului „Cain”, nu pot conduce decât la descompunere morală, la mutilajul forțelor ce trebuiau să înfăptuiască visul unirii.

A doua problemă vitală în viața Ardelenilor era pericolul maghiarizării, care, mai ales pentru intelectuali, se transforma într'o veșnică ispită, căci numai cu prețul renegării se puteau

dobândi cultura, slujbele și onorurile politice. Pe lângă acestea educația în școală era pur maghiară și sufletul naiv și imaculat al copilului putea fi corupt ușor. În *Rugăciune*, Goga ne vorbește despre o atare criză sufletească, el simte „ispitele”, care vor „să-i tulbure izvorul” „din care sufletul s’adapă”. Procesul de maghiarizare încearcă să se suprapună conștiinței sale de român trăit în mediul rustic. De aici se naște o adevărată dramă psihologică, tratată în foarte multe poezii. Eroul acestei drame e Goga pornit din sat în mediul urbanistic, la învățătură, adică ardeleanul ce voiește să se cultive. În unele din aceste poezii întâlnim nostalgia după copilărie, după viața dela țară sau spaima de oraș, pe care-l hulește.

Și Eminescu a regretat copilăria, la el însă regretul simbolizează o stare pesimistă, un suspin după fericirea copilăriei inocente, când nu *cunoști* nimic, un strigăt lamartinian de stăvilire a sborului timpului, la Goga copilăria înseamnă acea epocă când nu fusese în contact cu șovinismul maghiar, cu lupta pentru maghiarizare.

Comună pur românească, Rășinarii înseamnă pentru Goga perfecțiunea biologică a rasei românești și de aceea dorește el mereu, când locuiește în orașul cosmopolit și înstrăinat, să revie în mijlocul satului, unde sub numele de Ion Botezătorul să-și întemezeze un cămin cu o fată din popor și să dea naștere unui Mesia, care să izbăvească neamul românesc.

S’a vorbit în legătură cu această atitudine antiurbanistă a lui Goga de problema desrădăcinatului. Desrădăcinarea aceasta din mediul rustic nu este însă aceea pe care a profesat-o semănătoriștii și poporaniștii. Goga nu este un țăran, el face parte prin naștere din aristocrația culturală a Ardealului. Deci puternica sa tradiție intelectuală, pe care a moștenit-o dela străbunii săi, îl putea adapta lesne la viața urbei. Orașul pentru Goga însemna lumea maghiară și de aici vine spaima sa față de mediul urban. La aceasta se mai adaugă influența lui Dostoievski și a lui J. J. Rousseau, care l-au condus la disprețul pentru civilizație. Dispreț ce se manifestă mai ales în poeziile scrise cu prilejul călătoriei sale la Paris, în care ne înfățișează acest oraș ca pe-o Gomoră, unde „civilizația” a adus o atmosferă de descompunere morală, un fel de infern dantesc. Așadar Goga nu este inadaptabil prin structura sa atavică, ci el mai mult im-

prumută această inadaptabilitate depe urma influenței lecturilor sale, și mai ales pentru că orașul înseamnă un centru de pulverizare a naționalității.

Problema maghiarizării a fost dezbătută de Goga în *Domnul Notar*, unde Traian Văleanu, protagonistul piesei este un român renegat. Arivismul său l-a condus la o complectă detașare de masa românească, solidarizându-se cu asupritorii maghiari și, odată cu atrofierea conștiinței naționale, el își pierde și credința în Dumnezeu. Nicolae Borza, român drept și cinstit, încearcă prin toate mijloacele să îndrepte sufletul viciat al ginerelei sale, Traian Văleanu. El suferă răbdător loviturile notarului. Il vede prigonind pe Români, îl vede tăvălindu-se în plăcerile desfrâului, îl vede ignorând cinstea conjugală, batjocorindu-i fata și chiar pe el însuși. Nu trece însă la actul disperat al uciderii notarului, decât atunci când acesta își arată disprețul pentru divinitate printr'o serie de invective, culminând cu gestul suprem al sfidării simbolului dumnezeesc, icoana, pe care o lovește cu cravașa.

Uciderea notarului în asemenea condiții capătă o semnificație deosebită în concepția socială a lui Goga: evlavia Ardelenilor. Sentimentul acesta religios, de extatică smerenie apare adeseori în poeziile sale ca un refugiu spiritual, un reazâm al dezorientatului în viața haotică a Ardealului, suprema forță a a mântuirii noastre. Iată cum începe poezia *Rugăciune*, construită pe această idee:

Rătăcitor, cu ochi tulburători,
Cu trupul istovit de cale,
Eu cad neputincios, stăpâne,
În fața strălucirii tale.
În drum ni se desfac prăpăstii
Și'n negură se 'mbracă zarea,
Eu în genunchi spre tine caut:
Părinte — orânduie-mi cărarea!

(*Rugăciune*)

Ca o consecință a concepției sale creștine cât și rasiale, ca unică cheazășie a naționalismului, se găsește în opera lui Goga antisemitismul. În zile rele, poetul protestează vehment împotriva parazitismului evreesc, arătând cu durere cum comerțul trece din mâna creștinilor în cea a evreilor, problemă

gravă, ce prejudiciase până mai eri economia noastră națională. Iată portretul evreului prins în câteva gesturi:

Sub fereastra ta un jidov, numără viclean din gură,
Tremurând de-o sete neagră uricioasa barbă sură.
Intr'un chip uitat sub grindă șede-un biet sfânt Niculaie
Cu'n obraz brăzdat de drumul picăturilor de ploaie,
Mustător ridic'un deget, parc'ar vrea să zică sfântul:
— Doamne câte lifte rabdă pe spinarea lui pământul.

(Zile rele).

Am urmărit până acum opera lui Goga sub principalul ei aspect: lupta aceasta pentru afirmarea a trei principii: național, social și creștin. În această luptă Goga e plin de optimism, crezând într'un viitor mai luminos, și privind cu stoicism durerile actuale. El nu dispera niciodată, e mereu încrezător în justiția immanentă.

Această atitudine nu o găsim însă în toată opera sa. Sunt unele poezii în care poetul pare deziluzionat, dorind să se retragă la periferia societății (*La mal*) și acolo să-și introspecteze sufletul. Dezideratul acesta, absent în primul volum, apare sporadic în cel de al doilea și se manifestă intens în cel de al treilea volum, mai ales în ciclul: *Clipe*. Avem în aceste poezii o tristeță elegiacă, produsă de vacumul interior sau de faptul că iluziile sale întârzie să se realizeze. Goga devine sceptic, începe chiar să se blazeze (*Mi-am făcut un cântec*), să dorească o viață solitară departe de durerile lumii. Către sfârșitul vieții, poetul s'a fixat la acest gen de poezie subiectivă, iar în poezia-program a ultimului său volum de versuri: *Din larg*, Goga ne spune că înaintază spre:

Strălucitoarea, rece și curată,
Singurătatea culmilor înalte...

(*Din larg*).

Cine compară *Rugăciune* cu *Din larg*, își dă ușor seama de hiperbola poeziei lui Goga. Poezia izvorită din realitățile sociale dela începutul carierei sale poetice se transformă într'o comunicare intimistă a impresiilor sale, prin retrospecția propriului său eu. Odată cu aceste sondaje ale conștiinței apare și nota speculativă. În fața nemărginirii mării, poetul este cuprins de un fior cosmic și el își pune problema existenței, a finalității noastre în raport cu universul:

...ce e mai sfântă și mai mare

E veșnicia ta de unde, ori e eternitatea noastră

(*Tibi mare*).

Din interiorizarea deprimantă a lumii exterioare se desprinde o ușoară notă pesimistă. Pe această linie se situează întreaga sa poezie erotică, construită pe ideea decepționismului. Poezia *Despărțire* din primul volum, de o mare efuziune lirică, vestește un poet melancolic, deziluzionat în dragoste. Erotica lui Goga se hrănește din această iubire apusă, în care el găsește un narcotic, re trăindu-și filmul idilei de odinioară, rămânând cântărețul „statornic” al dragostei „îngropate” (*Cântece*). Doar o singură poezie este mai senină, plină de vervă și jovialitate, singura idilă luminoasă a lui Goga: *Carmen*. În această poezie e simbolizată vitalitatea cosmică, afirmându-se după teoria fragmentarismului schopenhaurian că dragostea își are existența în natură. În cele mai multe poezii însă, erotismul pentru Goga este un refugiu din mizeriile vieții cotidiene, un exercițiu spiritual care-ți deschide porțile sufletului spre problemele umanitare și patriotice.

Goga și-a încadrat stările sale sufletești în peisajul ardelean, care împrumută aspectul trist al oamenilor, odată cu dorul lor de răzbunare și eliberare. De aceea în opera lui Goga e mai multă noapte, anotimp mohorit și veșted, mai multă întunecime nocturnă, ori incerta luptă dintre întuneric și lumină a zorilor de zi, asfințitul sângeros de roșetic al soarelui. În peisajele sale Goga ne zugrăvește o natură ofilită și inertă (*Noi*), marloră a zbuciumatei vieți ardelenene și investită cu menirea răzbnării supreme (*Oltul*); tumultoasă și răzvrătită sub palida lumină a lunii, ca semn sfielnic al dezrobirii (*În codru*); sau opacă, treptat stingibilă, căzută într’o moleșeală letargică, din cauza oprimării maghiare (*Dimineața*).

În aceste poezii cași în cele sociale se vede în ce măsură sufletul lui Goga a fost dominat de optica națională. Vibrațiile sentimentului său patriotic au fost imortalizate în versuri pline de avânt, de o spontaneitate și o simțire ce au învins greutatea unei poezii, care păruse lui Maiorescu perimată și apoetică. Dogmaticul junimist a trebuit să-și retracteze teoriile și cu finul său gust estetic să recunoască valoarea „excepțională” a poeziilor lui Goga.

În ce privește procedeele sale artistice, putem spune pe drept cuvânt că dacă la unii poeți se vorbește despre laboratorul creației, la Goga se poate vorbi foarte bine despre arsenalul creației sale artistice. În acest arsenal, Goga și-a făurit armele pentru lupta sa socială și națională. Vocabularul său poetic are o puternică tinctură populară, ritmul e solemn și grav când poetul înfățișează iobăgia Ardelenilor, avântat și dinamic când vestește desrobirea, iar imaginile sale viguroase, traduc revolta sa în ingenioase asociații, menite mai mult să sugereze agresivitatea sa, și nici decum să exprime plat și brutal resentimentele față de adversar.

Goga și-a aratat în poeziile sale regretul că rigiditatea formală a versului îi absoarbe din intensitatea sentimentului. De aceea el a desfășurat și o bogată activitate jurnalistică și oratorică, ce se mișcă în jurul aceleași axe: *ideea națională*.

S'au întrebat unii dacă nu cumva opera lui Goga este prea legată de contingent, dacă ea nu are un aer vetust, dacă predica sa nu este anacronică. Răspunsul l-au dat înseși evenimentele anului 1940. România este din nou sfâșiată, iar imnul eliberării noastre politice e din nou actual. Astăzi înțelegem mai bine ca oricând sensul atemporal al operei lui Goga. Ea cuprinde în paginile ei eterna dramă a românismului. O dramă ce a părut în 1918 că se află la ultimul său act și că lăsarea cortinei e definitivă. Destinul însă a ridicat din nou cortina durerii și să sperăm că astăzi asistăm doar la un epilog al acestei drame, care foarte curând se va sfârși.

Dar... până atunci opera lui Goga este ambasadorul cel mai împuternicit care să arate împărțitorilor de dreptate în Europa de mâne că revendicările noastre teritoriale nu sunt simple ambiții heghemonice, ci ele izvorăsc din însăși realitatea națională și rasială a neamului nostru. Iar pentru noi poezia lui Goga să ne fie un îndemn și o îmbărbătare, venite din lumea celor 800.000 de ostași căzuți pentru înfăptuirea României mari și care, prin glasul lui Goga, ne spune:

Nu mor strămoșii niciodată,
Războiul lor în noi și-l poartă,
Căci li-e țărâna spulberată
Dar nu li-e dușmânia moartă.

Străveche ura lor se 'mparte
Din moș în moș, din tată 'n tată,
Și azi de dincolo de moarte
Ei ne mai cer o judecată.

(*Strămoșii*)

Aceasta este semnificația imediată a operei lui Octavian Goga. Mâne, când furtuna va trece și va lăsa în sufletele noastre doar amintirea unui vis urit, vom cerceta cu mai multă atenție valoarea estetică a versului său, care de altfel prin absolutul său este menit să străbată veacurile și să rămâie, alături de Eminescu, pe culmile literaturii noastre.

G. D. LOGHIN

VIATA LA IASI

SINODUL DELA IASI — 1642

În ultimele luni, ce vor veni în toamnă, se încheie trei secole dela convocarea, aici, în Moldova, a unei solemne și însemnate adunări creștine ortodoxe, pe care istoria o numește „Sinodul dela Iași din 1642”. Și împrejurările de atunci, și pricina convocării, cât și participanții și rezultatele lui, oferă acestui sinod recunoașterea de adunare solemnă și însemnată, nu numai în cadrul creștinătății, ci și în cel al națiunilor.

Se ivise luteranismul în Apus. Din el curând s’au rupt șuvoaie destul de viguroase, ce năvăliră pe vechi vaduri creștine, vrând să înece viața, câtă era pe-acolo, a papistașilor și mai ales a ortodocșilor. În deosebi, amenința calvinismul. Susținut numai rațional, fără mistere și fără tradiție sfântă, el deschidea noilor adepți și orizonturi neîngrănite, și ura împotriva pretensei moșteniri, ce ar avea-o pe pământ Papa dela Sf. Apostol Petru. Și misionarii calvini predicând pretutindeni în limba noroadelor, ajung să cucerească simțitor teren, și în mase, dar și între reprezentanții lor iluștri.

Lângă noi, Ungurii ademeniți încep a scutura coroana de rege apostolic a monarhului lor, pe care i-o așezase pe cap însuși Papa dela Roma, și, în locul zgomotoaselor lor mărturisiri de credință papală, cu care au umplut istoria câtorva veacuri și din ele atâta au beneficiat, ei primesc acum răzvrătirea calvină, ca să se închine liberului plac, să ardă vechi simboale de piozitate și de mistere, iar pe plan politic, să profite din nou, câpătând alte avantaje. Mulți oameni iluștri sunt în frunte. Vre-mea de atunci ni-i arată calvini pe înșiși ambasadorii de state,

olandeji, engleji, principii germani, cari se hărțuiau cu ceilalți papistași și furau terenul Austriei, Franței sau Veneției. Lupta se adância atât în Apus, cât și pe țărmurile orientale.

Suvoiul calvinesc pătrunsese în Transilvania. Acolo deja mișunau noii propovăduitori, prin Caransebeș și Inidoara Banatului, în părțile Crișurilor; curând ei stăpânesc și în Șcheii Brașovului, lămurind pretutindeni că vor să întoarcă pe Români dela „rătăcirile” lor, adică dela ortodoxie la calvinism. În Sibiu, se adună dieta transilvăneană, care, măsurând vremea, hotărăște ca învățătura cea bună a calvinilor „să fie introdusă și cu sila în bisericile românești” — popii care n’ar asculta de superintendentul calvin se vor „scoate din rosturile lor duhovnicești”. În altă dietă, se ciuntia însăș sf. Liturghie, rugăciunile către răposați se stricau, și credincioșii, „care nu vor veni la biserică, să primească învățătura” nouă, „nu vor avea parte de cuminecătură în ceasul morții”. Mijlocul secolului al XVII-lea ne citează și vlădici români, așezați pe scaunul ortodox al Bălgradului, cu grele condiții calvinești, ce le pune prințul Ardealului.

Spre Transilvania zarea era deci întunecoasă pentru ortodoxie. Însă nici spre răsărit nu se vedea un luminiiș. Într’acolo, stăpânirea polonă se coborîse mult pe Nipru în jos, peste Chiev, și duhul cel papistășesc era în putere. Viața ortodoxă rusească era greu închingată, abia răsufila. Și peste alte hotare, la fel. În chiar inima ortodoxiei, la Constantinopol, în acel nevralgic punct de politică internațională, alături de chilia patriarhului, aceeaș propagandă calvină clădia răzvrătirea, sub binevoitoarea privire a Semilunei, care n’avea de ce se împotrivi, dacă misiunii și înșiși ambasadorii de state vor zidi palate spirituale calvinești cu cărămizile rupte din credința ortodoxă a Grecilor.

Țările românești erau și ele amenințate, dar încă nu rănite. Aici, vlădici isteți și mult râvnitori după tradiția cea sfântă și neau strâns la ortodoxie. Un Teofil dela Bistrița, care-l sprijini pentru Domnie pe Aga Matei Basarab, și iubia cartea românească, nu putea răbda pe străinii în piei de oaie. El dădu la iveală pravile cu legi și alte duhovnicești învățături ortodoxe; după el, patriotul mitropolit Ștefan pune piciorul în prag în fața calvinilor, tipărește și el traduceri și canoane orientale din bătrâni, și mărtursește simbolul credinții drepte în graiul neamului. Iar aici, în Iași, vine ca mitropolit Varlaam, igumenul Secului,

acel răzăs, care calcă cu nesaț pământul rusesc deacurmezișul, ca să vestească și acolo minunea moaștelor sfântului Ioan, care nu s'au putut mișca din Sucevița, la 1621, când cetele de Cazaci prădalnici amenințau laturile moldovenești.

Dar un semnal de alarmă în deosebi pentru toată ortodoxia, și prea amenințător pentru țările dunărene, izbucni dela Geneva, în 1632. Aici apare o „mărturisire“ de credință, cu mult conținut calvinesc, atribuită însuș patriarhului din Constantinopol, Chiril Lukaris. Acest vlădică, știutor de carte, era însă un neînfrânt adversar al papistașilor, pe cât de atent și amical se arăta cu lumea protestantă din Germania. Coborît din scaunul patriarhal ortodox pentru această bănuială, el se ridică din nou, și iar cade, ca după a cincea înscăunare, condamnat și destituit de un sinod local, să fie sugrumat și asvârlit în apele Bosforului.

Amărăciuni și adânci zguduiri în lumea ortodoxă! Ea trebuia să se miște însă, căci i se atacă nu numai fundamentele de credință apostolică, ci și capul orânduelilor sale, patriarhul însuși, cade mucenicit sub diavoleasca acuzare de trădare. O asemenea vină era prea grea atunci pentru ortodoxie, incolțită din toate laturile și de mai vechea confesiune papistașă, dar, mai ales, de noua și năvalnica rătăcire calvină. Trebuia o altă „mărturisire“ de credință dreaptă, ortodoxă, în care să se arate clar fundamentele apostolice, și, totodată, să se combată indirect protestantismul, libertinajul în credință și frângerea Tradiției și a misterelor creștine.

O asemenea lucrare o alcătui moldoveanul Petru Movilă, os domnesc, care părăsi bucuriile căftăniei și dreptul său la scaunul Moldovei și, pășind în lumea cea bisericească, ajunsese mitropolit pe scaunul Chievului. Acolo era cinstit și pentru înțelepciunea sa „ca un izvor de înaltă prețuire“, și pentru râvna-i neogoită de mare ortodox. Lucrarea sa, un „Catehism“ pravoslavnic, era încheiată în 1640. După ce-l cercetară părinții unui sobor chievean și-l aprobă, mitropolitul trimise manuscrisul patriarhului icumenic din Constantinopol, să-i dea cuvenita aprobare, ca astfel catehismul să poată circula în toate țările ortodoxe. Pentru o asemenea aprobare însă era nevoie și de un sobor general, de adunarea reprezentanților ortodocși. Patriarhul nu era în stare să-l convoace la Constantinopol, unde stăpâna semiluna,

care de sigur că va fi convenit la toate acele vexațiuni împotriva lui Chiril Lukaris și înțelegea chiar să se bucure de o cât mai profundă destrămare a ortodoxiei și a patriarhatului, a acestui adâncit cuiu în noua sa vatră europeană. Un sobor în țările rusești sau la Chiev părea tot așa de neadmis, acolo de papistași, de vremelnicii dar dârjii stăpânitori și așa de grabnici la mânie împotriva Bisericii ortodoxe, căreia-i pricinuiseră mari neajunsuri. Singur mitropolitul Petru Movilă nici nu putea cere și nici aranja o astfel de adunare, mai ales că și în ceata vlădicilor ruși nu era o vedere limpede pentru apărarea Ortodoxiei.

Țările românești aveau numai ele o situație excepțională, mult mai bună ca celelalte dinprejur. Aici toată populația era ortodoxă, boierii la fel, înșiși voievozii erau pravoslavnici, mitropoliții destul de vrednici și încercați oarecum în lupta cu calvinismul și chiar împotriva celorlalte confesiuni uzurpatoare. Dar o amărăciune tot sta la mijloc: cearta între voievozii români, neprietenia lor. Totuș Vasile Lupu al Moldovie, domnitor bogat, evlavios și aproape convins că el poate continua politica foștilor basilevsi, a vechilor împărați bizantini, s'a oferit să primească în Moldova, soborul acela general, care va da răspunsul dogmatic, de credință, de viață și de mântuire întru Hristos, pe plan ortodox. Despre aceasta s-a dat veste și la Chiev.

Și astfel, harnicul mitropolit Varlaam pregăti cele cuviincioase pentru ținerea unui sinod panortodox la Iași, cu cheltuiala lui Vasile Lupu.

Patriarhul Constantinopolului trimise delegații săi greci împreună cu mult eruditul filosof, și așa de vestit teolog răsăritean, Meletie Sirigul, iar din partea bisericii ruse veniră alți vestiți clerici, cari se alăturară vlădicilor noștri moldoveni: mitropolitul Varlaam, și episcopii: Evloghie de Roman, Atanasie al Rădăuților și Gheorghe al Hușilor, împreună cu rectorul colegiului Vasilian, ieromonahul Sofronie. Este înțeles de ce n-au participat nici trimiși ai bisericii muntenești, nici ai celei de peste Carpați.

Sinodul s-a ținut lucrările sale în clădirea colegiului din ograda bisericii Trei Ierarhi, lucrări începute, pe cât se pare, în toamna anului 1641 și care au continuat până către mijlocul anului 1642. Desbaterile au avut ca temei manuscrisul Catehismului lui Petru Movilă, totodată urmărindu-se în paralel și cele 18 capitole ale mărturisirii calvine, ce apăruse la Geneva, sub

numele lui Lukaris. Voivodul Vasile Lupu a fost de față. Intreg sinodul a declarat anatema lucrarea calvinească și a aprobat pe cea ortodoxă, împărțită pe întrebări și răspunsuri în trei mari secțiuni: credința, nădejdea și dragostea creștină. Această operă a apărut apoi din tipar sub titlul de „*Mărturisirea ortodoxă*”, care stă ca temei de credință și de viață creștină în toate neamurile ortodoxe.

Sinodul acesta dela Iași, din 1642, are o reală și deosebită însemnătate pentru biserica românească, deoarece aici se fixează conținutul ortodoxiei, cugetare și morală, și se trag hotare înspre celelalte confesiuni creștine. Reamintindu-ne de marele sinoade icumenice din cele opt secole ale lumii creștine, cu frământările lor, cu partizani și inamici, dar toate acoperite cu autoritatea hlamidelor împărătești, și comparând unul dintr'acelea cu sinodul nostru, dela Iași, ne dăm seama că, în multe privinți, ambele stau pe aceeași linie; dar meșteșugul de insinuare a răzvrătirilor religioase acum, în sec. XVII, era mai perfecțional și nepăsarea multora devenia periculoasă. Atunci luptau ereticii plini de mândrie și de falșificări împotriva ardoarei și a limpezimii sufletești a creștinilor, gata de jertfă, primind sfânta mucenicie pentru adevăr, pentru Hristos; și ereticii au fost înfrânți; acum însă ieșiau pe arenă creștini verificați de ambele părți, unii doritori de înoiri și răzbunători față de abuzuri și ineptii omenești, iar alții mistificatori și dibaci. Atunci era în joc doar credința creștină, iar acum, odată cu ea se primejduia și ideea de nație, de popoare ce s'au născut și trăiau prin specificul credinții lor străbune. Dacă ar fi reușit calvinismul, de pildă, să străbată prin teroare și mai ales prin insinuare dela maghiari în sufletul românilor transilvăneni, de bună seamă că frații noștri de acolo s'ar fi încovoiat simțitor spre ei și poate mulți se și maghiarizau cu vremea. Propovăduitorii lor moderni se insinuuau cu cărți numeroase și bine alcătuite în graiu românesc, pe care le ofereau în dar, cuvântul sfânt îl tâlmăciau tot pe înțelesul minții românești, și mijlocul acesta era rodnic. Se făuriau și preoți și vlădici „românești”, care, tocmai din grijă pentru frații lor, erau puși să-i scape de „vechile rătăcirii” ale ortodoxiei, ce n'ar fi altceva, decât basme și sucituri ale Grecilor. Și în pretinsa descătușare a sufletului de „pleava tradiției, de mistere și de oligarhia sfinților slujitori”, unii vedeau în calvinism zborul liber al minții

omenești, al cugetării fără de frâu, așadar o mare izbândă spirituală.

Ortodoxia a fost totdeauna strâns legată de naționalitatea poporului și astfel ea l-a ajutat să se dezvolte în specificul lui și l-a apărut de înstrăinări. Așa a fost și în neamul românesc. Slăbirea sau prăbușirea ortodoxiei ar fi pricinuit dezagregarea românismului. Deaceea, dacă Sinodul din Iași a adâncit rădăcinile ortodoxiei și în conștiința, în sufletul creștinilor români, înseamnă că totodată acel sinod a întărit și vitalitatea poporului nostru, și i-a arătat și dușmanii, de care avea să se ferească.

Sinodul panortodox dela 1642 reprezintă covârșitoare însemnătate și pentru celelalte neamuri răsăritene ortodoxe, care până azi își verifică a lor dreaptă credință și se călăuzesc în viața creștină după „Mărturisirea ortodoxă”, discutată și aprobată ca normă în acel sinod ieșan. Toate aceste neamuri și-au tipărit, apoi în graiul lor, cuprinsul „Mărturisirii” în multe și bogate ediții.

Incheind această schițare, socotim deci ca necesară și întru totul binevenită hotărârea eruditului nostru mitropolit, I. P. S. Irineu, de a comemora aici, în cetatea Moldovei, atât lucrarea de mare însemnătate a Sinodului dela Iași, cu prilejul împlinirii a trei secole dela convocare, cât și pe vrednicul mitropolit Varlaam, care, luptând împotriva calvinilor, îi considera „mai răi decât păgânii, turcii și tătarii”.

CONST. N. TOMESCU

CRONICA EXTERNĂ

TEMEIURILE FINALE ALE POLITICEI VICTORIOASE A AXEI

Am arătat, în cronica noastră anterioară, directivele puterilor Axei în spațiul balcanic. La Viena, Jugoslavia semnase aderarea la Pactul Tripartit, evidențiind aparent convingerile ei de pace. În realitate, agenții britanici lucrau în umbră; politicienii fără scrupule fuseseră câștigați pentru o acțiune necugetată; iar generalul Dușan Simovici, personajul ocult în ultimul act al dramei, știuse prin teroare să dezlănțue o adevărată inebunire a spiritelor. Toate țările vecine Serbiei vedeau cu uimire și indignare cum Jugoslavia este aruncată în prăpastie de o clică de falși patrioți și de salariați ai unei puteri străine. Inevitabilul s'a întâmplat, și cuvintele Führerului au pecetluit, din primele ore ale acțiunii de război, realitatea. Proclamația adresată armatelor Reichului din spațiul sud-est european, spunea: «Provocările Belgradului nu pot fi tolerate de onoarea germană. Am împins răbdarea până la limitele ei, dar armate străine și dușmane nouă au intrat pe teritoriul Serbiei, cu intențiuni vădite». Iar mai departe: «Nu vom înceta lupta până ce ultimul soldat englez nu va fi alungat din spațiul balcanic». Puterea de șoc a trupelor germane era bine cunoscută lumii întregi, prin faimoasele campanii din Polonia și din Franța. Nimeni nu se mai îndoiă despre acest adevăr. Totuș Londra sconta, prin sacrificiul Jugoslaviei și al Greciei, o rezistență mai îndelungată, pe un nou front de luptă. Ceeace s'a petrecut în primele zile numai ale operațiilor de război, a întrecut și cele mai optimiste prevederi. Planul înaltului comandament militar german era să se rupă printr'o acțiune fulgerătoare, tinzând spre lacul Ohrida, legăturile dintre armata jugoslavă și cea eleno-britanică; iar concomitent, să se sfarme armata din Tracia și cea care rezista pe frontiera de est a Serbiei, cu centrul de acțiune la Niș. Atacul a fost nimicitor. În trei zile, trupele Marelui Reich, distruseseră armatele din sudul Serbiei, atinseseră orașele Niș, Skoplie și Monastir, iar, în nordul Greciei, siliseră la capitulare

Întreaga armată care făcea front dela Salonic spre est, până la granița Turciei. Au urmat apoi toate celelalte episoade de război, care au dus la ocuparea Belgradului, la declararea independenței Croaților, la intrarea trupelor maghiare în spațiul dintre Dunărea și Tisa, la înfrângerea armatei grecești și fuga rușinoasă a trupelor britanice. Întreg spațiul balcanic a fost pacificat, iar acțiunea îndrăznească a d-lui Churchill de a întârzâia celelalte evenimente războinice s'a arătat inutilă, deoarece, concomitent cu victoriile răsunătoare din Balcani, se înscrisau celelalte victorii din Africa de Nord.

Acolo, în 6 zile numai, trupele motorizate germano-italiene au străbătut 700 km. de deșert, reocupând vertiginos întreaga Cirenaică și toate orașele importante, Bengazzi, Bardia, Tobruk și Sollum. Înaintarea a continuat și pe solul egiptean, ținând spre Alexandria și Canalul de Suez.

* * *

Pe frontul diplomatic, Axa a înscris succese tot atât de evidente. Turcia a înțeles pericolul imens pe care i-l aduce vizita repetată a lordului A. Eden, ori a generalului Diehl, la Ankara. Franța a început să opună forța vie a flotei și armelor sale, intențiilor britanice de a o înfometă. Însfârșit vizita d-lui Matsuoka, ministrul de externe al Japoniei, la Berlin, Roma și Moscova, s'a soldat cu semnarea faimosului pact de neagresiune și neutralitate dintre Soviete și Japonia. Importanța acestui instrument de pace nu poate scăpa nimănui. Sovietele, care n'au aderat oficial la politica spațiilor vitale continentale, consfințite prin marea Axă, Berlin-Roma-Tokio, au complectat totuși frontul pacific, întregind și față de Reich și față de Japonia, vecinele sale dela Apus și Răsărit, firul unei bune și sănătoase înțelegeri.

În această perspectivă privind lucrurile, trebuie să recunoaștem că acțiunea d-lui Roosevelt de ajutorare a Angliei, are mai mult valoarea unei ideologii, decât a unei acțiuni practice. Prin eliberarea Mediteranei de controlul secular și nefondat britanic, Axa restabilește legăturile trainice dintre continentul european și cel african. Prin consolidarea păcii ruso-japoneze, spațiul asiatic se integrează acestui vast sistem de federalizare internațională cinstită.

Și atunci, într'un viitor foarte apropiat, bătrâna Europă va putea ridica mânușa aruncată de d. Roosevelt, care a amenințat cu înfometarea toate țările din estul Atlanticului, pentru a-i răspunde la fel, refuzând pe viitor orice produs american. Asia și Africa sunt îndestulătoare spre a procura alimente, metale, esențe prețioase, și orice ar fi necesar industriilor europene. Fermierii și plantatorii americani, sărăciți printr'o acțiune politică lipsită de orizont, n'au decât să-și arunce produsele în mare, după cum au mai făcut și în trecut. Europa nu mai are nevoie de ei, din toamna anului 1941.

I. FR. BOTEZ

CRONICA IUDAICĂ

ORIGINEA ȘI VECHIMEA JIDOVILOR LA IAȘI

Problema originii și vechimii jidovilor este de foarte multă vreme debătută și totuși pasiunea cu care este discutată face ca ea să rămână mereu una dintre cele mai dificile probleme. Întăiu, nu văd de ce se simt jigniți acești musafiri, cu pretenții de băstinași, că li se spune *jidovi* sau *jidani* — în loc de *evrei*, așa cum ar dori-o? Toate documentele care po-menesc de acești străini, pripășiți și oploșiți aici din mila Domnului și a în-găduințelor noastre nu le spun decât jidovi.

În „*Catastihul* lașilor din 1755” publicat de regretatul profesor Gh. Ghi-bănescu în Buletinul muzeului municipal *Ion Neculce*, din Iași, la 1921, găsim un întreg paragraf închinat „Jidovilor”.

La p. 11 (Extrasul din buletinul citat e publicat de Tip. „Lumina Mol-dovei”), paragraful I, glăsuește astfel :

Dacă este vre-o rubrică, care să intereseze viața lașilor, este aceasta, care ne spune de jidovii din Iași, de oarece dintre toate categoriile de lo-cuitori, jidovii sunt aceia care au sporit, a sporit, de au acaparat toată viața comercială a lașilor și a Moldovei în general. Prin o extensiune ușor de explicat, jidovimea din Galiția și Podolia a trecut hotarul cu știrea ori fără știrea celor în drept, și a roit în jos, că astăzi numărul lor a sporit înzecit, însutit și înmilit din ceeace a fost mai de mult.

Condica noastră, din totalul de 66 jidovi în Iași, ni-i arată organizați în bresle — breasla jidovească — numai 9 înși, restul este înșirat pe ulițe fără altă indicație fiscală.

„Iată lista lor : Șmil jidov zlător list gospod (cu carte domnească), trecut la breslași (Podul vechiu), Marcu jidov, Moisălu jidov peaveț, Boroh jidov, Iacov jidov (Bărboiul), Șmil jidov, Cerbul jidov sân Moscul, Isac ha-ham jidovesc, Alt haham jidovesc, Moisălu jidov, Beanș jidov, Iosip jidov, Marcu jidov, alt Marcu jidov, Leiba jidov, Mindil jidov, Soce jidov, Iosip sin Ilie jidov, Marcu jidov, Haim jidov, Iancul jidov, Iahnă jidov, Ilie jidov, Leiba

jidov, Cerbul jidov, (Hagioaia), Leiza haham jidovesc, Zăide jidov, Leiba jidov croitor, Iosip jidov ot Botoșani (Trepezaniosa), Reizea jidov, Naftule jidov, Moisa jidov, Avram jidov, Marcu sin Șmil jidov, Avram jidov, Novac jidov, Braina jidov, Lupul jidov, Leiba jidov, Cerbul jidov, în (alt) Cerbul sin Măneș jidov, Iacob zet (ginere) Litman jidov, Litman cel bătrân jidov, Solomon sin Boroh jidov, Cerbul brat (frate) Boroh jidov, Simon din Boroh jidov, Iancul jidov, Sandu barbat Goldii jidov, Ilie barbat Zoiții jidov, David jidov, Rafta jidov, Leiba jidov, Avram sin Șmil jidov, Ursul jidov, Leiba sîn Moisa jidov, Șmil sîn Iacob jidov, (Rusasca), Moisa jidov, (Broșteni), Cerbul jidov ot Roman, David jidov Hotincean, Mindila jidov, David jidov zlator, Iosip jidov ot Botoșani (Ulița mare).

„Jidovii căpătase hrisov pentru organizarea hahambașiei și a școlii lor evreești încă din 1666, supt Iliș Alexandru Vodă. Deși am avut în mână originalul acestui important ispisoc domnesc, el stă și azi încuiat în lada de fier a d-lui Albert Daniel din Iași. El vorbește lămurit de începuturile elementului evreesc din capitala Moldovei și arată pe larg privilegiile ce dă națiunii jidovești organizând pe *hahambașa*. Nu începuse moda nemțască a onomasticii jidovești cu *Berg* și *Gold*, etc., ci era moda rusască de a porecli pe jidovi cu *sin* (fiul) după numele tatei.

„Pe toți cei 66 jidovi îi găsim concentrați pe cele 2 ulițe comerciale ale Iașilor: ulița Rusască (23) și ulița Hagioaiei (28), adică 15, ceea ce reprezintă 77⁰/₀; *nici pomeneală deci de târgul Cucului, ca centru al vieții comerciale evreești, căci în regiunea aceasta abia se găseau așezați cu casele 9 jidovi* [sublinierea este a noastră. G. M. D.]; iar pe Ulița mare erau stăpâni de case 5 evrei, din care 3 de curând veniți din Roman, Botoșani și Hotin. Este probabil însă că elementul evreesc își avea așezări pe colina dealului ce se pogoară spre podul de piatră de pe Căcaina, cum cetim în actele *Școalei jidovești* din târgul Cucului, și pe care le publicăm jos la rubrica documentelor, așa cum ni le-a comunicat d-l librar Șaraga din Iași.

„Elementul jidovesc prezintă un interes specific Moldovei, căci el va fi acela care va contribui în mare măsură la colonizarea târgușoarelor din Moldova, îndată ce proprietarii moșilor vor căpăta hrisoave domnești spre a deschide târguri pentru sporirea alțișverșurilor moșilor”.

Constatarea aceasta a lui Gh. Ghibănescu ne-a impresionat și pe noi în chip deosebit, mai ales că îndelunga ședere prin Basarabia și Moldova ne-a făcut să cunoaștem îndeaproape multe din fețele ce prezintă această problemă.

Lista de jidovi, pe care am reprodus-o mai sus, ne va îngădui să zăbovim o clipă asupra unor cazuri mai caracteristice. Așa, de exemplu, am aflat pe un oarecare „Șmil jidov zlator list gospod”, adică e vorba de un jidov giuvaergiu care și-a cumpărat hrisovul dela Domnitorul țării (poate că dela Iliș Vodă) așa cum se cumpără o bucată de atlas. Fără de voe, fantazia încearcă să contureze acel târg dintre Domnitor și jidov, folosind scenele din recentul film „evreul Sūs”.

Și, totuși, acest jidov a fost oarecum cinstit în transacția făcută, căci el nu și-a cumpărat decât un drept de ședere, de negoț și poate de a avea proprietăți imobile, pe când alții își cumpără și câte un nume românesc.

În aceeași listă găsim o serie de nume cu totul românești, ceea ce înseamnă că jidovii și-au lepădat părul de lup pentru a îmbrăca blana meilor, având consimțământul tacit și greu cântărit în galbeni al autorităților de atunci, care se dovedeau veroase chiar până la Domnitor. Găsim astfel pe: *Cerbul* jidov sîn *Moscul*, *Cerbul* jidov (Hagioaia), *Novac* jidov, *Lupul* jidov, *Cerbul* jidov, *Cerbul* brat (frate), *Ursul* jidov, David jidov *Hotician*, etc., etc. Chiar aici se pot vedea unele lucruri. Unii mai păstrează acea particulă care arată origina, pe când ceilalți o leapădă. Dar tot în această listă găsim și pe un „Ilie bărbat Zoiții, jidov”. Cum de a putut acea femeie cu sânge creștinesc să accepte, fie și din motive de ordin pecuniar, apropierea și conviețuirea cu un jidov? De altfel, se pare că jidovul a făcut această afacere tot cu gândul la vreun „gheșeft”, căci catastihul îl înregistrează ca soț al unei românce și nu ca fiu al unui izraelit. În felul acesta își creea o situație privilegiată. Pentru acelaș motiv, și unele jidauce începuseră să se căsătorească, fie și de formă, prin Moldova și Basarabia, cu simpli țărani. Ziarele au înregistrat astfel de căsătorii, însoțindu-le și de cuvenitele comentarii așa că noi nu mai insistăm. Putem spune însă de pe acum că legăturile dintre jidovi și românce își aveau rostul lor.

Am căutat să aflăm care era situația comerțului nostru acum 150 de ani și mai bine, pentru a vedea dacă nu suntem înclinați spre o legitimă exagerare, când este vorba de a scăpa odată pentru totdeauna de acești musafiri nepoștiți.

Și de data aceasta am aflat prețioase informații în manuscrisul „Catastihul Vămilei Moldovei la 1765” publicat de către Gh. Ghibănescu în Revista „Ion Neculce”, nr. 2. În § 9, care ne prezintă pe „Negustorii și naționalitatea lor în 1765”, aflăm că, în timp de 5 jum. luni, au trecut prin vama Movilăului *trei* negustori Ruși; *cinci* Lipoveni, *șapte* Armeni, *patru* Unguri, *zece* din *Lehia*, *patrusprezece* Sirbi, *douăzeci* și *unul* de *Greci* și *cincizeci* și *doi* de *Turci*, ceea ce reprezintă un total de circa una sută douăzeci de negustori de toate neamurile. Iar în acelaș perioadă de timp, au trecut peste *una sută* de negustori jidovi, tinzând astfel la egalarea numărului celorlalți negustori de alte neamuri.

În ce privește *negustorii români*, același Catastih înregistrează un număr de *cinci zeci și nouă*, fapt care ne arată că, în regiunea aceasta, Românii practicau comerțul pe o scară destul de întinsă. Se pare însă că perseverența diabolică și spiritul inventiv iudaic au reușit să distrugă acest înfloritor negoț românesc.

În lista celor peste o sută de jidovi negustori, întâlnim denumiri ca: „Maria evreica”, sau „Iosip frate Zoiței”, de unde putem deduce că jidaucele începuseră și ele să împrumute nume românești. Un alt jidov își zice „A-

vraam a Sprincenatei". Alături de cunoscuții „Ursul, Cerbul și Lupul“, mai apar alte două nume: „Croitorul“ și „Haimanaua din Hotin“, care ne arată și ocupațiile pe care le aveau paraziții stabiliți în cetatea de scaun.

Și, fiindcă am trecut în domeniul ocupațiilor jidovimii de pe atunci, e bine să se știe că ei aveau o deosebită predilecție pentru negustoria cu *horilcă* sau *holercă*, adică vânzarea rachiului utilizat de mai multe popoare, (rus. *gorealcă*, ceh *goralka*, *horalca*, pol. *horyka* dela paleaslovul *goreati*, ‘a arde’, de unde și numele de *vinars* ce-l dau Țărdenii rachiului).

Rachiul îl aduceau de peste graniță, în special prin punctul vamal al Movilăului, care, fiind cel mai sus pe linia Nistrului, se afla în directă atingere cu Lehia. Făcând socoteala de numărul călătorilor trecuți cu marfă prin punctul Movilăului și cele două vaduri dependente de el, [1. *Vadul Iarovei*, azi în dreptul târgușorului Iaroga, și 2. *Vadul Cremenciucului* în dreptul târgului Mihailovca], Gh. Ghibănescu observă că, în timp de cinci luni și jumătate, el se ridică la 294 inși, din care Ruși 3, sau 1,20%, Unguri 4, sau 1,40%, Lipoveni 5, sau 1.80%, Armeni 7 sau 2,60%, din Lehia 10, sau 3,40%, Sârbi 14, sau 4,80%, Greci 21, sau 6.140%, Turci 52, sau 17,60%, Români 59, sau 20% iar Evrei 119 sau 40%.

Așadar, numărul Jidanilor era exact de două ori mai mare ca acela al Românilor numai căt, în vreme ce Românii erau negustori cari se întorceau la ei acasă cu tot felul de mărfuri, ceilalți, lipitorile, veneau de aiurea să se așeze în satele noastre ca să le otrăvească cu *horilcă*.

Catastihul este tot atât de elocvent și în ce privește alte mărturii. El arată că cele mai bune taxe erau scoase tot din tariful vamal aplicat *horilcei*, aducând cele mai mari venituri vistieriei statului. Aflăm că în aceleași cinci luni și jumătate s’au încasat 1221 groși¹⁾ și 26 aspri²⁾.

Știind că 5 *vedre de horilcă* erau impuse la o taxă de un *gros*, cu cei 1221 groși și 26 aspri au fost taxate 6106 *vedre horilcă*, căci așa spunea tariful „pentru 10 măsuri se va percepe un gros“, ori *măsura* era *oca*.

Deosebit de edificatoare este următoarea comparație. În vreme ce Jidanii fac negoț cu *horilcă* și foarte rar cu *pâne* sau *sare* adunată de prin satele moldovenești pentru a o duce în Lehia, Turcii vând care de unt sau de stofe și de atlasuri la Bender, Ismail, Rusciuc sau Akerman. Alții, mai săraci, vând oloi, tabac sau blăni. — Unii Lehi cumpără cai — etc. etc. Marii negustori de *horilcă* sunt deci numai Jidanii și câteodată... Ungurii. Numai pe aceștia îi găsim menționați ca importatori de coafe cu *horilcă* din mari vase cu rachi. Iar evreul „Ilieș“ din Fălciu este însemnat ca aducând 3 (trei) cazane, destinate a face rachi. În schimb, Românii cumpără și vând tot felul de mărfuri, începând dela pânza de în leșească și sfârșind cu aceeaș blestemată *horilcă*, pe care au învățat s’o negustorească dela acei care-i vor alunga din meseria negustoriei.

1) *Grosul* era o monedă polonă, care valora un leu vechiu.

2) *Aspru* monedă divizionară. Un *gros* avea 120 *aspri*, nume grecesc, *ἀσπρὸν* ‘alb’; *asprul* era în valoare de un ban.

Era îngădultă negustoria cu horilcă și femeilor. Dar cu ea nu se ocupa Româncele. Ele stăteau pe lângă casă și-și vedeau de grijile cele multe și apăsătoare ale gospodăriei. Însemnările lunare ale catastilului din 1765 ne vorbesc de o *Matrina Ivanovna, lipovancă*, ce mergea la Bender cu „puțină pânză și o bucată de cit”; de o „Heinia ovreică” care are o *măsură* de horilcă, și chiar de o „Maria, fata Hahamului” care aduce horilcă, fără a se mai preciza cantitatea cu care vine. Numele celei din urmă apare de vreo câteva ori ceea ce ne face să credem că fata hahamului făcea naveta între două regiuni, folosind calitatea ei oarecum oficială. O altă jidancă trecută la răboji este „Femela lui Ușer, evreu, horilcă, jumătate”.

Ne pare însă cu totul suspect că aceste femei sunt în stare să facă drumuri repetate și lungi, numai pentru o jumătate de cofă sau de măsură de horilcă. Avem impresia că atunci vămuitul era o operație lucrabilă fiind supusă aceluiași ispite de totdeauna. Poate că de aceea cantitățile de rachiu devin ridicole, atunci când sunt prezentate la vamă de către frumoase fiice de hahami, sau când hotarul vămii, devenit asemenea Styxului, poate fi trecut cu câteva bănuțe de aur, căci este o enigmă, de ce un oarecare „maior din Movilău” nu plătește nicio taxă vamală pentru cele 33 de vedre de horilcă introduse în țară.

Aducem aceste câteva date cu credința de a fi reactualizat unele fapte care erau sau uitate, sau poate puțin cunoscute. Am fi putut arăta cum se formează numele de familie jidovești în Moldova, la epoca arătată, comparându-le cu cele din Basarabia și apoi pe toate acestea cu cele de acum, căci astfel am fi putut scoate unele mărturii cu privire la locul de origine al lor. Așa de exemplu, prin Chișinău era frecvent numele jidovesc de familie Bendeveski, Jan Akermanski, după cum la noi în Moldova întâlnim adesea pe al de „Hotinceanu”. Expunerea noastră amenința însă să devie prea întinsă și să atace prea multe aspecte ale problemei.

Deocamdată, folosind prețioasele mărturii ale lui Gh. Ghibănescu, reținem observațiile făcute, încheind cu următoarea constatare. Dintre străinii care au locuit cu Românii sau care au venit să facă negoț în țările noastre, singuri Jidovii și Ungurii s’au ocupat de negustoria rachiuului, otrăvind pe Românii dela țară, înșelându-i și luându-le paralele.

Constatarea aceasta să o reținem și să ne fie de învățătură.

GEORGE-MIHAIL DRAGOȘ

ÎNSEMNĂRI

ZECE MAI 1941

Natura a fost vitregă în acest an cu marea noastră prăznuire națională. Nouri grei și reci, de toamnă, împresurau uniforme de paradă, furând cătărărilor lustruite strălucirea razelor de soare. Pe alocurea, burnița cernută ca prin sătă, așternea băltoace de glod sub pașii cadențelor de fanfară. Totuș nu a fost o paradă *plouată*. Dimpotrivă.

Dacă asemenea manifestații au la baza lor năzuințele naționale, desigur că cea de acum a avut toată plinătatea înțelesului ei. Deși desfășurată între o amintire tragică și între perspectivele de viitor, sumbre ca și pâclele naturii, serbarea lui zece mai a fost și de astă dată un izvor fecund și reconfortant.

În cadrul festivității, tânărul nostru Suveran a fost ridicat la cea mai înaltă treaptă a comandamentelor militare. Regele pășește de azi înainte pe urmele marilor tradiții voievodale care vor ca Domnul să încingă sabia apărării și biruințelor în clipele de restriște ale neamului. Înaintarea sa a fost o simbolizare care nu a scăpat nimănui.

Plin de sens a fost și cuvântul sublocotenentului care, în numele celei mai recente promoții de ofițeri, a vibrat ca o spadă către munte și șes, către fruntariile răsluite și amenințate, jurându-le jertfa viteazului sânge al tinerețului.

Peste aceste două solemnități, — una de împlinire iar alta de începuturi ostășești, — a răsunat, crucificat, glasul Conducătorului—General Ion Antonescu :

«Dela sfânta Unire, acesta e cel dintâi 10 mai de umilire, de jertfă și de durere... Să nu desnădăjduim, Români !...

Zece mai 1941 înseamnă o răbojire dureroasă. Dar totodată și o reîncetare a nădejdelor spulberate.

Peste nenorocirile de tot felul și peste văduvirea granițelor, un rege tânăr își ridică schiptrul biruințelor viitoare, comandanți tineri purced la front ca să moară, precum au jurat...

Nu ! Nu desnădăjduim ! Ci credem că acest zece mai al doliului național va fi și ultimul ! După cum negura toamnei a răătăcit o clipă în faptul primăverii.

G. A. C.

COMEMORAREA LUI NICOLAE IORGA

Luna Mai a fost luna prăznuirilor pioase.

După comemorarea lui Octavian Goga cu ocazia celor trei ani dela moarte, oficialitatea și lumea culturală românească a adus omagiul lor marelui Nicolae Iorga, la împlinirea a șase luni dela dispariția sa năprasnică.

Joi 15 mai, Academia Română s'a reunit în ședință solemnă consacrată celei mai reprezentative figuri a României contemporane și celui mai ilustru al ei colaborator. Cu acest prilej, Regele Mihai a pășit pentru prima oară sub cupola gândirii românești, prezidând această comemorare.

La Iași, Duminică 18 mai crt., din inițiativa Universității moldovene, s'a oficiat la Sfânta Mitropolie un parastas pentru ilustrul dispărut sub înalta oblăduire a I. P. S. S. Mitropolit Irineu și cu participarea masivă a lumii școalelor de toate gradele. D-l A. C. Cuza a înțales să asiste dimpreună cu prietenii săi la solemnitate. S'a onorat astfel nu numai latura spiritualității geniale a defunctului ci și activitatea sa de odinioară pe terenul luptei naționale.

Căci Nicolae Iorga a fost nu numai un desăvârșit cărturar ci și un fierbinte animator al masselor populare. Cuvântul său avea sonorități întinse de profet. Caracterizările sale erau atotcuprinzătoare iar sentimentul său vibra cu aripe largi desfășurate prin nemărginirea fantaziei. Ea, câteodată, l-a făcut să uite punctul de plecare, transformându-l în fiul rătăcitor al propriei sale credințe. Niciodată însă nu l-a putut face să părăsească cerul eternului românesc.

De aceea, mai ales în aceste momente când avem atâta nevoie să facem cunoscute lumii drepturile noastre istorice, imprescriptibile,—pierderea lui Nicolae Iorga depășește cu mult sfera tragediilor intime, atingând limanul catastrofelor naționale.

După prăbușirea lui sub trăsnetul furtunii ce a băntuit neamul, Românismul a trebuit ca, odată cu revenirea liniștei și siguranței interne, să porceadă în pelerinaj cucernic către memoria aceluia ce i-a fost izvor de înțelepciune și hotar de conștiință. Opinia publică s'a supus astfel frazei lui profetice citată de profesorul N. Bănescu, la începutul cuvântării omagiale dela Academie :

«Sunt oameni la mormântul cărora nu poți vorbi decât de viață, de viața întrupată odată în ei, care n'a zburat dela dâșii decât în clipa din urmă, aruncând înapoi trupul zdrobit al învinsului, și care, pecetluind cu firea, cu numele lui, va merge și deacolo înainte ani și zeci de ani încă, stăpânind mințile, încălzind inimile, îndemnând și poruncind».

Trupul zdrobit al învinsului de o clipă rodește astăzi nemurirea gândului de sub glia caldă a patriei. Ea chiamă miresmele de tămâie și rugile altarelor naționale. Este o *veșnică pomenire* care începe de aci înainte pentru a se permanentiza în amintirea populară.

Reabilitarea memoriei lui Nicolae Iorga înseamnă însăși reabilitarea

colectivității românești. Pentru că neamul care nu știe să-și venerateze pe cei mai buni fii ai săi nu are dreptul la năzuința înaltă de a păși în rândul celorlalte popoare civilizate.

Nicolae Iorga rămâne printre noi, în fruntea noastră, un mai departe îndrumător.

Moartea lui tragică să ne dea cel puțin remușcarea și scrutarea conștiințelor pentru a pregăti înfrățirea atâta de necesară astăzi, când amenințările abătute peste capul nostru nu s'au risipit încă.

G. A. C.

MITROPOLITUL NICOLAE BALAN ȘI FRANCMASONERIA

Din nefericire, prea puține sunt studiile documentate care să se ocupe de grava problemă a masoneriei din România. În timp ce aiurea, în Germania, în Anglia și mai ales în Franța, s'au scris zeci de mii de volume pentru sau împotriva sectei, la noi problema a fost trecută sub tăcere, fie din indiferență, fie din nepricepere.

De aceea încercăm o reală bucurie când ni se trimit rarile cercețări serioase în materie. Fără îndoială că printre aceste una din cele mai bune din ultimii ani este cea datorită I. P. S. Sale Nicolae, Mitropolitul Ardealului.

Într-una din sesiunile anului 1934, Sf. Sinod, luând în discuție amenințătoarea problemă a francmasoneriei, a însărcinat pe Mitropolitul Balan să refereze asupra sectei și să-i aducă sugestiile, în vederea măsurilor pe care înaltul for bisericesc intenționa să le ia împotriva fraților întunericului.

Ca răspuns la această invitație, Mitropolitul Balan a redactat un interesant raport asupra lojelor din România. Nu se știe nici până acum de ce el nu a fost luat atunci chiar în discuția Sinodului. După nenumărate demersuri ale autorului, memoriul a ajuns să se reactualizeze deabia în 1938, adică în preziua desființării tuturor riturilor masonice dela noi. Pe temeiurile lui, I. P. S. Nicodem, noul Patriarh al României a obținut desființarea organizației conspirative care totuș mai dăinuia, deși statul se pretindea regenerat pe căile naționalismului.

În «Biblioteca Institutului Biblic», din București, I. P. S. Balan a publicat raportul său într-o broșură de 24 pagini care poartă nr. 22 al Bibliotecii și e intitulat *Studiu asupra Francmasoneriei*. Primind recent publicația, am recitit cu deosebit interes argumentele cuprinse în titluri dela sine grăitoare ca *Francmasoneria și evreii*, *Francmasoneria și creștinismul*, *Scopul Francmasoneriei*, etc. M'am oprit îndeosebi asupra *concluziilor* unde sunt precizate motivele care îndrituiesc biserica noastră de a desființa secta cât și mijloacele pe care autorul le socotea eficace.

Motivele invocate sunt: Francmasoneria este dușmana oricărei credințe sau adevăr revelat de Dumnezeu. Ea propagă o concepție despre lume panteist-naturalistă, deducând o morală pur laică. În loje se adună laolaltă jidanii și creștinii. Francmasoneria practică un cult asemănător celui al

misterelor pre-creștine. Ea este un ferment de continuă și subversivă subminare a ordinii sociale prin aceea că face din funcționarii statului, din ofițeri, unelte subordonate altei autorități pământești. Însfârșit, francmasoneria luptă împotriva legii naturale voită de Dumnezeu, conform căreia omenirea e compusă din națiuni.

În ceea ce privesc măsurile, Mitropolitul Balan crede eficace o acțiune persistentă de demascare orală și publicistică, îndemnarea intelectualilor de a părăsi lojele, refuzul Bisericii de a asista la îngropăciunea fraților, excluderea lor din corporațiile bisericești și, mai ales, intervenția Sfântului Sinod care să aducă o lege de desființare a organizațiilor oculte.

Deși înfățișată mai ales în latura ei religioasă, problema este totuși tratată în tot ansamblul ei, politic și social, aducând prețioase sugestii la rezolvarea ei.

Ținându-se seama și de înalta autoritate a autorului, studiul Mitropolitului Balan este totodată un îndreptar pentru viața noastră publică și pentru morala ei grav zdruncinată.

Am socotit de datoria noastră să o reamintim, recomandând-o călduros intelectualității moldovenești.

G. A. C.

BERLINER BÖRSENZEITUNG ȘI IAȘUL

În cursul lunii Aprilie, oficiosul german *Börsenzeitung* din Berlin a dat la iveală un număr special intitulat *România nouă*, consacrat exclusiv nouînființatului stat român și raporturilor sale cu Germania.

Numărul festiv, cuprinzând 60 de pagini de text sub o copertă bogată, a fost întocmit din inițiativa și îngrijirea d-lui Georg Streiter, distinsul și inimosul reprezentant din București al marelui cotidian german. La alcătuirea lui au colaborat cei mai tipici reprezentanți ai oficialității românești și germane din România. Alături de domnul general Ion Antonescu, conducătorul statului, de domnii miniștri Mișu Antonescu și Nichifor Crainic, semnează articole variate nenumărate personalități din lumea economiei, finanțelor, literelor și științei autohtone iar din partea Germaniei, conducători și tehnicieni din toate domeniile care se devotează redresării vieții noastre naționale. Printre aceștia, remarcăm în primul rând pe Ex. Sa d-l Manfred von Killinger, ministrul Germaniei la București și d-l Hermann Neubacher, trimis extraordinar pentru problemele economice.

Mărturisim că bucuria dăruită de apariția acestui exemplar, care ne face cunoscuți în străinătate și e menit să strângă raporturile dintre noi și Germania, ne-a fost întunecată de faptul că în cele șaiszeci de pagini ale sale nu se ocupă mai de loc de viața provinciilor și în special uită complet Moldova. N'am găsit nici un rând semnat de vreun reprezentant al spiritualității moldovenești, atâta de fecundă în toate domeniile de activitate. Și, totuși, Moldova a stat în fruntea tuturor celorlalte regiuni ale țării, ca îndrumătoare a vieții publice și creatoare a curentelor epocale ale culturii ei.

De lacună și-a dat seama și d-l Georg Streiter. În vizita recentă cu care ne-a onorat la Iași, i-am amintit rolul covârșitor jucat de Moldova în România modernă, din veacul trecut și până în actualitate.

Vorba noastră nu a rămas fără ecou. Dintr'un spirit de înaltă dreptate și din dorința de a da un tablou cât mai fidel și complet asupra vieții românești, d-l Streiter a publicat nu de mult în gazeta d-sale un interesant și documentat articol privind Moldova și Iașul, intitulându-l *Inima Românismlui*. Autorul a putut constata cu ocazia vizitei sale că «provincia de răsărit a României și în special capitala ei au fost întotdeauna în istoria noastră centre de regenerare națională, de creație culturală și de inițiative politice».

Regretăm că articolul atâta de interesant al d-lui Georg Streiter nu a parvenit până la noi, pentru a-l reproduce în întregime. Ne vedem deci nevoiți de a-l reda în rezumat, după o corespondență din Berlin publicată în oficiosul din București, *Unirea*, cu data de 16 Mai crt.:

Pătrunzând în vechea Moldovă, scrie autorul, intri aici, în regiunea de Răsărit a Carpaților în însuși miezul românismului, de unde a pornit la mijlocul veacului trecut ideea unirii politice și s'au afirmat forțele creatoare ale României unificate în forma lor națională cea mai pură.

În continuare, autorul descrie «peisajul dintre Carpați și Prut, noua graniță» în mijlocul căruia domină Iașii, Capitala Moldovei, din momentul în care Voevozii români au fixat aici pentru prima dată postul lor cel mai înaintat față de stepă. De când Ștefan cel Mare a străbătut pentru prima dată, în luptele sale dela 1500, Iașul, orașul acesta a devenit simbolul destinului românesc, rezistând victorios numeroaselor atacuri ce se îndreptau asupra țării din Nord-Est și Sud-Vest.

Odată cu respingerea atacului lui Petru cel Mare la 1711, a început aici rezistența, care a durat cu succes un secol și jumătate, împotriva încercării de a face Principatele Române teren de luptă în războaiele dintre Ruși și Turci pentru coasta de apus a Mării Negre și tot de aci a pornit voința de autoafirmare a Principatelor.

În anul 1792 s'a încheiat la Iași pacea care a fixat Nistrul ca graniță românească înspre Rusia, după ce 18 ani înainte Austria preluase stăpânirea în regiunea de Nord-Vest a Moldovei, Bucovina. În timpul stăpânirii turcești, întreruptă uneori de ocupații rusești, a încolțit în cele mai înalte spirite ale acestui oraș pentru întâia dată ideea unei renașteri românești care și-a avut aici permanent centrul ei de viață, în timp ce luptele dintre marile puteri se desfășurau la Răsăritul și Sudul Carpaților și în timp ce Moldova de Răsărit, Moldova de dincolo de Prut, cădea împreună cu Basarabia în mâinile Rușilor, până când războiul Crimeei a adus atât restului Moldovei cât și Munteniei protecția Europei. În Iași a răsărit noua unitate spirituală a românismului, împreună cu cea politică.

În continuare, autorul face un scurt istoric al evenimentelor politice dela jumătatea secolului al XIX-lea încoace, datorită cărora s'a ajuns la unirea

Principatelor sub Prințul moldovan Cuza-Vodă și relevă faptul că Iașii au rămas mai departe centrul cultural de frunte al României, acolo luând naștere societatea Junimea, acolo desfășurându-se activitatea științifică și lupta naționalistă a Profesorului Cuza.

Articolul se încheie cu observația că «vechiul sâmbure al românismului constituie și astăzi izvorul celui mai veritabil spirit național și că în el există alte forțe care așteaptă să fie întrebuințate în opera de refacere a Țării».

Făcând o restituire in integrum pentru drepturile nesocotite ale Moldovei, articolul ne dă nădejdea că timpurile se vor schimba poate și că provincia de dincoace de Milcov își va redobândi importanța pe care o merită și la care are dreptul în numele contribuțiilor masive și variate pe care le-a adus patriei.

Personal, ca moldoveni și devotați admiratori ai spiritului german, aducem pe această cale cele mai vii mulțumiri domnului Georg Streiter. D-sa a câștigat în inima noastră un loc de caldă și recunoscătoare afecțiune. Vrem să știe că, în acest colț de lume românească, brațele au stat întotdeauna întinse către toți reprezentanții culturii germane, chiar atunci când ei nu au avut accente atâtea de generoase pentru platurile noastre.

Mai veniți, domnule Streiter! Porțile Moldovei vă stau larg deschise! Iar noi, vă așteptăm cu aceeași frățească prietenie ca și ieri.

G. A. C.

„OMUL CAVERNELOR A BIRUIT”

Sub acest titlu sugestiv, d-l A. Gregorian, directorul ziarului bucu-reștean *Sfarmă Piatră*, publică în numărul din 18 Mai curent un inimos articol despre biruința spirituală a lui A. C. Cuza, pe care îl reproducem în întregime:

A. C. Cuza rămâne pentru naționalismul românesc un precursor complet, un constructor cu viziuni ample în opera de mântuire națională și, deopotrivă, un mare gânditor politic al timpului european.

De pe poziția lui singulară, acest Nestor al generațiilor noastre vămuite de atâtea dezastre, a predicat neobosit o jumătate de veac catehismul unei înalte pedagogii naționale, și chemările lui desperate la marea cruciadă antisemită, la desrobirea rasei de sub tirania iudaică, sunt de o rară valoare istorică și reprezintă mai ales în epoca aceasta de cristalizare a unei noi ordine continentale, justificarea și legitimarea prezenței noastre plene în ea.

Noi suntem într'adevăr, prin gândirea și prin acțiunea politică a lui A. C. Cuza care este dintre prefiguratorii noului peisagiu continental, suntem de peste cincizeci de ani în cadența anticipată a timpului de azi. Cu primul articol al lui despre invazia semită și cu cea dintâi afirmare a soluției care preconiza eliminarea barbarilor moderni din spațiul românesc, România și-a fixat definitiv termenii ecuației sale existențiale. Astăzi ecuația cuzistă a României are o vastă circulație europeană și soluția eliminării jidanilor din ciclul culturii și al civilizației ariene

pe care A. C. Cuza a repetat-o de mii de ori în răsul savant al democrației parlamentare, e o puternică realitate continentală ce domină viața tuturor popoarelor: Adevărul «omului din caverne» a biruit.

Cu o logică imperturbabilă și cu o dialectică de fier, profesorul A. C. Cuza a urmărit fenomenul iudaic nu numai în cadrul național românesc, ci în întreg procesul epocii, în ideile și în structura politică a timpului.

Să ne amintim numai de amplele sale rechizitorii împotriva Ligii Națiunilor într-o lume sedusă de ficțiunile geneviste și să ne întoarcem puțin în climatul acela al euforiilor pacifiste, al mitului democrat, al neînduratei teroare liberale, ca să măsurăm îndrăzneala și clarviziunea, stilul eroic al unui om care se rupea din confortul mentalității contemporane ca să-și dea voluntar un destin teribil de Sisif.

A. C. Cuza svârlea fulgerele ironiei și ale disprețului său împotriva solemnei mistificări dela Geneva când prestigiul Societății Națiunilor era încă intact, când vocea de violoncel a lui Aristide Briand fascina globul și când regele peste naivitățile noastre valahe de aici era Nicolae Titulescu.

Cine, afară de A. C. Cuza, a prevăzut criza și dezastruoasa prăbușire a castelului de carton de pe malul lacului Leman? Cine, înaintea lui, a definit sensul luciferic al doctrinei wilsoniene și cine ne-a arătat mai realist ca el dezastrul care avea să ne lovească atât de crud prin năruirea păcii false dela Versailles?

Articolele din «Apărarea Națională» și discursurile parlamentare ale lui A. C. Cuza din ultimii douăzeci de ani ai agoniei europene constituie cea mai gravă acuzație împotriva miopiei și a trădării demo-liberalismului de ieri, dar ele sunt totodată actul nostru de orgolioasă prezență în profețiile timpului nou care năvălește acum răscolitor din conștiința descătușată a lumii ariene.

Aceste articole și aceste discursuri de gândire densă și de meditație adâncă și lucidă, au fost strânse și publicate recent într'un volum de unul din elevii anonimi al profesorului Cuza.

Este poate cel mai frumos omagiu pe care îl primește o viață de luptător în violentă polemică cu mentalitatea, cu superstițiile și cu idealurile epocii lui.

Din ea, din fiecare pagină, din fiecare rând, din fiecare accent, adevărul istoric se răzbună scandând: omul cavarner a biruit! Omul unei singure idei a biruit!

Doamne, cum se schimbă timpurile! În cei 50 de ani de apostolat, A. C. Cuza nu a cunoscut decât ura, insultătoare și calomnioasă. Din omul cavelnelor al democrației lui C. C. Arion, s'a văzut transformat de înșși copiii lui naționaliști, în omul învechit în rele. A trebuit să se înscăuneze regimul dreptății Generalului pentru ca adevărul să poată înfățișat răzbate la suprafață. Azi ca și ieri, ca întotdeauna, A. C. Cuza nu cere nimic dela nimeni. Dar astăzi are cel puțin satisfacția că i se recunoaște de către obștea românească binele fundat al adevărurilor sale.

Noi personal suntem fericiți că recent apărutele «Îndrumări de politică externă», au prilejuit domnului Gregorian o recunoaștere care îl onorează cu atât mai mult cu cât d-sa până mai ieri rătăcea pe drumul iconoclaștilor.

Peste vicisitudinile trecutului și zvârlind uitării tot ceea ce ne-ar mai putea despărți, întindem camaradului Gregorian o mână mulțumitoare și frățească,

G. A. C.

„EUROPA NOUĂ” DIN BERLIN

Fostul *Buletin de Informații German* a părăsit de curând numele său pentru a-l lua pe acel de *Europa nouă*. De fapt, titulatura este mai adecvată, căci Buletinul nu ne aducea numai informații. În el găseam un material bogat și variat, referitor la toate problemele actualității. Astfel, ultimele două numere recent apărute (nr. 84 și 85, an. III, 29, 4 și 6. 5. 1941), cuprind, cel dintâi, o foarte interesantă biografie a Führerului Adolf Hitler iar al doilea, date prețioase cu privire la organizarea școalei germane.

Noul titlu al revistei ne mai sugerează și intenția marelui Reich de a clădi o altă Europă, având la bază dreptatea popoarelor și o înfrățire reală, spre marele bine al dezvoltării lor viitoare. Această intenție o găsim precis formulată la *Poșta redacției* a nr. 85, unde se spune:

Scrisorile de mulțumire pe care le primim din ce în ce mai numeroase ne confirmă că ne aflăm pe drum bun. Convinși că a merge mai departe înseamnă a colabora cât mai strâns cu cititorii, ne exprimăm dorința de a cunoaște cât mai complect punctul lor de vedere.

Publicația are o corespondență specială pentru *Cetatea Moldovei*, cu care se află mai de mult în legătură.

Anunțăm confratele berlinezi pe această cale că îi vom îndeplini dorințele, felicitând totodată călduros conducătorii lui pentru munca stăruitoare ce o depun la realizarea operei de apropiere și de mai bună cunoaștere germano-română la care noi lucrăm în România cu tot entuziasmul și convingerea.

G. A. C.

CUVINTE DE DINCOLO DE VIAȚĂ

Octavian Goga, unicul profet al literaturii noastre care-a avut bucuria și durerea să-și vadă împlinită profeția, el care în bătaioasele sale pagini gazetărești prevăzuse cum dezorganizarea și lipsa idealului național ne va duce spre dezagregarea morală, a ținut să ne trimită și de dincolo de mormânt veșnicia îngrijorărilor sale. Acesta e — credem noi — sensul dureroaselor poeme postume *Din larg*.

Ceea ce vom desprinde din ele, cu ocazia reactualizării poetului, este linia sufletească ce ne relevă cruditatea destinului său. Acesta nu i-a surăș decât de câteva ori în viață. Ultima dată, numai pentru a-l prăbuși. De aceea ne apar atât de pline de înțeles următoarele versuri:

În noaptea mea înviforată,
Drumeț îndrăgostit de soare,
Am fost o harfă spânzurată
De-o streășină de închisoare.

Goga și-a trăi calvarul din plin. Pentru adâncă-i sensibilitate această intensă trăire i-a smuls accentele care l-au trecut în veșnicie. De acolo ne-a trimis ultimul cristal sufleteș, plâsmuit în cântecul morții și care sintetic se reduce la următoarele două strofe :

Cărbunii când ți-or arde'n vatră
In seri de ani târzii și goi,
Tu stând la lespede de piatră
Să te gândești c'am ars și noi...
Iar când din ochii de jărat
Vor tresări scânteii-scânteii,
Să știi că visul meu sălbatic
S'a mai aprins odată'n ei.

O dureroasă serenadă ne vine de dincolo, ochii poetului ne privesc muștrător, iar destinul a voit ca și laturea istorică a operei sale poetice să se reactualizeze dureros de crud. De aceea comemorarea sa capătă o deosebită semnificație. De aceea cuvintele ce ni le-a trimis după moarte le simțim atât de adânc.

Depunem pe mormântu-i proaspăt florile sufletești ale idealului pentru care a luptat și a murit.

Constantin Vârtej

RECITIND PE GOGA

„Generația dinainte a dat atât cât a putut da, mai mult nu poate. Sunt inadaptabili care nu se vor putea acomoda noilor împrejurări și care sunt meniți să dispară, ca Zimbrul Moldovei.

Și dacă e vorba de o lozincă, de un cuvânt magic cu care tinereța să strângă într'o tabără toată simțirea românească, aceasta nu poate fi decât tot deviza dinainte de războiu : idealul național, care astăzi pentru unii apare o împerechere de cuvinte, oarecum anacronică. Aceasta a fost formula magică, acea care ținea suflarea românească într'o disciplină morală, comandamentul etic, care strângea societatea românească și-i porunca o disciplină de simțire și gândire, pe care astăzi nu o mai întâlnim. Cred și astăzi că menirea scriitorului la noi e tot cea din trecut și cred influențat de-o lege elementară a cauzalității.

Cauzele care determinau vechiul rost al scriitorului au rămas. Înainte cu 20 de ani, am putea spune cu 50 de ani, scriitorii au luptat pentru desrobirea noastră politică și literară. Astăzi scriitorul trebuie să fie tot un deschizător de drumuri, un mare modelator sufleteș al poporului nostru. *Imi dau bine seama care e realitatea și de aceea fixez această formulă ca definitivă pentru zilele în care trăim noi*“. (O. Goga : Fragmente auto-biografice, Buc., Cartea Rom.)

Sunt demne de reținut aceste precizări aduse de Octavian Goga cu privire la rostul scriitorilor noștri. Nesocotirea lor altădată ne-a adus la zbuciumările recente. De pe pragul unei alte lumi atât de făgăduitoare, cuvintele poetului sună mai actuale ca oricând.

Constantin Vârtej

A. C. CUZA ȘI LUCIAN BLAGA DESPRE SPECIFICUL ROMÂNESC

E bine stabilit astăzi — după o serie de profunde studii — că'n esența ultimă, tendința spiritului românesc este de-a se înălța pe planul idealității. Ieșind din limitele strâmte ale materialului, spiritul nostru tinde spre sferele superioare ca o dovadă de nobilitate a neamului nostru.

Primul care-a semnalat această latură e genialul scrutator al naționalității, A. C. Cuza, în *Naționalitatea în artă*.

Ideea d-lui A. C. Cuza a fost reluată cu o bogăție de date de alt adânc gânditor, Lucian Blaga, la care filiațiunea ei e evidentă. Blaga vorbește de *sublimarea motivelor*, cum e cazul motivului Meșterului Manole. La alte popoare, jertfirea ființei dragi e pusă 'n slujba zidirii unei cetăți sau unui pod, la noi în slujba înălțării unui lăcaș de închinăciune. Exemplele se pot multiplica.

Aceasta denotă o organică înclinare a noastră de a ne înălța spre sublim, unde relația dintre terestru și astral e posibilă prin transcendența divină.

Constantin Vârtelj

PATRU SLOVE MULT GRĂITOARE

Am printre cărțile mele vechi una pe care o socotesc de mare folos sufleteșc în ceea ce privește virtutea creștinească a *smereniei*. Este tipărită „spre folosul neamului românesc”, la Iași, în anul 1831, în tipografia Sfintei Mitropolii. Se cheamă: „*Iubitorul de înțelepciune*”. Mi-a făcut mare plăcere și titlul acesta, în care se vestește o înțelepciune veche și sănătoasă, cum și cuprinsul însuși, bine întocmit din dumnezeieștile scripturi, mai cu seamă că frumoasa carte se arată a fi „acum întâi scoasă din elinească în limba românească, și dată în tipar de smeritul V. C. M. M.”.

Limba *elinească* este limba grecească. Dar cine este oare *smeritul* tălmăcitor? El se înseamnă, cum vedem, numai cu patru slove: V. C. M. M.

Pentru cine vrea să pătrundă bine lucrurile, aceste patru slove — *sunt în adevăr mult grăitoare*. Ele au înțeles adânc.

Vedeți bine: se arată anul dela zidirea lumii, se arată anul dela Domnul și Mântuitorul Christos, se vorbește despre învățatul teolog grec (Serghe Maercul), care a întocmit în grecește cărțulia, se vorbește apoi, în graiu dulce românesc, despre datoria dascălilor noștri de a înmulți învățătura înaltă și a tămădui ranele ce le fac în suflete „*atheistii*” (*ateii*, *necredincioșii*), care datorie sfântă și-a îndeplinit-o cu spor fericitul tălmăcitor; se preamărește valoarea lumii *gândite* (spirituale, sufletești), spre deosebire de trecătoarea și înșelătoarea lume de aici, *simțite*, adică văzute sau *materiale*, cum îi zicem noi astăzi, în sfârșit, ne povățuește în chip frumos, încă de acum o sută și mai bine de ani în urmă, să nu ne lăsăm amăgiți de trufașa învățătură a filosofilor care bănuiesc că „*materia*” este totul, ci

să dăm cinste *sufletului*; ba, la urmă, se pomenesc și fericirile preoți (Dumnezeu să-i odihnească!): iconomul Grigorie din Iași, „ostenitoriu“ la darea în tipar, și așezătorii de slove, cum era preotul Ioan, tot fețe bisericești cu mare râvnă de carte, având drept mulțămire doar încreșterea numelui lor, ca să se știe; și aproape nimic nu se pomeniște despre acest mare binefăcător, tălmăcitorul, căruia îi datorăm cea dintâiu scriere populară la Români de înfruntare a filosofiei materialiste.

Cum vom lămurii oare nedumerirea aceasta?

Foarte ușor: la o scriere în care se răstoarnă trufia omenească, se răspunde cu o scriere în care aflăm zugrăvită aievea smerenia și modestia preoțească. Cele patru slove se desleagă: *Veniamin Costachi Mitropolitul Moldovei*.

Cu figura-i blândă, fericitul povățuitor al Iașilor de acum o sută de ani în urmă, parcă ne binecuvântează — prin astfel de slove de smerenie — și ne zice: Nu numai cu vorba, ci și cu fapta, cu toată ținuta și făptura noastră, astăzi și întotdeauna, să dăm la o parte filosofia închipuișilor filosofi ai materiei, iar noi să păstrăm învățătura cea adevărată a moșilor și strămoșilor noștri.

Deci marele ctitor al faptelor bune dela noi, prin cărți de valoare, simte că n'are nevoie să însemne, spre aducere aminte, decât aceste patru slove (inițiale): *V. C. M. M.*

Am privit îndelung la aceste semne ale modestiei și credem că în adevăr ele sunt mult grăitoare.

Grăiesc veacurilor despre smerenia creștinească a bătrânilor noștri!

Grăiesc credincioșilor, și-i întăresc în credință.

Grăiesc necredincioșilor, și-i lecuieste de mândria deșartă.

De-acolo, dela pilda mult grăitoare, ce ni-o dă trecutul prin Veniamin Costachi, și vremea de față, prin adevărații bărbați de știință și de credință — cum este I. P. S. Mitropolit Irineu, pe cât de învățat, pe atât de blând și bun — da, *de acolo* se cuvine să se însuflețească tot viitorul de cultură sănătoasă.

Bine zice Eminescu:

Viitorul și trecutul
Sunt a filei două fețe,
Vede'n capăt începutul,
Cine știe să le'nvețe.

Inceputul? Pentru mintea Românilor a fost totdeauna, dela Dumnezeu. *Sfârșitul?* Faptele bune de toate zilele se îndeplineau cu gândul creștinesc la acest *sfârșit*. Bătrânii făceau deosebire între ce este trecător și între ce este statornic.

Prin întrebări și răspunsuri, cărțile lor, adevărate pilde de sănătate sufletească, arătau și învățatului celui mai mare cum și săteanului din bor-

deiu că noi trebuie să fim teferi, să nu înnebunim disprețuind cele veșnice, ci să disprețuim „*forma lumii trecătoare*” (cum zice Veniamin în această carte), pregătindu-ne mereu pentru „*împărăția lui Dumnezeu*”.

Dar, în cece privește blândețea și smerenia, învățații înșiși ni dădeau exemplul cel mai minunat ce se poate închipui.

Aici ca și în fruntea altor scrieri, marele Veniamin înseamnă: „*Smeritul V. C. M. M.*”

Literele acestea, care au ceva din tâlcul iscăliturilor călugărești, ascunse, ca niște gâcitori tainice la sfârșitul celor mai harnice și mai înflorite alcătuirii religioase din veacul al XVIII-lea, vorbesc mai mult gândului nostru, într-o apărarea credinței, decât predicile cele mai bune.

Parcă avem înaintea, în carne și oase, ființa vie care întrupează smerenia.

Patru slove bătrânești, ascunse la prima vedere, dar în care descoperim înțelesul cel mai sigur al ortodoxiei noastre românești!

Pr. Dumitru Furtună

VIZITA PROF. FRITZ VALJAVEC LA IAȘI

Activitatea pe ogorul științei e neîntreruptă. Cine s'a oprit la cunoștințele tinereții, rămâne în urmă. În țările apusene, conducătorii spirituali, — mai cu seamă profesorii universitari, — sunt neobosiți cercetători în domeniul lor, unde aduc noi și prețioase contribuții.

Paștele acesta ne-a adus bucuria sosirii între noi a profesorului Fritz Valjavec dela Facultatea de științe politice din Berlin, care a fost creiată astă toamnă și e în curs de definitivă organizare. Tânărul savant german are numai 31 de ani. E modest și simpatice. Citește și vorbește franceza engleza, româna, sârba și ungara. Conduce Institutul de sud-est european dela München. Redactează marea revistă *Südostdeutsche Forschungen*, care este în al V-lea an de existență. În vremea din urmă publicația și-a schimbat titulatura în *Südost-Forschungen*. Ea impresionează prin tehnica tipografică și seriozitatea chestiunilor tratate. Depășind cu mult cadrul unei reviste, Institutul ne prezintă adevărate volume de câte 400 de pagini. Autorii articolelor sunt învățați din țările Europei de mijloc și sud-estice. Printre ei sunt și câțiva români.

Prof. Valiavec a vizitat la Iași principalele monumente istorice. Mitropolia i-a ușurat cercetarea mănăstirii Cetățuia, unde i s'au arătat câteva din comorile trecutului. Școala de îndreptare și Școala Normală «Vasile Lupu» i-au lăsat o impresie neștearsă. Munca practică, îndeplinită sub conducerea directorului și profesorilor celei din urmă, i-au prilejuit adesea în convorbirile noastre, elogioase aprecieri.

Venise pentru trei zile numai. Afabilitatea colegilor și tradiționala ospitalitate moldovenească l-au îndemnat să mai rămână. D-I Irion, directorul Bibliotecii Centrale, i-a înlesnit cercetările sale. Și-a lăsat răgazul la care avea dreptul în timpul vacanței și i-a pus la dispoziție toate cărțile

vechi și manuscrisele dorite. Ne-a uimit dexteritatea cu care citea aceste cărți și manuscrise. Primăria cași episcopia catolică i-au pus la îndemână toate matricolele protestante și catolice.

Când ne întâlneam seara, fața îi era luminată de satisfacția cercetărilor. Ne arăta roada muncii sale. Informațiile culese timp de cinci zile îi vor servi să îmbunătățească ediția a doua a lucrării sale *Der deutsche Kultureinfluss im nahen Südosten*, care a apărut în două volume. Ne spune cu satisfacție că la Iași se poate lucra cu mai mult folos și mai grabnic de cât la București: «Am găsit aici oameni simpatici și desbrăcați de formalisme. Aceasta mă îndeamnă să nu uit orașul dumnevoastră. Voi reveni cât de curând».

D-l Valjavec se gândește la creierea unei biblioteci a Institutului pe care-l conduce. Rafturile ei vor purta lucrurile cele mai caracteristice, care vor oglindi viața popoarelor din sud-estul european sub toate aspectele. Colaborările vor trebui să îndeplinească două condiții: autorii să fie din țările respective, iar spiritul lucrărilor să fie curat științific, în forma cea mai succintă.

Asemenea vizite fac legăturile între popoare mai trainice. Ele nu sufăr fluctuațiile înțelegerilor politice și comerciale. Știința leagă neamurile pentru totdeauna. Aceste legături trec peste vremelnicia contingențelor. Nu banchele rămân stăpâne peste lume, ci descoperirea adevărurilor științifice.

Invitația sa de a-i cerceta patria, pentru noi va avea loc când va amuși tunul. Până atunci ne rămâne tot calea scrisului, cum a fost și până acum.

Profesorul Valjavec este un prieten statornic al Românilor. Dânsul nu va uita ospitalitatea tuturor ieșenilor, care, cu toată dragostea, l-au primit cu întreagă și cinstită prietenie.

Șt. Gr. Berechet

ACTUL DE NAȘTERE ȘI DECES ALE IULIEI HASDEU

Izvoarele de până acum diferă în ce privește data nașterii Iuliei Hasdeu.

În *Dicționarul Contimporanilor* de D. R. Rosetti (București, 1898 p. 96), ca și în *Enciclopedia Română* a d-rului C. Diaconovich (II, Sibiu 1900) avem: 2 Noembrie 1869.

Recenta biografie a d-lui C. Manolache citează mereu părerea lui Sion, tot 2 Noembrie; iar ultima lucrare, descrierea poetică a d-lui Ion Aurel Manolescu (București, 1940 p. 36) zice că Iulia este „născută la 14 Noembrie 1869”.

Evident, aici e vorba de 2 Noembrie *stilul nou* și astfel avem aceeași dată de 2 Noembrie *stil vechiu*.

Fiindcă se pot naște confuzii, și spre a se avea la îndemână odată pentru totdeauna însuși actul stării civile, precizăm că la Arhivele Statului

din București ¹⁾, cu binevoitorul concurs al d-nei Condurachi, am găsit originalul actului de naștere nr. 387, care sună astfel:

„În anul 1869 luna Noembrie în trei la ora unu după amiadiu.

Actul de nascere al copilei Iulia B. P. Hăjdeu, de sexul feminin născută eri, la ora unu și $\frac{1}{2}$ noaptea, în casa părinților sei din suburbia Sf. Dumitru, strada Carol I no. 14 fia d-lui Bogdan Petriciu ²⁾ Hăjdeu, de 33 ani, ziarist, și a d-nei Iulia B. P. Hăjdeu de 29 ani, după declarațiunea făcută de tatăl care ne-a înfățișat copila în prezența d-lui Ion Ionescu de 51 ani, funcționar, din Pasagiul Român, și a d-lui Grigore Vulturescu, de 21 ani, avocat, din strada Cometei no. 22, cari au subscris acest act împreună cu noi și cu declarantele, după ce li s'a cetit.

Constatat de noi George Pastia officier civil din Bucurescj, circumscripția I.

Officier, (ss) G. Pastia

Declarante, (ss) B. P. Hajdeu

Martori: (ss) I. Ionescu, Gr. Vulturescu“.

Deci tatăl iscălește propriu în forma: *B. P. Hajdeu*, declarând că are vârsta de 33 ani, lucru foarte important, căci după acest foarte clar indiciu, el s'a născut în 1836, precum au arătat toate izvoarele vechi. După noi, actele zise „mitricale”, bisericești, nu prezintă absolut nici o siguranță; de aceia ne îndoim de data preoțească dela Cristinești-Hotin, publicată de d. Calinic Istrati și de d-ra E. Dvoicenco: „1838 Febr. 26” ³⁾, cu tot facsimilul acelor mitrici fără sancțiuni, și întocmite în condiții lamentabile, pline de erori și dând uneori câte două și trei date deosebite pentru aceeași persoană, așa că ni-au încurcat biografiile tuturor scriitorilor.

Numai actele de stare civilă de după 1864 prezintă siguranță deplină.

În cazul Iuliei, dispăre legenda că ea s'a născut în strada Popa Rusu, precum vorbesc cele mai nouă contribuții biografice.

Acum știu precis și neîndoios că ea s'a născut în ziua de 2 Noembrie stil vechiu, „la ora unu și $\frac{1}{2}$ noaptea, în casa părinților săi din suburbia sfântului Dumitru, strada Carol I no. 14“.

Biserica Sf. Dumitru este metohul Episcopiei Buzăului și se află lângă Palatul Poștelor de astăzi.

* * *

Notițele biografice mai vechi privitoare la Iulia Hașdeu prevăd ca dată a morții, după stilul vechiu, 17 Septembrie 1888, iar ultimele două lucrări, a d-lui C. Manolache și cea a d-lui Ion Aurel Manolescu (București,

1) Condica de născuți, culoarea roșu, București, nr. 1973, f. 36.

2) Am transcris întocmai.

3) Cfr. Al. Epure, E. Dvoicenco, Începuturile literare ale lui Hașdeu, Roman 1938, p. 4.

1940) prevăd — după stilul nou — *ziua de 29 Septembrie 1888*, precizând d. C. Manolache ¹⁾: „*ceasul arată 1.30*”.

Nicăiri însă n'a fost dat izvorul esențial, adică actul stării civile.

Dela Arhivele Statului din București ²⁾, am aflat actul de moarte cu nr. 4774 „din 1888, luna Septembrie ziua 18 ora 1 și 1/2 postmerediane”.

Pe margine, nota: „*Iulia B. P. Hășdău*, orth.-rom., jună [legitimă] de 19 ani”.

În text:

„Act de moarte a copilei Iulia B. P. Hășdău de nousprezece ani, născută în Bucuresci, fiica d-lui Bogdan P. Hășdău și d-nei Iulia, decedată la 17 cor. ora două post-merediane, în casa din strada Curtea Bis. Mihai V., suburbia Mihai Vodă, martori au fost d. C. D. Mumuiian de ani 40, de profesie funcționar str. Poliției 6, cunoscut cu familie ³⁾ și Nicolae Lipatti de ani 35, de profesie funcționar în strada Șapcari nr. 1, cunoscut cu familie, care au subscris împreună cu noi acest act dupe ce li s'au cetit.

Cazul morții s'a constatat de noi prin doctorul verificator d-l Athanasiu, care a și liberat certificatul nr. 234.

Făcut de noi, Demitrie Naumescu, adjutor de Primar al Comunei București și ofițer de stare civilă.

Iscăliți: C. D. Mumuiian,

N. Lipatti și

D. Naumescu”.

Astăzi, prin urmare, știm precis că neîntrecuta minune de inteligență și simțire, care a fost Iulia Hasden, s'a născut în ziua de 2 Noembrie stil vechi ⁴⁾ anul 1869 ora 1 și 1/2 noaptea, în casa părinților ei din suburbia Sf. Dumitru, str. Carol I, nr. 14 în București, și s'a stins în acelaș oraș în anul 1888 în ziua de 17 Septembrie stil vechi, ora două post-meridiane, în casa în care locuia, la Arhivele Statului, în curtea bisericei Mihai-Vodă, ilustrul ei părinte.

A văzut lumina vieții și a gustat paharul morții în niște zile umede și cenușii de toamnă, ca și fiicele Logofătului Ioan Tăutu, care-și dorm somnul de veci sub lespezile singuratece dela biserica din Bălineștii Dorohoiului.

Pr. D. Furtună.

CEMENTAREA FERULUI ȘI OȚELURILOR

În general, cementarea este o operație ce are de scop transformarea chimică a unui produs metalurgic în stare solidă, prin observația unui alt corp.

1) Pag. 9 și 307.

2) Condicta de morți nr. 3631 vol. 10 București, culoarea de negru, f. 15.

3) Pe atunci, sub-director la Arhivele Statului: Un fiu al său d. Iuliu Mumuiianu de astăzi, fost deputat, este botezat de geniala Iulia Hășdeu; un fiu al d-sale poartă numele de Bogdan.

4) Pentru stil nou, să se adaoge 12 zile.

Modificându-se compoziția chimică la suprafața corpului, evident se modifică și proprietățile lui.

În ultimii ani însă, s'a dat în special numele de cementare unei operații care nu se aplică decât produselor siderurgice și al cărei scop este de a creea la suprafață o pătură bogată în carbon; obiectul astfel cementat și în urmă călit, prezintă o duritate superficială foarte mult ridicată, dat fiindcă duritatea unui oțel este cu atât mai ridicată după călire, cu cât conținutul în carbon este mai mare, aceasta aproximativ până în jurul lui 0,90%.

Numele de cementare vine de-acolo, că substanța utilizată pentru a furniza carbonul este un praf sau ciment (în englezește «cement»).

Operația de cementare, luată în sensul ei restrâns, este destul de veche. A practicat-o și Reaumur (1722).

Ea dădu loc la lungi discuții pela mijlocul secolului trecut între *Fremy* și *Caron*, care căutau să explice pătrunderea carbonului în metal, primul crezând — greșit de altfel — că intervenția azotului era inerentă.

Generalizarea metodei este însă recentă: cementarea cu zinc datează din preajma anului 1900; cementarea cu aluminiu, puțin după 1910; în fine nitrurarea nu s'a generalizat decât către 1926.

Ceeace interesează actualmente în epoca noastră, caracterizată prin viteză, sunt metodele noi de cementare, utilizate în automobilistică și aviație.

Nitrurare. — Această operație constă în cementarea unor oțeluri speciale, cu ajutorul amoniacului NH_3 . Se produce o pătură de nitruri complexe, a cărei duritate este mai ridicată chiar decât a pieselor cementate cu ajutorul carbonului, și în urmă călite.

Duritatea cerută, fiind obținută aici prin însăși nitrurare, nu mai este nevoie de călire. Ba mai mult: cum această operație se execută la temperatura de 500-520° C (temperatura de cementare obișnuită fiind superioară lui 890° din motive de ordin chimic), se pot utiliza piese în prealabil călite și revenite, obținând astfel proprietăți mecanice interesante.

Oțelurile ce se pretează operațiunii sunt acelea care conțin Crom și Aluminiu. Aceste elemente sunt necesare pentru ca azotul să nu ajungă până la miezul piesei, dat fiindcă nitrurile de Fe, Al și Cr, se formează la suprafață.

Operația nitrurării s'a răspândit foarte mult, mai ales pentru piesele de construcții de automobile și avioane, care sunt supuse unei intense frecări. Pe lângă duritatea lor superficială mare, piesele nitrurate rezistă foarte bine la oxidare.

Calorizația. — O utilizare recentă a Aluminiului și care nu s'a extins îndeajuns, — fără îndoială din cauza prețului, — este bazată pe un fapt indicat încă de multă vreme de Henry Le Châtelier: încălzind ferul în contact cu aluminiul la o temperatură inferioară punctului de fuziune al aluminiului, are loc o cementare veritabilă a ferului, prin formarea la suprafață a unei pături complexe care rezistă la acțiunile oxidante, chiar la temperaturi ridicate.

Pătura este evident dură și totodată fragilă. Pentru a beneficia de acest fenomen interesant, au fost create diferite procedee, în care obiectele ce trebuiesc cementate astfel sunt încălzite într'un cuptor turnant în care se găsește aluminiu în granule amestecat cu țipirig, CINH_4 și cu alumină, Al_2O_3 .

Clorura de amoniu, are rolul important de a produce o atmosferă neoxidantă și ușurează probabil operația, prin formarea de AlCl_3 clorură de aluminiu; iar Al_2O_3 are rolul de a împiedeca aglomerarea granulelor de aluminiu.

Operația se efectuează către 900°C , uneori înlocuindu-se Al prin fero-aluminium.

Pătura formată fiind fragilă, obiectele nu mai pot fi deformate după cementare. Protecția astfel obținută este eficace până la temperatura de $1000-1100^\circ\text{C}$.

Acestei cementări, i s'a dat numele de *calorizație*.

Shérardizația. — Este cementarea ferului cu ajutorul zincului. Numele operației vine dela inițiatorul ei: Shérard Cowper-Cowles și constă în următoarele: se plasează piesele într'un butoi metalic rotativ, în care se găsește *praf de zinc* (rămas dela metalurgia acestui metal), format din fire de zinc metalic înconjurate de o pătură de ZnO , oxid de zinc, datorită căderii în aer; se lucrează la temperatură convenabilă.

Piesa capătă astfel o pătură superficială care împiedecă oxidarea în profunzime.

Datorită cercetărilor din timpul ultimilor ani, în această direcție, s'au obținut rezultate interesante din punct de vedere teoretic, deocamdată, mai ales în cementările cu Mn, Si, Cr.

Deși suprafețele obținute prezintă de cele mai multe ori proprietăți importante, totuși experiențele de până acum n'au dus la nici o metodă real consacrată prin practică.

Mircea Moșu

RECENZII

Romulus Seişanu : *Transilvania românească* (cu hărţi şi diagrame).
Buc. «Universul», 1941, 109 pg. în 8°.

O deosebit de importantă contribuţie la bibliografia problemei transilvane aduce d. Romulus Seişanu prin publicarea cărţii cu titlul de mai sus. Deşi cu un număr restrâns de pagini, cartea aduce o preţioasă contribuţie, conţinând un bogat material documentar, expus metodic şi într-o formă aleasă.

Pentru a dovedi drepturile indiscutabile ale României asupra întregului teritoriu transilvan, autorul aduce argumente atât din domeniul istoriei cât şi din cel etnologic, citând studiile de specialitate ale celor mai mari învăţaţi, atât români cât şi străini. Ba mai mult, — şi în aceasta constă în primul rând valoarea obiectivă a cărţii — autorul citează foarte des pe autorii unguri, care s'au ocupat în studiile lor de problema transilvană. Cele 16 hărţi şi cele 3 diagrame, în raport cu mai puţin de cele o sută pagini de text, sunt o dovadă a exigenţei spiritului de documentare care stă la baza lucrării. Cât priveşte subiectivitatea cărţii, voi aminti că, din totalul de 16 hărţi, numai 4 sunt datorite autorilor români, restul fiind: 5 germane, 1 engleză, 1 italiană şi 5 maghiare. Iar din totalul de 3 diagrame, 2 sunt maghiare.

Argumentele cele mai hotăritoare, autorul le scoate din lucrările oamenilor de ştiinţă şi ale oamenilor politici maghiari. Iată câteva din acestea: ...contele Ştefan Bethlen a constatat în 1913 următoarele: «În cele 11 comitate occidentale ale Transilvaniei populaţia rurală este astfel repartizată pe neamuri: Români 75,10%; Maghiari 15,00%; Germani 9,90%; *Românii sunt prntutindeni în majoritate absolută* afară de comitatele Braşov şi Târnava Mare unde domină Germanii (Saşi)». (pg. 37).

«În nota VIII-a asupra chestiunii Transilvaniei, adresată de contele Apponyi Conferinţei păcii, la 14 Ianuarie 1920, se spune: «*In Transilvania rasa română se găseşte în adevăr în majoritate absolută*»... (pg. 140)» — (cf. pg. 40).

«Un istoric maghiar, dr. Ştefan Czako în lucrarea sa: «*Adevăruri a-*

supra deliberărilor preliminare ale tratatului dela Trianon», scrie: «*Este perfect adevărat că Românii formează majoritatea populațiunii Transilvaniei*» (cf. pg. 42).

Despre rolul civilizator al Românilor în acest colț al Europei, autorul, citând din numărul dela 19 August 1927 al marelui cotidian francez «Le Temps», scrie: *Românii, nimicind bolșevismul unguresc, au adus servicii nu numai Ungariei, nu numai vecinilor ei, mai cu seamă Austriei și Italiei, ci chiar și Consiliului suprem fără voia lui*... (cf. pg. 60).

E cazul să amintim aici că Clémenceau dăduse ordin ca armatele române să nu depășească linia de demarcație, deși Ungaria era în plină anarhie sub guvernul jidanului Bela Kuhn, ordin pe care însă guvernul dela București nu l-a executat iar generalul Mărdărescu, în fruntea vitejilor săi soldați a intrat în capitala Ungariei reintronând ordinea și oprind desmățul bolșevic, care, poate altfel, ar fi pătruns în inima Europei.

Discutând actuala frontieră româno-ungară, d. Romulus Seišanu constată că «*această frontieră nu este nici istorică, nici natural geografică, nici economică, nici strategică și nici etnică, așa că nu întrunește niciuna din cerințele unei frontiere moderne stabile și definitive*». (cf. pg. 67).

La pagina 65, autorul reproduce datele recensământului nostru din 1930, privitoare la repartitia etnică a populației din comunele ce se înșiruiesc dealungul frontierei, în zona ungară, după arbitrajul dela Viena, și întemeiat pe acele cifre, conchide:

«Așa dar, există în zona ungară a frontierei de nord și sud-est a Transilvaniei un cordon neîntrerupt de comune românești cu o populație totală de 128.868 locuitori, dintre care 107.158 Români și numai 16.190 Maghiari; iar în teritoriul cedat Ungariei sunt peste 1.400.000 de Români și circa 800.000 Maghiari și Secui» (subliniat de noi) (cf. pg. 67).

Pentru a ilustra mentalitatea «civilizată» a vecinului nostru dela apus, autorul reproduce în facsimil trei pagini din cartea «Nincs Kgyelem» de Ducso Csaba, apărută în 1939, în care se pot citi rânduri ca acestea: «*Voi suprima pe fiecare valah ce-mi iese în cale! pe fiecare îl voi suprima! nu va fi îndurare!... Voi aprinde noaptea satele valahe! Voi trage în sabie toată populația; voi otrăvi fântânile și voi ucide până și copiii în leagăn!*» (cf. pg. 70). Citatul acesta face parte din capitolul «Mărturisirea Leventului» al cărții mai sus amintite, care este socotită de Maghiari ca un adevărat catehism de educare a tineretului.

Nu vom încerca să rezumăm mai mult această prețioasă carte, care este atât de condensată în structura ei, ci vom recomanda-o cu toată căldura cititorilor noștri, convinși fiind că le facem un real serviciu, iar autorului îi aducem aici grațitudinea noastră sinceră pentru pledoaria atât de magistrală făcută cauzei românești.

Incrustăm la sfârșitul acestor rânduri vorbele înseși ale autorului:

«In asemenea condiții, când și puterile axei, Germania și Italia, sunt convinse că numai frontierele etnice și lingvistice pot fi durabile și prin ele se va asigura o ordine de drept în Europa de mâne, alte frontiere și aranja-

mente teritoriale, ce sunt în opoziție cu principiul etnic și cu spiritul de justiție, urmează să fie revizuite și înlăturate, căci numai așa se va restabili dreptul națiunilor, ce vor dispune de patrimoniul lor integral și se va putea asigura o pace durabilă». (pg. 106).

I. Manolache

D. Florea-Rariște. *Valuri împietrite*. Sonete, Iași, 1941.

Noul volum al poetului Rariște e semnul maturității artei sale. Dela placheta *Maria Magdalena*, unde tehnica lăsa uneori de dorit, la *Valuri împietrite*, e o diferență calitativă. Refugiul în castelul granitic al sonetului a fost binefăcător în ceea ce privește tehnica, și afirmația că Rariște a pășit o treaptă, e justă din acest punct de vedere, ultima treaptă pe care și-a revelat posibilități încă neexprimate.

Materialul sufletească al volumului nu-i așa de nou cum s'ar putea crede. Sunt acolo unele poezii pe care le-am cunoscut încă din 1935, de când, deci, durează și netezirea căii poetice. Simțul autocritic e evident; poetul a renunțat la unele motive, reluând pe altele, muncă nivelatorie ce l-a făcut stăpân pe sburdalnicul Pegas, de aici urmând să vorbească numai talentul pentru consacrare sau uitare. Iată de ce cartea e o treaptă, cât despre talent, voi căuta să prind câteva aspecte sufletești ale sonetelor. Pentru mine poezia are caracter de permanență, numai atunci când realizează *sufletească*, poziție ce-aș putea-o defini cu terminii *violente sufletească* a cetitorului, indiferent dacă este intelectualizare sau nu. De aceea Arghezi e gustat de public, pe când Barbu e mai mult citat decât citit, de aceea Baudelaire planează ca un uriaș geniu, pe când Malarmé e mai mult ingenios de cât poet.

Sonetul e mai puțin pretabil sufletească prin forma fixă, pat al lui Procuș unde sentimentul poate fi ciuntit, drum periculos pentru cei înzestrați cu prea puțin har, ceea ce nu-i lipsește lui Rariște. O spun neted dela început și fără părtinire și numai din prietenia pentru frumos: volumul consacră un talent incontestabil, situându-l în rândul celor mai buni poeți ai Bucovinei: Camilă, Vesper și Lianu.

S'a vorbit de influențele suferite de poet. Ca și cum întâlnirile sufletești ar fi interzise când ele sunt atât de frecvente. Asemănări cu poezia lui Goga? ! Așa, dacă-i vorba de o asemenea întâlnire, poetul o are mai mult cu Gh. Cuza. Ambii au adus sonetului retușări în concepție — după un slăbuț început făcut de dualitatea Anghel-Iosif — conducându-l pe panta umorului. E o contribuție importantă care merită să fie semnalată. Citez pentru verificare *Veghea paharnicului* a lui Gh. Cuza și *Secetă* a lui Rariște, sau admirabilele versuri din *Intre pahare*, unde îmbinarea umorului cu amărăciunea e măestrată și plastică prin sufletească ei :

Nu mai cânta așa de trist, scripcare,
Nu mai surăde fată — așa de lîn !
Mai toarnă trei pahare cu pelin,
Să ne 'ndulcim tristețile amare !

Mă 'nchin în fața ta, crășmar ! Mă 'nchin
În fața ta și-a clipelor fugare,
Și 'n fața dezertatelor pahare,
Atâta vreme cât ulcioru-i plin...

Nu mai surăde — așa de blând, fecioară,
Nu mai cânta așa de trist, cobzar...
Mai adă trei ulcioare de Cotnar

Și beți și voi, de vreți să nu vă doară !...
Nu mai surăde-așa... nu mai cânta...
Și nu 'ntreba de ce... nu mă 'ntreba !

Ciclul *Spumă de Cotnar* cuprinde multe luminișuri sufletești; sunt cele mai savuroase poezii din volum, și-mi place să relev nota anti-surtucărească a ciclului :

Hai zi-i, țigane... zi-i, ca să s'audă
În cele târguri arse de spotală !
Învârte-arcușul furtunos pe strună,

Să moară surtucarii toți, de ciudă,
Când își vor da deplină socoteală
Că noi jucăm de-atâta voe bună !...

Ciclul *Primăveri și Iluzii* încântă prin prospețime sufletească și delicateță 'n imagini :

Iar liliacii, poleindu-i luna,
Plâng, în tăcere, lacrimi de cristale
Așa cum plâng elevele la Denii...

Imagina iubitei cu rumene buze de frag e o fluturare de complimentații spuse 'n grabă, și tocmai prin aceasta place. E mult aristocratism sufletească în atitudine :

Dar pân' atunci, ei, tainic, ți se 'nchină
Și 'n gând sărută mâna celei care
S'a 'ntruchipat din cântec și lumină...

Sunt câteva sonete în acest ciclu care rămân și dacă li se taie *cordonul ombilical* cu volumul și una dintre acestea e *Cu ghiocu*, o realizare deplină.

Ciclul *Hotar de țară* cuprinde accente adânci de revoltă contra destinului nostru istoric care ne-a înstrăinat frații, sau luminoase imagini din trecut, cum e poezia *Legendă*, singura care-a trecut din *Maria Magdalena* în acest volum, și uneori, adorabile creonări ale vieții din Bucovina, versuri ce i-au făcut pe

unii să-i găsească influențe din Goga. Și desigur sunt asemănări. *Piatră de hotar* e iarăși o realizare deplină.

Mărturisirile sunt chestiuni mai mult de ideologie decât de poezie, totuși avem și aici câteva realizări: *Sărutul lui Iuda*, *Deșartă cupele*, *Am poposit aici*.

Închei acest popas sufletesc cu Florea cu observația că poetul prin acest volum s'a manifestat ca bine-organizat, cu multe posibilități, e una din mândritile Bucovinei.

C. Vârtei

Dr. N. M. Popp: *Subcarpații dintre Dâmbovița și Prahova*. Studii geomorfologice.

Lucrarea prezentată ca teză de doctorat, e un studiu geomorfologic al regiunii subcarpatice dintre râurile Dâmbovița și Prahova. Făcând abstracție de partea lucrării în care se face descrierea amănunțită a fiecărei unități morfologice în parte, ne oprim numai la cea științifică, în care autorul face studiul morfogenetic al regiunii respective, meritând atenția oricărui geograf.

Elementele principale morfologice, care dau posibilitatea studiului evoluției unei regiuni, sunt platformele de eroziune și terasele râurilor. Autorul, pentru descifrarea platformelor din regiunea subcarpatică sus amintită, pornește dela regiunea Muscelor din dreapta Dâmboviței, denumiți de G. Vâlsan platforma Căndești. Vâlsan o privea ca pe un nivel levantin, format prin acțiunea unui singur ciclu de eroziuni desigur posterior depunerii prundișurilor de Căndești. Autorul arată că nu-i vorba de o singură platformă de eroziuni ci de o suprapunere de platforme. Consideră deci platforma Căndești, concepută de Vâlsan, ca o suprafață policiclică și poligenetică, creată deci prin acțiunea mai multor cicluri de eroziuni, pe măsură ce lacul levantin, care ocupa Câmpia română, se retrăgea spre Sud în etape succesive. Denivelările observate pe platforma Căndești în dreapta Dâmboviței se continuă în stânga ei, însă cu atât mai pronunțate cu cât înaintăm către Est, spre curbura Carpaților. Aceste denivelări corespund momentelor de retragere ale apelor lacului levantin, ce se petreceau concomitent cu mișcările de înălțare în Subcarpați, ce par a fi cauza care a provocat retragerea lacului din această regiune. Mișcările aceste aveau o amplitudine cu atât mai mare cu cât ne apropiem de curbură. De aici diferența între platforme din ce în ce mai pronunțată către răsărit. Demn de reținut e faptul că toate aceste platforme s'au realizat într-un timp geologic foarte scurt, dar destul de lung pentru desăvârșirea lor, trecerea dela Levantin — la Quaternar.

Interesant e faptul că cel puțin unor platforme de eroziune le corespunde perfect câte o suprafață de acumulare. Astfel platformei stadiale B_1 îi corespunde terasa t_0 , platformei D îi corespunde terasa t_2 . Vârsta platformei va fi aceeași cu a terasei corespunzătoare. Se pune întrebarea dacă, în realitate, se poate realiza în același plan, sincron, o suprafață de acumulare și alta de eroziune. Aici e oarecum partea delicată a determinării platformelor și felul

de a concepe un nivel de eroziune. Autorul găsește cinci platforme corespunzătoare la patru cicluri de eroziune. (Ciclul B. are două stadii).

Discuția asupra teraselor prezintă un interes tot atât de nou ca și la platforme. Autorul ia în considerare, pentru determinarea teraselor, timpul în care s'a format patul terasei și nu timpul de suspendare în treaptă a terasei, care totuși trebuie avut mereu în vedere. Timpul favorabil pentru eroziunea și sedimentarea patului terasei a fost, după autor, în perioadele glaciare. În afară de rolul pe care l-au jucat mișcările tectonice în formarea teraselor, autorul spune că și factorul climateric și-a avut contribuția sa. Dar felul cum se concepe rolul acestui factor nu-i clar. Cauzele tectonice sunt deci hotărâtoare, cele eustatice nefiind luate în considerare.

Denivelările și rupturile de pantă, ce se observă la terase, în gradul cel mai mare sunt localizate pe o linie ce trece prin mijlocul regiunii subcarpatice, paralelă cu bordura Carpaților. Amplitudinea mare a acestor denivelări e deplasată spre Est ca și în cazul platformelor. Se constată deci în mod evident, cu ajutorul elementelor morfologice, zbuciumul tectonic — cutarea valahică — la care a fost supusă regiunea subcarpatică de curbură.

Sărcu Ion

Ing. Emil Gaiginschi : Înțepenirea segmenților în motoarele de aviație. Iași, Tip. „Terek”, 1941.

D-l ing. Emil Gaiginschi, un tânăr și studios conferențiar dela Facultatea de Științe a Universității Mihailene, a făcut să apară recent o broșură de 35 pagini, în care se ocupă de înțepenirea segmenților în motoarele de aviație. Lucrarea face parte dintr'un studiu mult mai vast în legătură cu această armă modernă a războiului, aviația. Cele 35 pagini nu constituiesc numai o lectură interesantă pentru acei ce nu stau departe de rezolvarea unor probleme științifice, ci și o instructivă lucrare pentru acei ce nu sunt inițiați în motoarele de aviație.

Lucrarea d-lui ing. Gaiginschi însoțită de grafice și clișee edificatoare, este rezultatul unei lungi și laborioase experiențe personale. Cunoșcător adânc al problemelor aviației moderne, lucrarea d-lui ing. Gaiginschi este rezultatul unor observațiuni căpătate, — cum singur afirmă, — cu ocazia demontării unui număr de peste 300 motoare de tipuri diferite.

Dat fiind problema desbătută și într'un timp când arma aviației se dovedește a fi de cea mai mare importanță pentru apărarea națională, lucrarea d-lui conferențiar inginer Emil Gaiginschi, este de un real folos și tinde să lămurească încă multe chestiuni pentru perfecțiunea motoarelor de aviație.

Fr.

Gândirea : Anul XX, Nr. 3-4. Martie-Aprilie 194.

Ca întotdeauna, și numărul acesta al vechii reviste de ideologie națională și ortodoxă cuprinde un variat și interesant material de actualitate. Prețuim îndeosebi fragmentul din studiul prof. D. C a r a c o s t e a, *Expresivitatea limbii române*. O judecare totală și imparțială se va putea face abia la apariția

volumului. În fragmentul de față, — *Fizionomia estetică a limbii*, — autorul răspunde, cu argumente valabile, criticelor aduse de ceilalți filologi, care, deocamdată, sunt, în chip foarte explicabil, nedumeriți și de nouitatea metodei și de rezultatele-i practice, căutând la esteticienii și lingviștii străini izvoarele-i de inspirație. Articolul informativ al lui Walter Hoffman, *Lupta pentru sufletul muncitorului* satisface o legitimă curiozitate a celor care nu cunosc destul de bine organizarea vieții muncitorești din Germania în regimul național-socialist. Adâncirea adevărurilor ortodoxiei, care a creat specificul preocupărilor acestei reviste, este prezentă prin studiul *Despre Dogmă*, datorit lui D. Stăniloaie. Partea beletristică se menține la un nivel onorabil prin contribuțiile lui Ștefan Baciu, Vlaicu Bârna, George A. Petre, V. Nicoră. Menționăm originala «nuvelă» *Aventura sub lună* a lui Vintilă Horia. Bogată și variată partea consacrată Ideilor, Oamenilor și Faptelor. La fel Cronica literară și cea dramatică. Trebuie să recunoaștem cu sinceră satisfacție că revista *Gândirea* își urmează drumul său luminos fiind totdeauna în plină actualitate.

G. S.

Dacia, An. I, Nr. 1 București. str. Dionisie 65.

Sub conducerea a trei viguroase energii în ale scrisului, a apărut la București revista bilingvă *Dacia*,

Domnii Octavian C. Tăslăuanu, Dan Botta și Emil Giurgiuca, preconizează un program mare de acțiune naționalistă prin literatură. «Poetul, să fie procuror necruțător al țării sale» spune d. E. Giurgiuca în articolul «Cuvinte pentru început». Dar aspectele primului număr depășesc chiar programul astfel cum a fost schițat.

Pana, care scrie această revistă, o mai mult spadă care despică istoria nedreptăților neamului românesc, pentru a scoate la iveală adevărul asupra drepturilor noastre străvechi, asupra acestui pământ al Daciei dintre Tisa și Bug, dela Ceremuș la Marea Neagră și Dunărea Albastră.

Cu această atitudine, revista *Dacia* ca un stindard nou strălucește în soarele drepturilor noastre istorice, purtat de brațe tinere, care năzuiesc să-l înfrângă pe rcinchearea cetății strămoșești și pentru totdeauna.

Primul număr, cuprinde articole semnate de Em. Giurgiuca, I. N. Hirescu, Basil Munteanu, Dan Botta, Costa Carei, Z. Barbu, Corneliu Coposu, Tudor Ciortea, S. Mehedinți și poezii semnate de I. Pillat, V. Voiculescu și Vlaicu Bârna.

M. Gr. C.

Fântâna Darurilor Nr. 1, Anul XIII, București.

Sub conducerea harnică și pricepută a D-lor profesori I. G. Savin și T. Chiricuță, revista «Fântâna Darurilor» pășește în al XIII-lea an, împlinindu-și scopurile fixate încă dela început, adică acelea de cultură și spiritualitate creștină.

Numărul din urmă iese în relief prin laconismul și elocvența cu care

este tratată problema cuprinsă în articolul «Biserica misionară» scris de p. I. G. Savin. Studiind problema din punct de vedere istoric și bisericesc, autorul fixează rosturile bisericii creștine. Din sumar desprindem și poezia «Iisus!» de Zaharia Gh. Ducu, vibrantă și sinceră.

M. Gr. C.

Păstorul Tulovei. Anul IV, Nr. 1—2, Ian., Febr. 1941. Revista societății preoților din jud. Tutova.

Revista Păstorul Tulovei deși se intitulează «organ al Asociației Preoților», a depășit cadrul enunțării sale pentru a trata probleme nu numai religioase. Înțelegând rosturile publicațiilor de îndrumare și luminare a maselor, ea a devenit o revistă de cultură generală, cuprinzând articole variate de interes obștesc.

Interesant și actual este articolul S. S. Preot C. Grumăzescu, intitulat «Iisus și Războiul».

Autorul demonstrează, pornind dela percepțiile evanghelice, că, în doctrina creștină și în cadrul propovăduirii lui Christos, se află cuprinsă și recomandarea armelor pentru un război, nu de agresiune cutropitoare și împilatoare, ci de apărare împotriva atacurilor nedrepte ale dușmanului. «Cine n'are sabie, să-și vândă haina și să-și cumpere sabie» (Luca XXII, 36). Pentru ce să-și cumpere sabie? Dar ucenicii lui Christos erau înarmați și atunci în grădina Ghetsemani, când trimiștii Sinedriului au venit să-l prindă pe Iisus, unul din ucenici a scos sabia și a lovit pe unul dintre soldați, căruia i-a tăiat urechea. Prin urmare, creștinismul nu se opune războiului, când el este de apărare a dreptului. Articolul S. S. preot C. M. Grumăzescu e interesant prin tema pe care o pune, deși ea a fost pe larg tratată încă din 1939 de Et. Gîrzan în lucrarea sa «L'Evangile et la Guerre» lucrare pe care de altfel și autorul articolului o utilizează.

Mai semnează interesante articole despre «Trecutul orașului Bârlad» d. G. Bezviconi și «Istoricul Bârladului» d. Gogu Alexandrescu-Galex.

M. Gr. C.

Glasul Tineretului. Anul 1, Nr. 7, April 1941, com. Dârste, jud. Brașov.

De undeva, dintr'o comună din Ardeal, ne vine revista «Glasul Tineretului». Scrisă într'un spirit de ptoasă și creștinească credință, ea este un minunat îndrumător al celorla cărora se adresează.

Cităm ultimele versuri din poezia «Christos a înviat» scrisă de Constantin Mitea :

„Oglinziile tăcerii s'au spart în bang de clopot,
Când un cocoș în templu tăcerea a stricat.
Pioși se 'ntorc sătenii cu sufletul în ropot
De bucurii și pace : „Christos a înviat“.

Mai semnează versuri și proză D-nii : Mare Emanoil, Nicolae Graur, Julla Savatte, Nic. M. Isac, Sandu Stelian ș. a.

M. Gr. C.

Anuarul școlii normale de învățătoare Piatra-Neamț.

Din 1929-30, Școala Normală de învățătoare din Piatra-Neamț n'a mai dat publicității vre-o lucrare ce să cuprindă în ea într'o privire de ansamblu, întreaga activitate a școlii. Abia acum se dă la iveală o asemenea lucrare de proporții întinse și de interes general.

Volumul de 300 pagini e împărțit în două părți. Partea I, alcătuită din articole semnate de D-na Eufrosina I. Săvescu, Prof. univ. I. Simionescu, Dr. Gr. Grințescu, Prof. univ. Radu Vulpe, Prof. univ. Gr. T. Popa, Prof. Gavril Galinescu, Prof. Victor Țăranu, Leon Mrejeru, Alex. Gheorghiu, F. Gheorgheasa, Victor Andrei și C. Turcu. Această primă parte depășește anuarul în sine. Ea reflectează munca neostenită pusă de direcție în slujba culturii extra școlare. Mijloc și metodă de a încuraja și stimula tineretul școlar, iar ca fond, cunoștințe folositoare tuturor.

În Partea II, se face darea de seamă amănunțită a întregii activități școlare, a înfăptuirilor ei cele mai de seamă care sunt spre lauda direcției și a corpului profesoral.

Este o lucrare complexă, utilă și bine încheiată.

M. Gr. C.

BIBLIOGRAFIE

CĂRȚI

Visarion Puiu, Episcopul Hotinului, «Călătorind prin Turcia, Irac, Persia și Siria», București, 1941.

Mitropolitul Visarion Puiu, «Amintiri din viața mea», extras din revista «Luminătorul», București, 1941.

Toma Riconte, «Veac nou», poezii. București, 1941.

D. Munteanu-Râmnic, «Amintiri I, Pe drumul Brașovului». București, 1941.

Olavian Sorocean, «Luceafărul», («Der Abendstern»), trad. din M. Eminescu. Suceava, 1940.

Dr. D. Vasiliu, «Expunere de titluri și lucrări», București, 1941.

Adrian D. Toma, «Circumstanțele ușurătoare», studiu critic și comparativ. București, 1940.

Maria G. Pallade, «Numai o primăvară», roman, 280 pg. 100 lei. Editura «Cartea Românească».

A. Vasulescu, «Dora d'Istria». 40 pg. 8 lei. Edit. «Cartea Românească», 1941.

P. P. Doval, «Slovacia». 40 pg. 8 lei. Editura «Cartea Românească», București.

Sanda Marin, «Mâncări din porumb». 40 pg. 8 lei. Edit. «Cartea Românească».

Corciovă S. Ștefan, «Plante alimentare». 40 pg. 8 lei. Edit. «Cartea Românească».

I. Huland-Horațiu, «Suflet Ruinat», versuri. 80 pg. 45 lei.

B. Stanciu Dolj, «Petale de lumină», versuri. 60 pg. 50 lei. Edit. «Ramuri», Craiova.

Al. I. Odobescu, «Pseudokyneghetikos». Ediție îngrijită de Ion Pillat. 58 pg. 15 lei. Edit. «Cartea Românească».

Ștefana Velisar-Teodoreanu, «Cloșca cu pui», schițe, 1941. 152 pg. 60 lei. Editura «Cartea Românească».

REVISTE

DIN STRĂINĂTATE

Die Kunst im deutschen Reich, Berlin, an. 5 seria 4, ediția B, April 1941.

Europa Nouă, Berlin, an. III, nr. 84, 29/4 și 85, 6/5, 1941.

Il libro italiano nel mondo, rassegna

bibliografica, Roma, an. I, nr. 1, 2, 3, 4 și 5, 1941-VIII.

Südost Echo, Viena, an. XI, seria 19, 9 Mai 1941.

DIN TARĂ

Gândirea, București, an. XX, nr. 3-4, Martie-Aprilie, 1941. Director Nichifor Crainic.

Convorbiri Literare, an. LXXIV, nr. 56, Mai-Iunie 1941. Dir. I. G. Torouțiu.

Cuget moldovenesc, Iași, an. X, nr. 4, 1941. Director P. State.

Fântâna Darurilor, București, an. XIII, nr. 2, Mai 1941. Director prof. univ. I. G. Savin și preot prof. T. Chiricuță.

Dacia, București, an. I, nr. 2, 1 Mai 1941. Directori Oct. Tăzlaşanu. Dan Botfa și E. Gîrghiucă.

Statul Românesc (fost «Parlamentul Românesc»), București, an. XII, nr. 353/6, număr special, nr. 356/7, 30 April 1941. Director N. Russu-Ardeleanu.

Licurici, Gîrghiucă, an. I, nr. 3, 4, Aprilie 1941. Director Bucur Pînciu.

Luminătorii, Iași, an. V, nr. 3-4, Martie-April 1941. Director N. Priseciu.

Conferența, București, an. V, nr. 3, Febr. 1941. Director N. C. Lungulescu.

Evul Nou, București, an. V, nr. 1-2, 3-4, 5-6, 7-8, 1941. Dir. Roman Boca.

Glasul Tineretului, Brașov, an. I, nr. 8, Mai 1941. Director Nicolae Graur.

Păstorul Tutovei, an. IV, nr. 3-4, Martie-Aprilie 1941. Bârlad.

Arhanghelul, an. IV, nr. 11-12, Botoșani. Director preot Hristofor Deliu.

Luceafărul, București, an. XIV, nr. 12-13, Aprilie 1941. Director N. Graur.

Curier ieșan, an. I, nr. 4, April 1941. Director C. N. Bratu, Iași.

Baza Cooperăției, revistă economică și socială, București, an. 1, Mai 1941, Director dr. Eugen Pavelescu.

ZIARE.

Frankfurter Zeitung, Frankfurt a M., an 85, 1941.

Invierea, București, an. II, nr. 29, 18 Mai 1941. Director Toma Vlădescu.

Munca, București, anul XXVII, nr. 8, 18 Mai 1941. Director Dr. J. Ghiulea.

Sfarmă Piatră, București. Director Alexandru Gregorian.

Gazeta Comerțului, București, an. XII, nr. 20, 19 Mai 1941. Dir. A. C. Cusin.

Politica socială, București, an. IX, nr. 220, 6 Mai 1941. Director Dr. T. și D. R. Ioanițescu.

Slănicul medical

Apele minerale dela Slănic reprezintă o asociație fericită, pusă la îndemâna medicilor, pentru a trata cea mai mare parte din boalele de stomac, intestine, ficat și boalele de nutriție (diabet, gută, obezitate, etc.).

Aproape nu există o altă stațiune din lume, în care, alături de izvoare cu o acțiune asupra stomacului, să se găsească altele cu o acțiune absolut inversă. E acesta un fapt, cu atât mai curios, cu cât proporția sărurilor principale e aproape aceiași în aceste izvoare.

Apele dela Slănic, ca toate apele alcaline, își exercită acțiunea asupra: a) sensibilității, b) secreției, c) digestiei și d) motilității stomacale.

Izvoare (tip Karlsbad), care micșorează aciditatea.

Nr. 1 bis scade secreția stomacală.

Nr. 5 scade secreția gastrică, dar micșorează și acidul clorhidric.

Izvoare (tip Kissingen, Pongues) care măresc aciditatea.

Nr. 6 mărește secreția gastrică, acidul clorhidric (Teohari).

Nr. 8 mărește secreția gastrică, dar nu modifică acidul clorhidric (Băltăceanu).

Nr. 10 și 15 mărește secreția gastrică (Niculescu).

c) Digestia stomacală e în general activă cu toate apele de Slănic.

d) Motilitatea stomacală e mărită. Izvorul Nr. 5 și 6 măresc contracția și accelerează evacuarea stomacului (Niculescu).

Izvoarele Nr. 5 și 6 au asupra intestinelor același efect, ca și asupra stomacului, adică măresc contracția și accelerează evacuarea intestinelor (Niculescu).

Deși apele alcaline au un efect calmant asupra intestinelor, totuși se poate trata constipația cu apele de Slănic.

În diareele gastrogene, cu hypoaciditate ori hyperaciditate, efectul apelor de Slănic e remarcabil.

Cercetările Profesorilor Bacaloglu și Tudoranu au arătat însă la om, prin tubajul duodenal, mărirea cantității de bilă, cu apele de Slănic. E aceeași divergență, ca și pentru apele dela Karlsbad și Vichy.

Apele de Slănic micșorează colesterolul din sânge, la bolnavii cu litiază biliară (Bacaloglu, Tudoranu).

Apele de Slănic (mai ales Nr. 1 bis) fluidifică bila (Bălăceanu, Tudoranu, Venescu).

Deasemenea au o acțiune colecistokinetică (colagogă) asupra veziculei biliare. Atât în injecție duodenală, cât și pe cale bucală, apele de Slănic produc o ușoară contracție a veziculei biliare, ajutând la drenarea căilor biliare (Tudoranu).

Din acest punct de vedere acțiunea apelor de Slănic e analoagă cu a apelor de Karlsbad, Vichy, Vittel, etc.

Deasemenea apele de Slănic modifică avantajos asimilarea bilirubinei din sânge și din bilirubina greu solubilă o transformă în bilirubină solubilă. Bilirubina din ser scade (Tudoranu, Cușnariow).

Apele de Slănic fac ca vezicula biliară a bolnavilor cu litiază biliară să-și recapete funcția de concentrare (Tudoranu, Venescu).

Pe lângă acestea, apele de Slănic modifică epiteliul veziculei biliare inflamate. De asemenea modifică procesul inflamator.

Apele de Slănic fac să crească Calciu în sânge, ceea ce ajută la aranjarea echilibrului vago-simpatic (Tudoranu, Cușnariow).

Inhalatorul. — Epitropia Casei Sf. Spiridon a fost fericit inspirată, când a hotărît înființarea Inhalatorului din Slănic. Slănicul poate fi considerat ca neavând un rival printre stațiunile balneare ale Europei.

Compoziția variată a izvoarelor sale minerale permite o aplicare terapeutică aproape dela caz la caz, cu maximum de beneficiu.

Inhalatorul refăcut în 1927 de casa Häse din München și dotat cu cele mai bune aparate cunoscute, are 2 secțiuni: una pentru Atmoterapie și a 2-a pentru Inhalafie și Pulverizație.

În Slănic s'a descoperit de curând un nou izvor, denumit 500 scări, cu acțiune terapeutică similară apelor dela Vittel, având întrebuințare în piatra la rinichi și la persoanele cu fragilitate renală. — Apa având și un gust delicios, este indicată ca apă de băut la orice persoană peste 60 ani.

Vizitați Slănicul Moldovei !

PENTRU DOMNII ABONAȚI

Ca răspuns la cererile insistente cu privire la nr. 6 anul II, al revistei, aducem la cunoștința domnilor abonați că numărul, deși tipărit, nu poate fi încă distribuit din motive independente de voința noastră.

DIRECȚIUNEA

INDRUMĂRI DE POLITICĂ EXTERNĂ

este cartea care cuprinde profetiile d-lui A. C. Cuza. De ani de zile, marele luptător A. C. Cuza a cerut îndrumarea politicei noastre către Marele Reich. În această carte se vede lupta pe care a dus-o cu democrația pierzătoare de neamuri.

CUGET MOLDOVENESC

revista de sub conducerea d-lui P. State, pășind în al X-lea an al existenței sale, se poate mândri cu un trecut de muncă.

PORUNCA VREMII

este ziarul tuturor românilor — răspândiți-l

PREȚUL 40 LEI